

2. Murat Türbesi

05.11.2012

2. Murat Türbesi

2. Murat Türbesi

05.11.2012

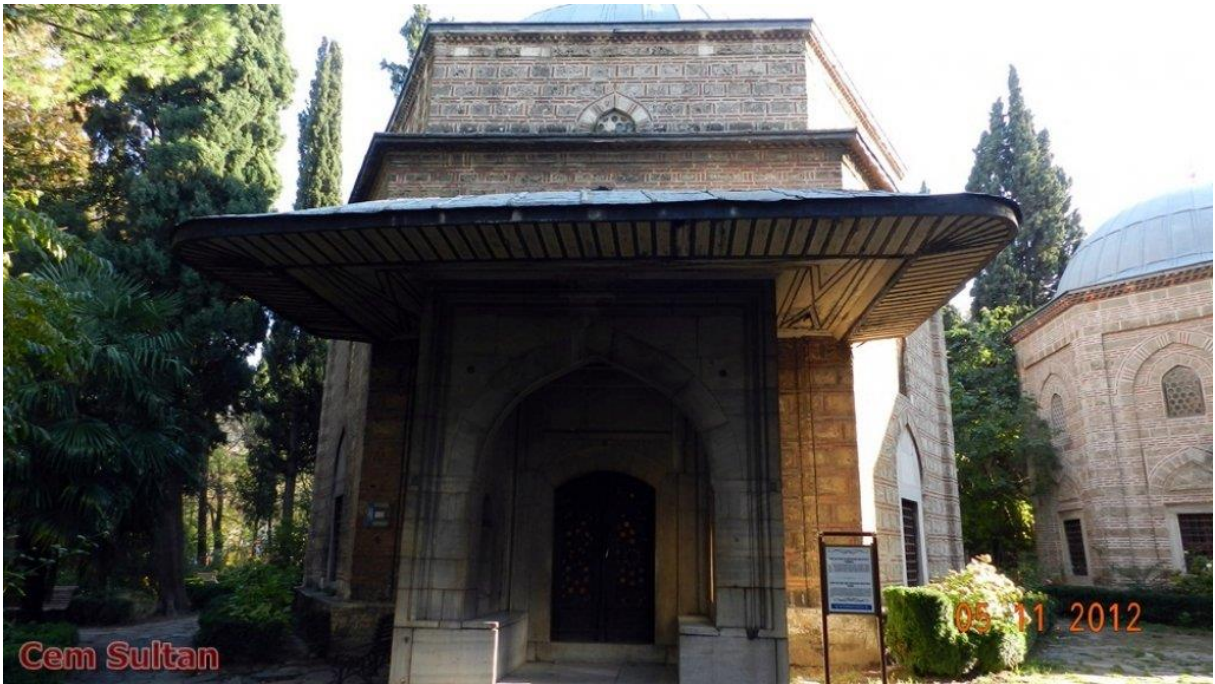

Batı Tarafı

Batı Tarafı

Cem Sultan

05.11.2012

Cem Sultan

Cem Sultan

Cem Sultan ve Gülruh Hatun

Ebe Hatun

Ebe Hatun

05.11.2012

Gülruh Hatun

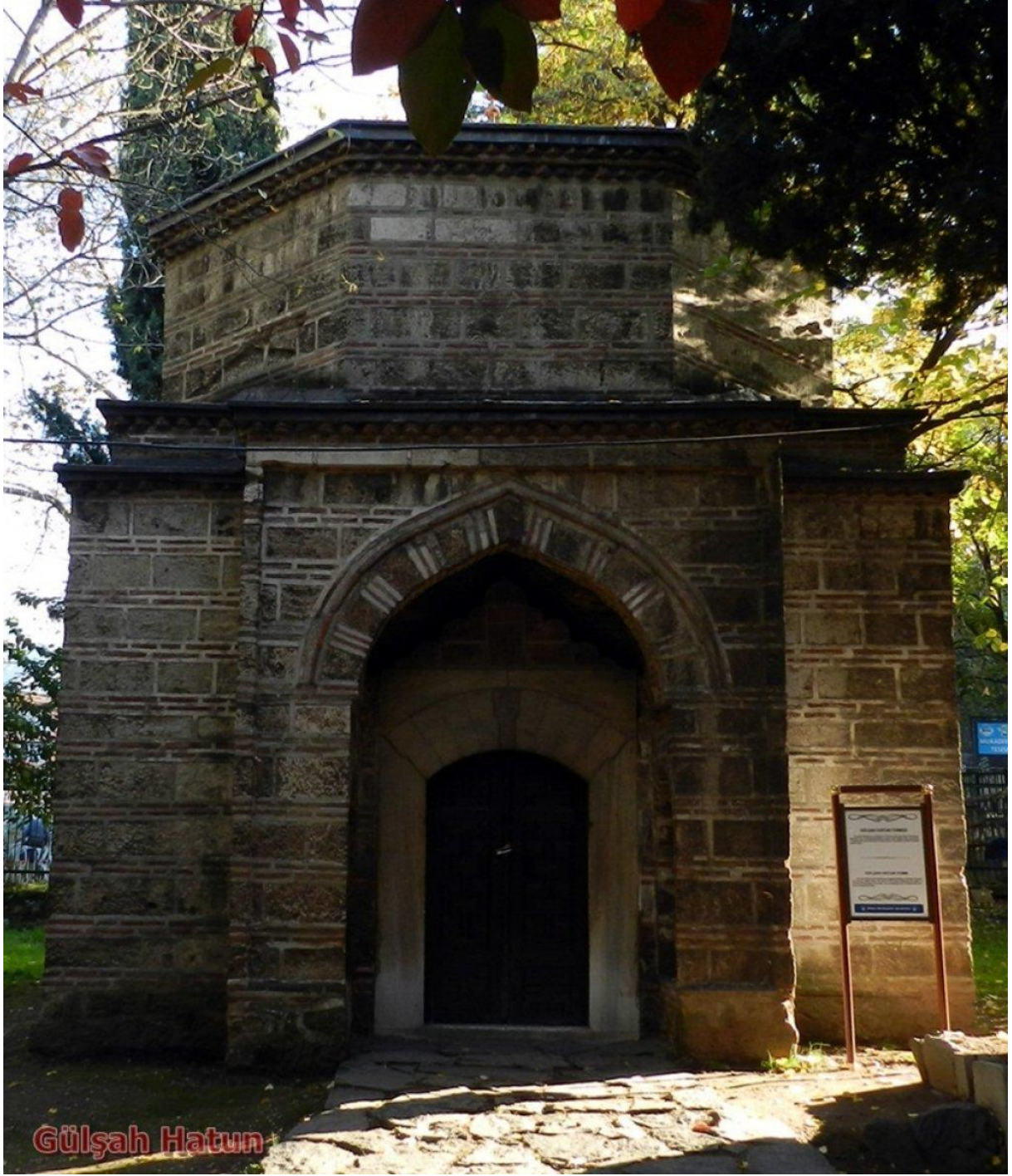

Gülşah Hatun

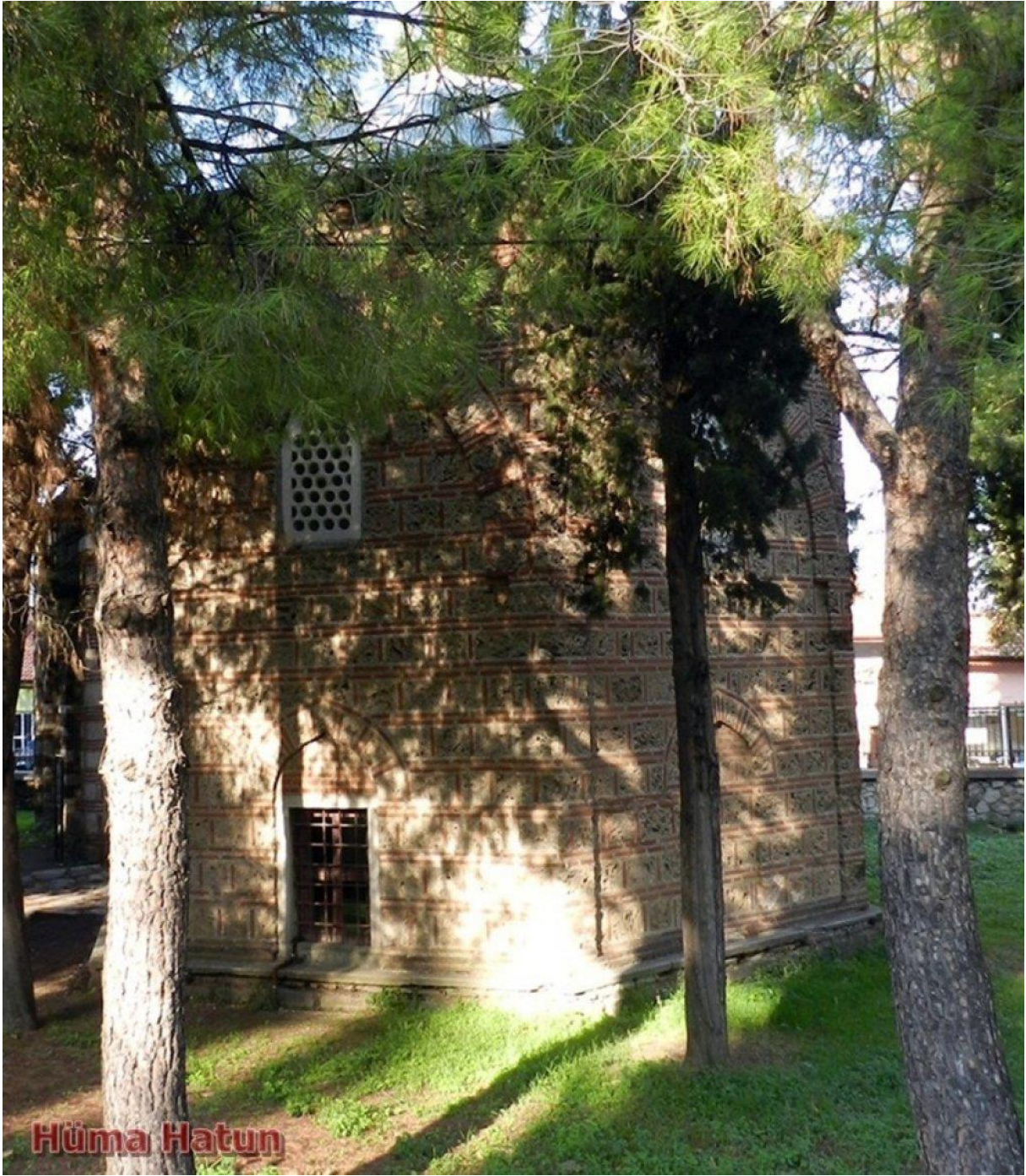
Gülşah Hatun

Hüma Hatun

Hüma Hatun

05.11.2012

Mükrime Hatun

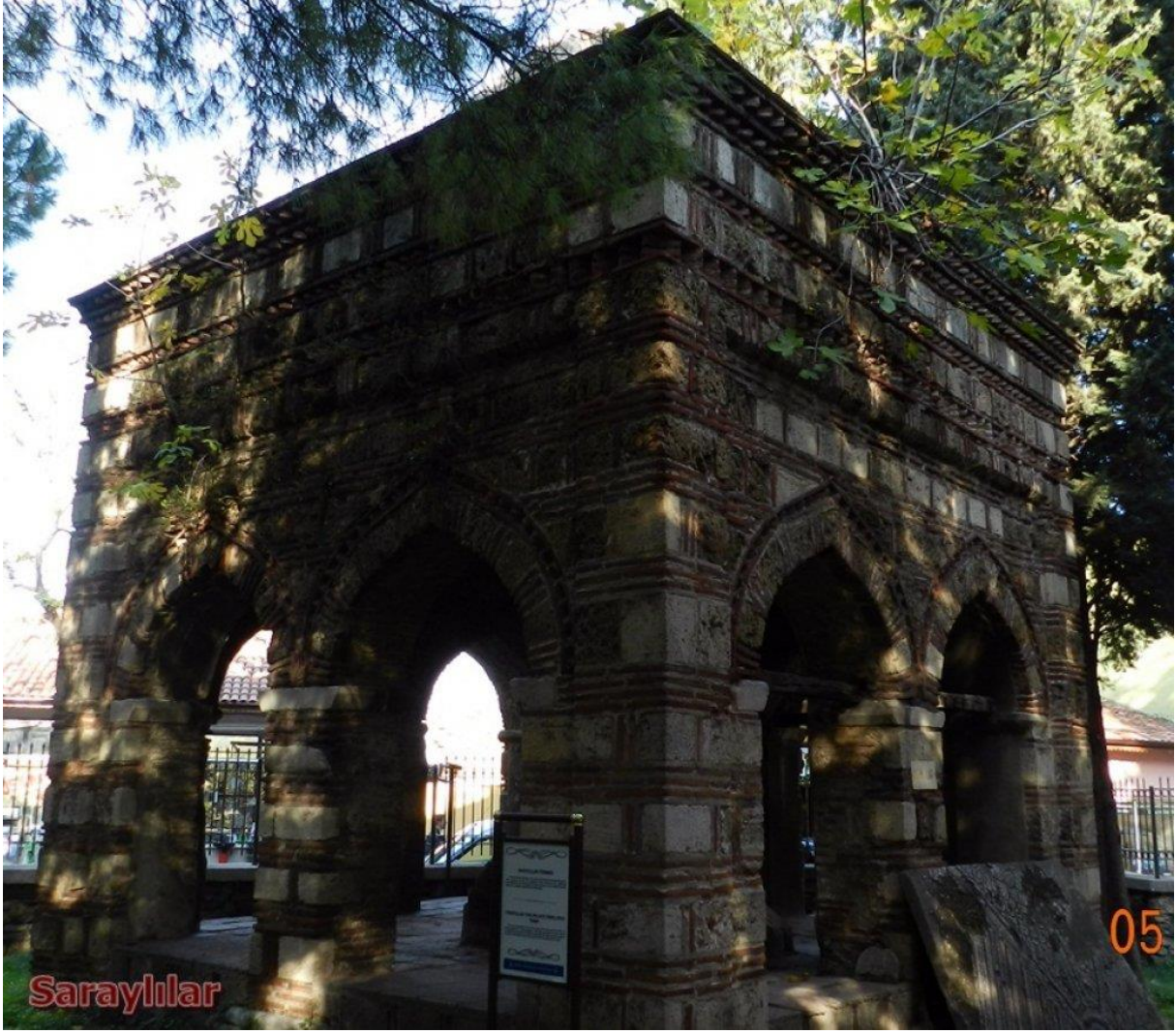

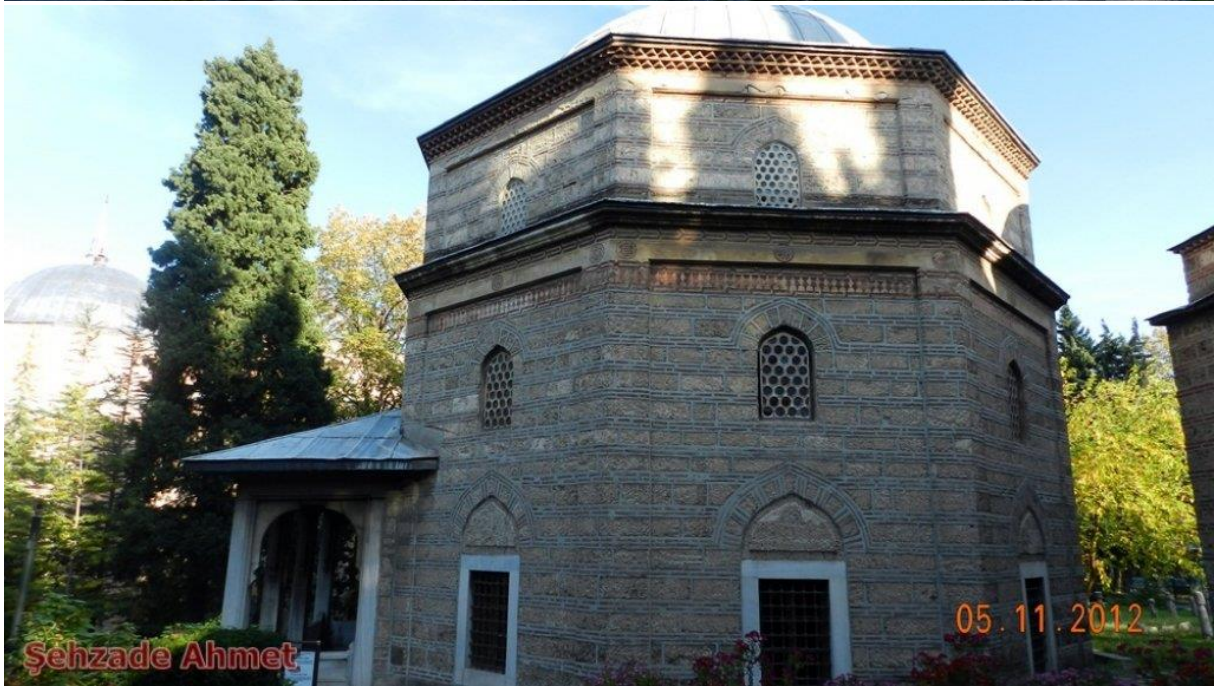
05.11.2012

Saraylılar

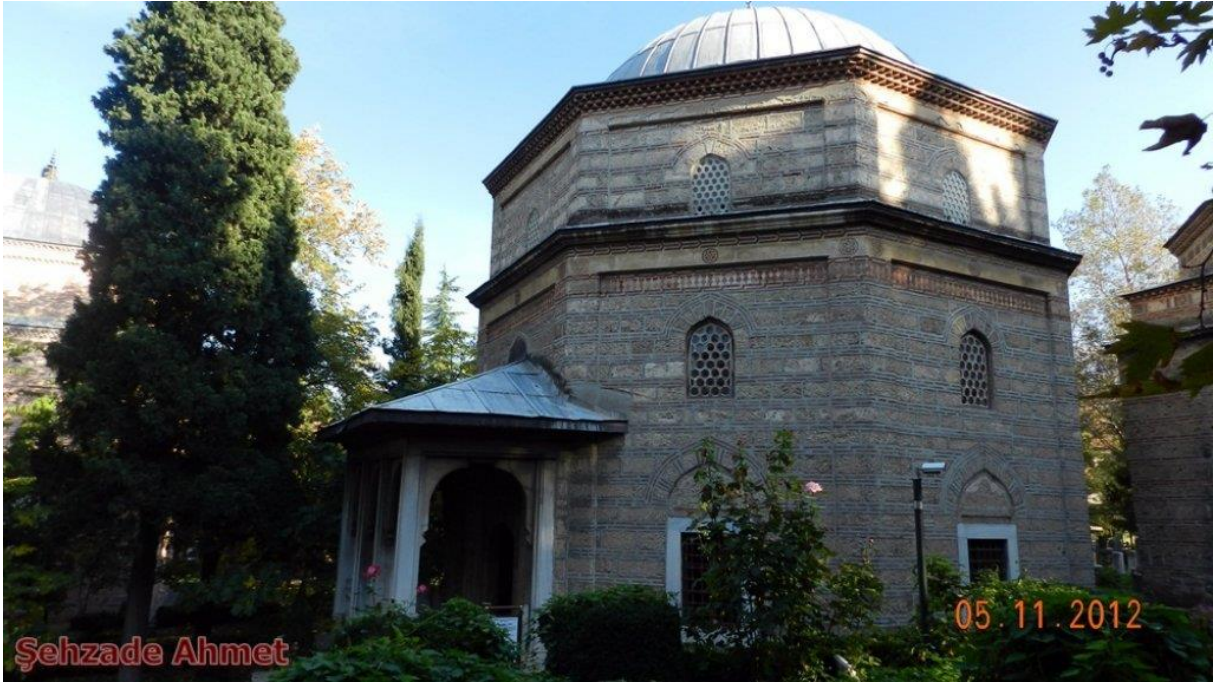

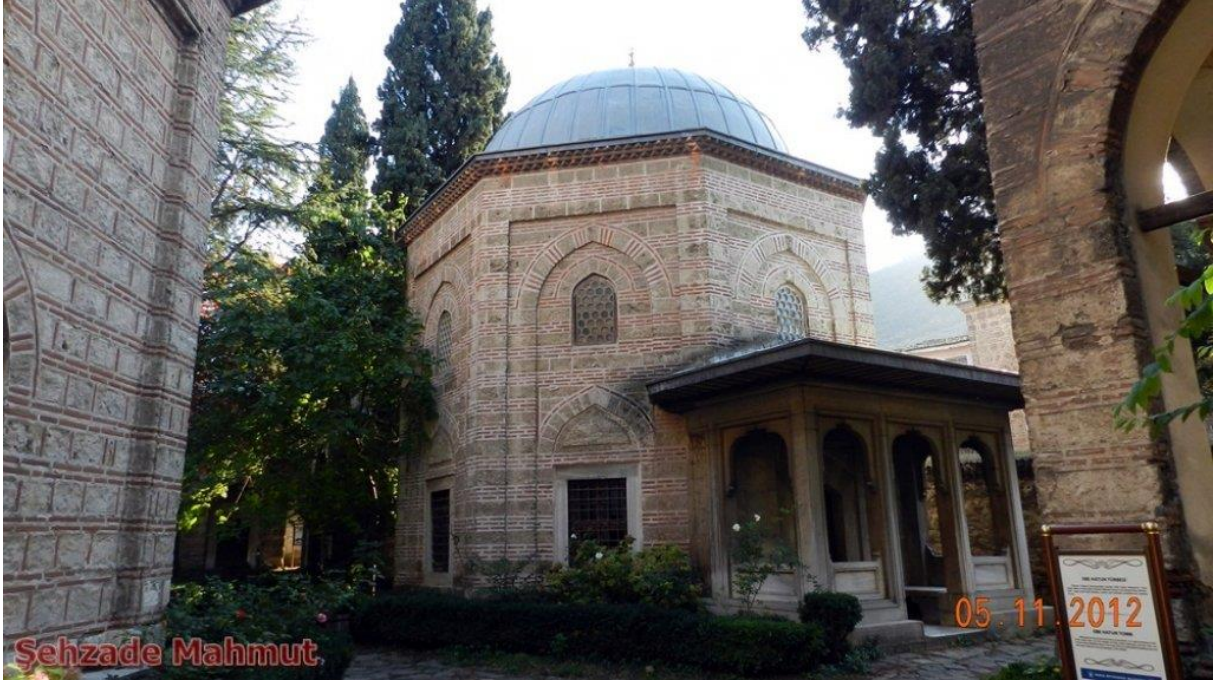

Şehzade Ahmet

Şehzade Mahmut

Şehzade Mustafa

Şehzade Mustafa

05.11.2012

Şirin Hatun

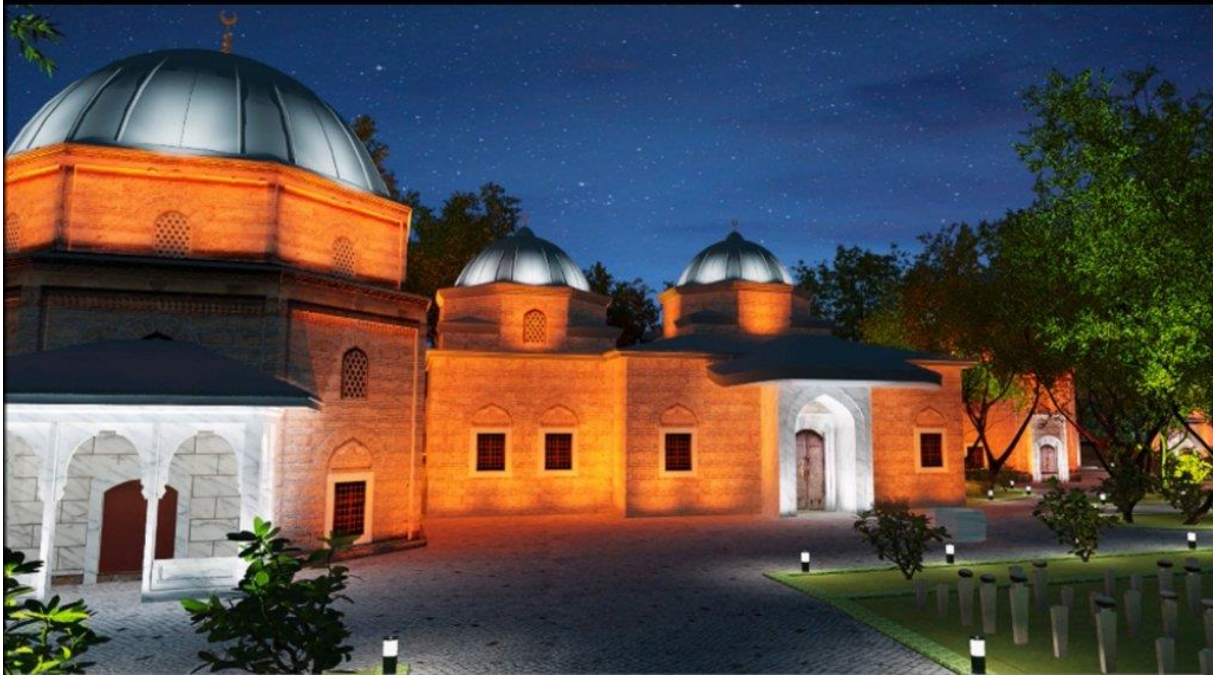
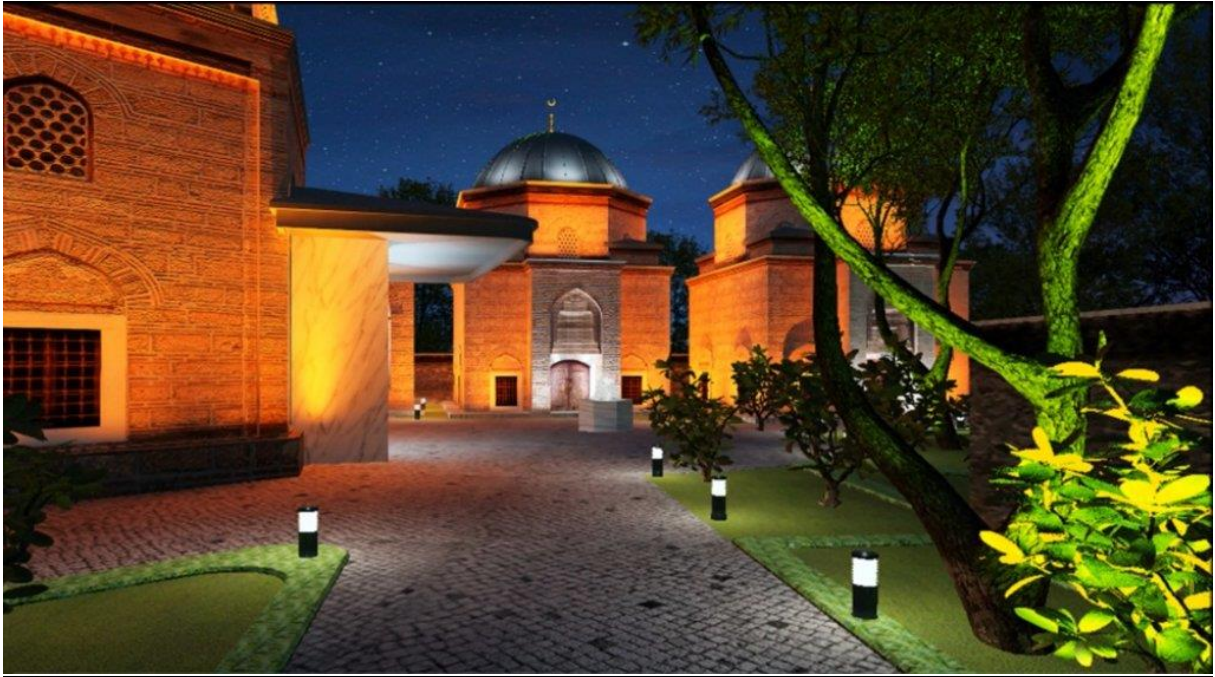

BAKAN'DAN İNCE SİTEM

Muradiye Külliyesi'nin restorasyon töreni için Bursa'da bulunan Kültür ve Turizm Bakanı Günay, "Biz Türkiye bütçesinden sınırlı pay alan bir bakanlığız. Ne yazık ki bütçe içindeki payımız yüzde 1'e bile yükselmedi" dedi.

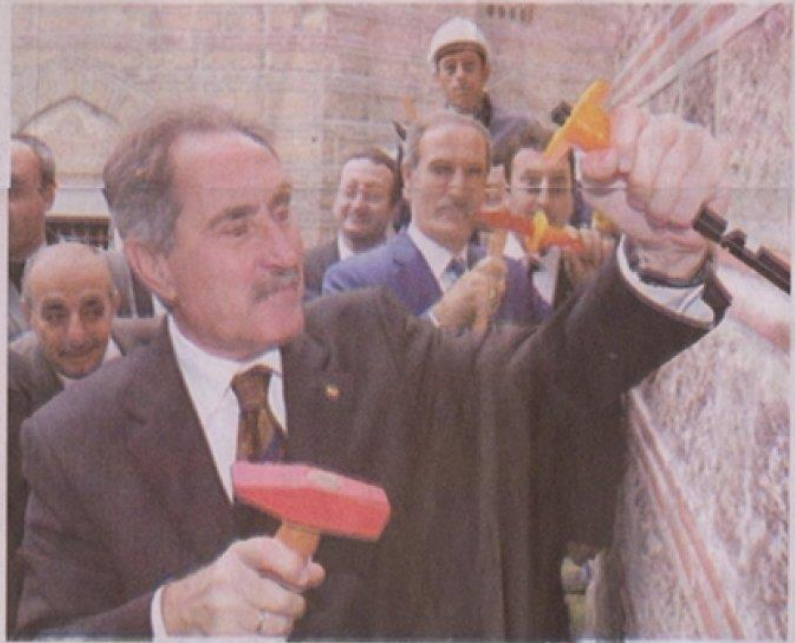
Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Türkiye'nin en büyük küllieleri arasında yer alan Muradiye Külliyesi'nin restorasyon çalışmalarının başlangıç törenine katıldı. Yanlış planlamada İstanbul'un başına gelenlerin bugün de Bursa'da yaşandığını ifade eden Günay, "Bursa sanayi mekanlarıyla doldu. Bursa'nın tarihine ve tabiatına, bitki değişikliğine, dağ ve kış turizmi potansiyeline sahip çıkmak lazım" dedi.

KOMŞU'YU 3'E KATLADIK

Türkiye'nin Avrupa'da gelen ziyaretçi sayısı itibarıyla 4. sırada olduğunu söyleyen Günay, "Yunanistan'ı ve Mısır'ı neredeyse 3'e katladık. İtalya, İspanya ve Fransa ile yarışıyoruz. Türkiye'nin turizmdeki yakaladığı bu ivmeyi Anadolu içlerine çekmesi lazım. Bursa bu yeni atılımda önemli potansiyeli yakalayacak şehirlerden birisi. Bursa'nın tarihi mekanlarının iyileştirilmesi için çalışıyoruz" değerlendirmesinde bulundu.

YUMURTALI PROTESTO

Daha sonra bir panele katılmak üzere Uludağ Üniversitesi'ne gelen Günay, "Nice işi başarıyoruz. Biz Türkiye bütçesinden sınırlı pay alan bir bakanlığız. Ne yazık ki bütçe içindeki payımız yüzde 1'e bile yükselmedi" dedi. Bu arada Bakan Günay, Mete Cengiz Kültür Merkezi'ne girişte 5 öğrencinin yumurtalı protestosuyla karşılaştı. Daha önce de benzer eylemlere katıldıkları belirlenen öğrenciler gözaltına alındı. 7DE

"Gül, Türkiye'yi AB yoluna çağırdı"

İngiliz Financial Times gazetesi, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile yaptığı röportaja gazetenin dünya haberleri sayfasında geniş yer verdi. Haber, "Cumhurbaşkanı Türkiye'yi Avrupa Birliği yolunda kal-

Haberde, Türkiye'nin laik muhalafetinin zayıf olduğu ve az destek aldığı bir dönemde, ülkenin siyasi yaşamında 2 ismin öne çıktığı belirtiliyor. Bu durumun nedeni olarak da Abdullah Gül ve Recep

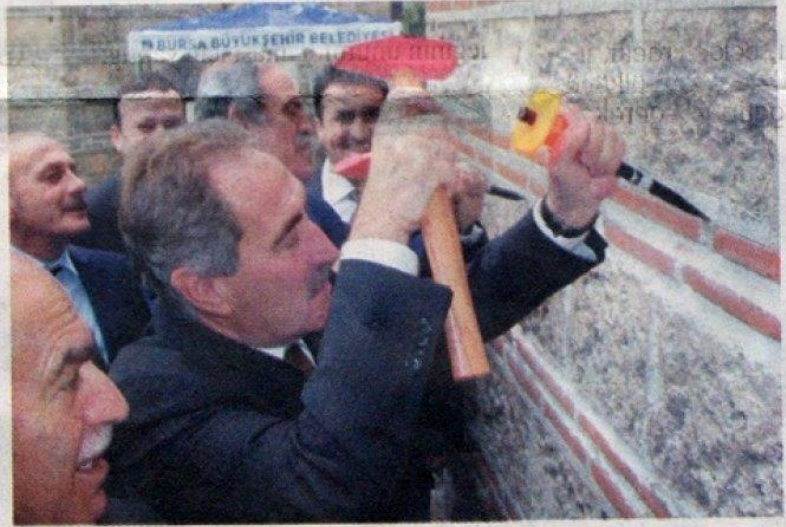
Sultan külliyelerinin tüm sorumluluklarını Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan devralan Büyükşehir Belediyesi, Sultan II. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan "Muradiye Külliyesi" ile ilgili projenin startını verdi. Muradiye Külliyesi'nde yapılacak restorasyon ve çevre düzenleme çalışmalarına ilk harc ise, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay tarafından atıldı. Törende konuşan Bakan Günay, sözlerine "Hayat ileriye doğru yaşıyor ama geriye bakarak anlaşılıyor" diyerek başladı. İnsanların geriye bakarak kendini iyi gördüğünü söyleyen Günay, "Son zamanlarda geriye bakışımızı, tarihe sahip çıkışımızı daha kararlı bir rotaya oturtmaya çalıştık. Türkiye'nin her tarafında hangi dönemden kalmış olursa olsun bütün tarihi eserlere ayrımsız sahip çıkmaya çalışıyoruz. Ne varsa bu topraklarda, insanlığın bize emanetidir. Daha birkaç gün önce Edirne'de Selimiye Camii ve külliyesi çerçevesinde Türk-İslam eserleri restorasyonunu bitirdik" diye konuştu.

SİMGE ŞEHİR BURSA

Geçtiğimiz sene Konya Çatalhöyük'teki 9 bin yıl önceki insanlık hazinesini UNESCO Dünya Mirası'na kazandırdıklarını hatırlatan Günay, "Umut ederim Bursa'dan da önemli bir tarihsel mekan Dünya Miras Listesi'ne girecek. Bursa, Türkiye'nin müstesna şehirlerinden birisi. Osmanlı bağlamında düşünürsek bizim için önemli. Son bin yıl bence yakın dönemdir. Çünkü Anadolu'nun on binlerce yıllık geçmişi var. Son bin yıllık süreçte Bursa beylikten devlete geçişimizin simgesi olan şehir. Osmangazi diyoruz, Orhan Gazi diyoruz, Sultan Murat diyoruz. Bir devlet başkanı sıfatı Murad Hüdevandigar, 1. beylikten

Külliye ve türbeleri gezerek dua eden Bakan Günay, yetkililerden restorasyon çalışmaları hakkında bilgi aldı.

Turizm Bakanı Günay, Muradiye Külliyesi'nde yapılacak restorasyon çalışmalarına ilk harcı koyarak start verdi.

600 yıllık külliye eski ihtişamına kavuşuyor

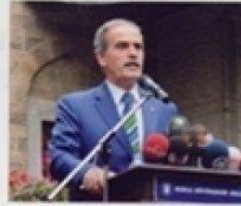
■ Türkiye'nin en büyük külliyesi arasında yer alan Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın katıldığı törenle başladı.

■ Muradiye Külliyesi restore ediliyor

OSMANLI başkenti Bursa'nın açık hava müzesine dönüşerek, turizmden alınan payın artırılması amacıyla bu dönem tarihi ve kültürel miras çalışmalarına büyük önem veren Bursa Büyükşehir Belediyesi, bu güne kadar yeterli ilgi gösterilmemesi nedeniyle bakımsız hale gelen sultan külliyelerinin ilk günkü ihtişamına kavuşturulması için çalışmalara Muradiye Külliyesi'nden başladı. Türkiye'nin en büyük külliyesi arasında yer alan Muradiye Külliyesi'ndeki restorasyon çalışmalarının başlangıç törenine Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe'nin yanı sıra Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Vali Şahabettin Harput, ilçe belediye başkanları ve çok sayıda davetli katıldı.

Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Osmanlı'nın ilk 130 yılı ve 6 padişaha ev sahipliği yapan Bursa'nın ruhaniyeti olan ve her türlü nimeti bünyesinde barındıran bir kent olduğunu söyleyen Başkan Altepe, "Bu nedenle Bursa'nın her köşesi ecdadımız ilk eserleriyle dolu. Büyükşehir Belediyesi olarak bu dönem 60-70 yıllık Cumhuriyet Dönemi eserlerinden,

yıllık Bitinya surlarına ve 8500 yıllık arkeolojik bölgelere kadar her alanda yoğun bir çalışma içine girdik. İçinde 12 adet türbe bulunan Muradiye Külliyesi de şehrimizin en çok ziyaret edilen noktalarından biri. Tüm türbelerin restorasyonu, çevre düzenlemesi ve ışıklandırılmasını kapsayan yaklaşık 4 milyon 800 bin TL'lik çalışmaları başlatıyoruz. Kentimize hayırlı olsun" dedi.

Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay da "Artık Yunanistan, Mısır gibi ülkelerle yarışmıyoruz. Bu ülkeleri 3'e katlar duruma geldik. İtalya, Fransa, İspanya gibi Avrupa'nın en önde gelen 3 ülkesiyle yarışıyoruz. Bu ivmeyi Anadolu içlerine çekmemiz gerekiyor. Bu konuda Bursa özel şehirlerden biri. Büyükşehir Belediyesi tarihi eserlerin restorasyonu konusunda bugüne kadar önemli çalışmaları ha-

işbirliği taleplerini tereddütsüz kabul ettim. Bu çalışmalar marka şehir hedefine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu çalışmalara katkı koyan Büyükşehir Belediye Başkanımız Recep Altepe'nin şansında tüm ekibine teşekkür ediyorum" diye konuştu.

Vali Şahabettin Harput ise Muradiye Külliyesi'nin ciddi manada el atılması için yıllarca mahzunca bugünü beklediğini belirterek, projeyi hayata geçiren Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ve ekibine teşekkür etti.

Konuşmaların ardından eline çekiç alan Bakan Günay, Başkan Altepe ve protokol üyeleri, restorasyon çalışmalarının startını verdi. Bakan Günay ve davetliler daha sonra Cem Sultan ve Şehzade Mustafa'nın türbelerini de gezdi. Bakan Günay ve beraberindekiler

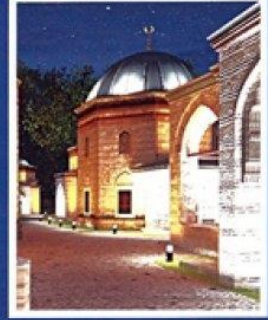
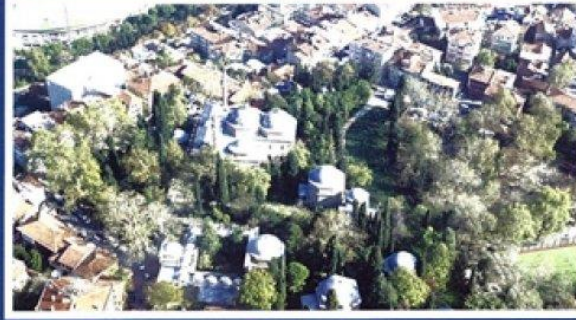
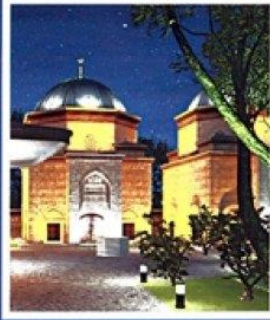

600 yıllık külliye eski ihtişamına kavuşuyor

Türkiye'nin en büyük külliyesi arasında yer alan ve içinde Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun'dan, Cem Sultan ve Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa'ya kadar 12 kişinin türbesinin bulunduğu Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın katıldığı törenle başladı

600 yıllık külliye eski ihtişamına kavuşuyor

Osmanlı başkenti Bursa'nın açık hava müzesine dönüşerek, turizmden alınan payın artırılması amacıyla bu dönem tarihi ve kültürel miras çalışmalarına büyük önem veren Bursa Büyükşehir Belediyesi, bu güne kadar yeterli ilgi gösterilmemesi nedeniyle bakımsız hale gelen sultan külliyelerinin ilk günlük ihtişamına kavuşturulması için çalışmalara Muradiye Külliyesi'nden başladı. Sultan 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan ve Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 türbeyi bünyesinde barındıran Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmaları başladı. Türkiye'nin en büyük külliyesi'ndeki restorasyon çalışmalarının başlangıç törenine Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe'nin yanı sıra Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Vali Şahabettin Harput, ilçe belediye başkanları ve çok sayıda davetli katıldı.

İhmal edilen tüm eserler ayağa kaldırılıyor

Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Osmanlı'nın ilk 130 yılı ve 6 padişaha ev sahipliği yapan Bursa'nın ruhaniyeti olan ve her türlü nimeti bünyesinde barındıran bir kent olduğunu söyledi. Osmanlı'nın ilk kent hayatına geçtiğini şehrin de Bursa olduğuna dikkat çeken Başkan Altepe, kentni Sultanlar tarafından kurulan mahallelerden oluştuğunu hatırlattı. Çarşı ve Hanlar Bölgesi'nin Orhan Gazi, Çekirge'nin 1. Murat, Yıldırım'ın Yıldırım Beyazıt, Yeşil'in Çelebi Mehmet, Muradiye'nin 2.

M. U.

Türkiye'nin en büyük külliyesi arasında yer alan ve içinde Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun'dan, Cem Sultan ve Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa'ya kadar 12 türbe bulunan Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın katıldığı törenle başladı.

rat tarafından oluşturulan semtler olduğunu kaydeden Başkan Altepe, "Bu nedenle Bursa'nın her köşesi ecdadımız ilk eserleriyle dolu. Büyükşehir Belediyesi olarak bu dönem 60-70 yıllık Cumhuriyet Dönemi eserlerinden, 600 yıllık Osmanlı eserlerine, 2300 yıllık Bitinya surlarına ve 8500 yıllık arkeolojik bölgelere kadar her alanda yoğun bir çalışma içine girdik. İçinde 12 adet türbe bulunan Muradiye Külliyesi de şehrimizin en çok ziyaret edilen noktalarından biri. Tüm türbelerin restorasyonu, çevre düzenlemesi ve ışıklandırılmasını kapsayan yaklaşık 4 milyon 800 bin TL'lik çalışmaları başlatıyoruz. Kentimize hayırlı olsun" dedi.

Bursa, beylikten devlete geçişin simgesi

Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay da 'hayat ileriye doğru yaşıyoruz ama geriye bakarak anlaşıyor' sözünü hatırlatarak, Türkiye'nin her tarafında, tarihin her döneminden eserlere ayırım yapmaksızın sahip çıktıklarını söyledi. Osmanlı'nın beylikten devlete geçişinde Bursa'nın simge bir kent olduğunu dile getiren Bakan Günay, "Ecdadımız bu kent her köşesine müstesna eserler kazandırmış. Ancak yanlış planlama anlayışı yüzünden Bursa da İstanbul gibi bir felaketle karşı karşıya. İnanılmaz bereketli ovalar, sanayi alanlarına dönüşmüş. Biz şimdi sanayiden vazgeçmeden çevreci bir konseptle, tarihimize, tabiata, termale, dağ turizmine sahip çıkmaya çalışıyo-

ruz. Gelen turist bakımından Avrupa'da 4. durumdayız. Artık Yunanistan, Mısır gibi ülkelerle yarışmıyoruz. Bu ülkeleri 3'e katlar duruma geldik. İtalya, Fransa, İspanya gibi Avrupa'nın en on iki gelen 3 ülkesiyle yarışıyoruz. Bu ivmeyi Anadolu içlerine çekmemiz gerekiyor. Bu konuda Bursa özel şehirlerden biri. Büyükşehir Belediyesi tarihi eserlerin restorasyonu konusunda bugüne kadar önemli çalışmaları hayata geçirdi. Muradiye Külliyesi'nin restorasyonu için Bakanlığımızla işbirliği taleplerini tereddütsüz kabul ettim. Bu çalışmalar marka şehir hedefine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu çalışmalara katkı koyan Büyükşehir Belediye Başkanımız Recep Altepe'nin şansında tüm ekibine teşekkür ediyorum" diye konuştu.

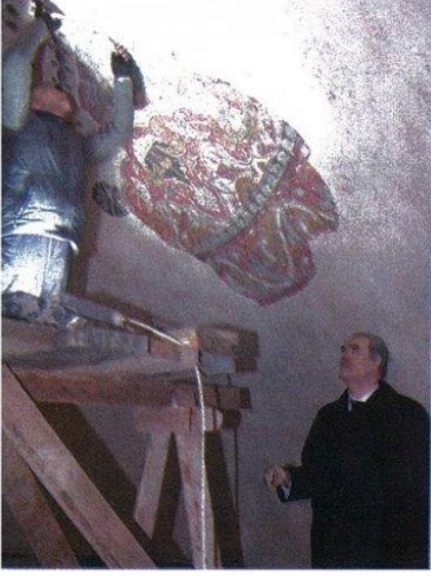
Bursa kimliğine kavuşuyor

Vali Şahabettin Harput ise Muradiye Külliyesi'nin ciddi manada el atılması için yıllarca mahzunca bugünü beklediğini belirterek, projeyi hayata geçiren Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ve ekibine teşekkür etti. Valilik, Özel İrade, Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin işbirliğiyle yapılan çalışmalarda Bursa'nın topeken kimliğine kavuştuğunu ifade eden Vali Harput, yapılan restorasyon çalışmalarıyla yeniden hayat bulan eserlerin bir turizm enstrümanı olarak kullanılabileceğini de sözlerine ekledi.

Konuşmaların ardından eline çektiği Bakan Günay, Başkan Altepe ve protokol üyeleri, restorasyon çalışmalarının startını verdi. Bakan Günay ve davetliler daha sonra Cem Sultan ve Şehzade Mustafa'nın türbelerini de gezdi. Bakan Günay ve beraberindekiler 1. Murat türbesini de ziyaret etti.

Sıva altı tarih

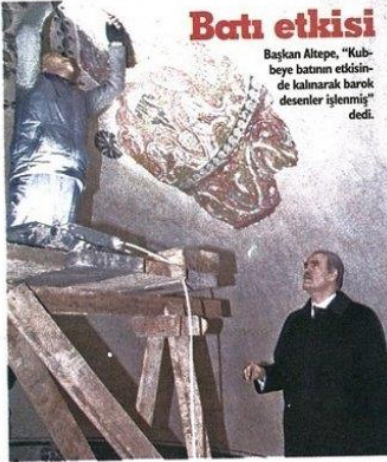
Muradiye Külliyesi'nde başlatılan restorasyon çalışmalarını, yaklaşık 150 yıllık bir sırı ortaya çıkardı.

Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan Muradiye Külliyesi'nin restorasyonunda, türbe-lerin kubbesinde yer alan orijinal Osmanlı motiflerinin, 19. yüzyıl sonlarında tadilatla sıva ile kapatıldığı ve üzerine barok desenler işlendiği görüldü. Restorasyon uz-

manları tarafından yapılan çalışmalarda ortaya çıkan orijinal desenlerin 550 yıla rağmen canlılığını koruması dikkat çekti. Büyükşehir Belediye Başkanı Altepe, "Her alanda olduğu gibi bu alanda da uzman ekiplerle çalışıyoruz" dedi.

150 YILLIK SIR ORTAYA ÇIKTI

Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan Muradiye Külliyesi restorasyon çalışmalarında, 150 yıldır bilinmeyen bir gerçek ortaya çıktı.

Batı etkisi

Başkan Altepe, "Kubbe-ye batının etkisinde kalarak barok desenler işlenmiş" dedi.

SIVA İLE KAPATILMIŞ

Muradiye Külliyesi restorasyon çalışmalarında uzmanları şaşırtan bir gelişme yaşandı. Türbe-lerin kubbesinde yer alan orijinal Osmanlı motiflerinin, 150 yıl önce yapılan bir tadilatla sıva ile kapatıldığı ve üzerine barok desenler işlendiği ortaya çıktı.

RENKLER HALA CANLI

Çalışmalar sonrası ortaya çıkan orijinal desenlerin 550 yıl geçmesine rağmen ilk günkü canlılığını koruması dikkat çekti. Restorasyon Uzmanı Sara Özçelik, "Sıvanın tutması için desenlere zarar verilmesine rağmen, renkler canlılığını koruyor" dedi.

ALTEPE: TARİHİ GERÇEK

Çalışmalar hakkında bilgi alan Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, "Yaklaşık 600 yıllık yorgunluğu bulunan Muradiye Külliyesi'ndeki çalışmalarımızda da tarihi bir gerçek ortaya çıktı. Türbeler orijinal kimliğine kavuşuyor" dedi. ■ 4

Muradiye Külliyesi kubbelerindeki 550 yıllık Osmanlı motiflerinin 19. yüzyıl sonlarında siva ile kapatılıp üzerine barok desenler işlendiği ortaya çıktı. Başkan Altepe, türbedeki iskeleye çıkarak tahribatı bizzat yerinde gördü.

Sivanın altından tarih çıktı

2

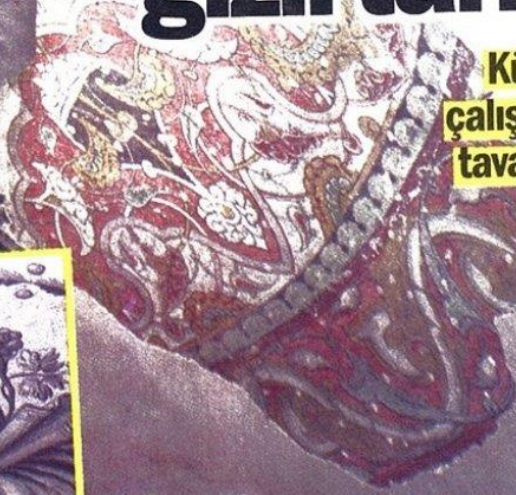
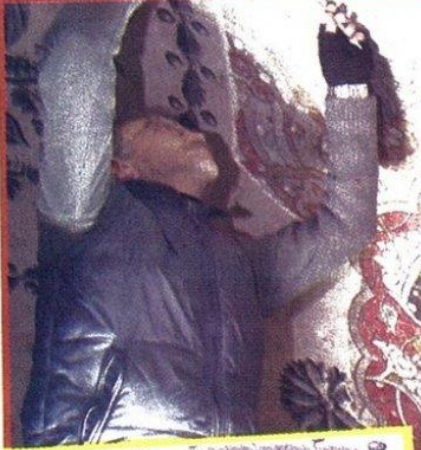
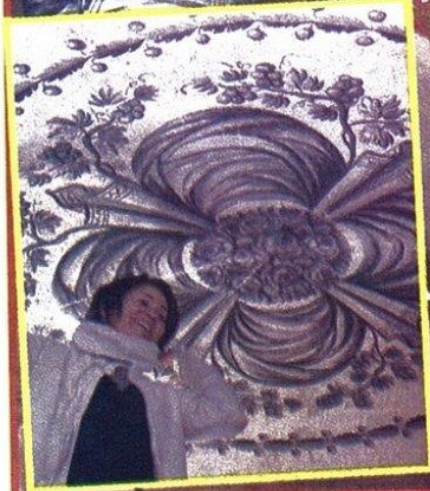
Sıva altından gizli tarih çıktı

Külliyenin restorasyon çalışmalarında 550 yıllık tavan motifleri bulundu.

150 YILLIK SIR...

■ MURADIYE Külliyesi'nin restorasyonu sırasında, türbelerin kubbesindeki orijinal Osmanlı motiflerinin, 19. yüzyıl sonlarında yapılan bir tadilatla sıvayla kapatıldığı ve üzerine barok desenler işlendiği ortaya çıktı. 2'DE

Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Gülruh Hatun Türbesi'ndeki kubbede yapılan tahribatı bizzat yerinde gördü.

150 yıllık sıva 550 yıllık tarihi korudu

MURADIYE Külliyesi restorasyonu sırasında bisturiyle kazınan kubbede orijinal Barok ve Osmanlı tezhibiyle yapılmış motifleri ortaya çıktı. Motiflerde renklerin hiç solmaması dikkat çekti. **8'DE**

Sivadan 550 yıllık tarih çıktı!

Bursa'da Muradiye Külliyesi restorasyonunda kubbede yer alan Osmanlı motiflerinin, 150 yıl önce sıvayla kapatıldığı ve orijinal desenlerin 550 yıllık olduğu anlaşıldı

Büyükşehir Belediyesi, Bursa'nın 'Tarih Başkenti' kimliğini ön plana çıkararak, canlı bir açık hava müzesi haline getirme çalışmaları devam ediyor. Bu zamana kadar 150'nin üzerinde tarihi ve kültürel miras projesini hayata geçiren Büyükşehir Belediyesi'nin Muradiye Külliyesi'nde başlattığı restorasyon çalışmaları, yaklaşık 150 yıllık bir sırrı ortaya çıkardı.

Sultan 2'nci Murat tarafından 1425-

1426 yılları arasında yaptırılan ve Fatih Sultan Mehmet'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 türbeden oluşan 'Muradiye Külliyesi'ndeki türbelerin kubbesinde yer alan görüntünün orijinal olmadığı belirlendi.

'Gerçekler ortaya çıktı'

Çalışmalara II. Bayezit'in eşi Gülruh Hatun Türbesi'nden başlayan restoras-

yon uzmanları, türbe kubbesinde Barok desenlerle süslü sıvanın hareketli olduğunu fark edince sondaj çalışması yaptı. Bisturi kullanılarak büyük bir titizlikle yapılan çalışmalarda mevcut sıvanın altında kalan kubbenin aslında Osmanlı motifleriyle süslü olduğu ortaya çıktı. Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, "550 yılını dolduran türbe kubbesi 19. yüzyılın sonlarında sıvayla kapatılmış" dedi. ■ BURSA DHA

550 yıllık barok desenler ilk günkü gibi canlı duruyor.

Vali Harput, çalışmaları yerinde inceledi

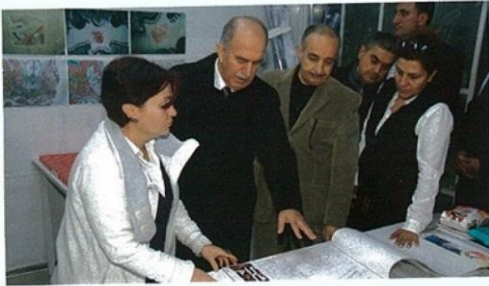
BURSA Şahabettin Harput Muradiye Külliyesinde devam eden restorasyon çalışmalarını yerinde inceleyerek yetkililerden bilgi aldı.

Daha önce Kültür ve Turizm eski Bakanı Ertuğrul Günay, Bursa Valisi Şahabettin Harput ve Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe tarafından başlatılan Muradiye Külliyesindeki restorasyon çalışmaları SAMA inşaat tarafından büyük bir titizlikle gerçekleştiriliyor. Bursa Valiliği koordinasyonunda Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen restorasyon çalışmaları hızla devam ediyor. Bursa Valisi Şahabettin Harput çalışmaların büyük bir hızla ve titizlikle yürütülmesinden memnun olduğunu ifade ederek "Valiliğimizin koordinasyonu içerisinde Büyükşehir Belediyemizin özellikle takip ettiği bir projeyi, bu işi yürüten arkadaşımızın çalışmalarını memnuniyetle ve gururla takip ettim. Özellikle

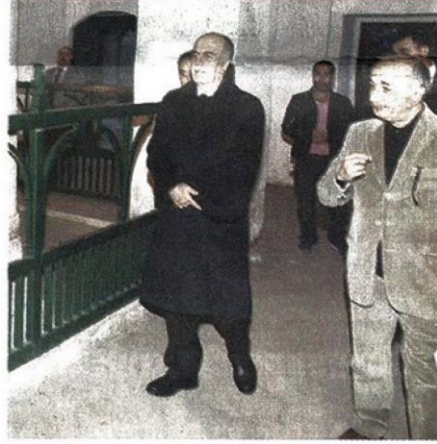
likle işin aslına sadık kalarak, orijinalini koruyarak bu güne kadar bilinmeyen görülmeyen pek çok güzelliği de ortaya çıkararak yapılan bu özverili çalışmayı her türlü takdirin üzerinde görüyorum" dedi.

Restorasyonu yürüten SAMA inşaatın sahibi Mahmut Sabuncuoğlu ise yaptığı açıklamada: İnşa edildiği tarihten günümüze kadar çeşitli defalar bu eserler üzerinde restorasyonlar yapıldığını ifade ederek "Daha önce yapılan çalışmalarda bazı motiflerin ve yazıların üzerleri sıva ile kapatılarak üzerine yeni motif ve yazılar yazılmış. Şimdi biz yaptığımız bu çalışmada orijinal yazı ve motifleri ortaya çıkararak asıllarına uygun olarak yeniliyoruz" dedi.

Muradiye Külliyesi

Restorasyon çok başarılı

BURSA Valisi Şahabettin Harput, Muradiye Külliyesi'nde devam eden restorasyon çalışmalarını yerinde inceleyerek yetkililerden bilgi aldı. Daha önce Kültür ve Turizm eski Bakanı Ertuğrul Günay, Bursa Valisi Şahabettin Harput ve Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe tarafından başlatılan Muradiye külliyesindeki restorasyon çalışmaları hızla devam ediyor. Harput, "Çalışmaların büyük bir hızla ve titizlikle yürütülmesinden memnun olduğumu söyledi.

GURURLA TAKİP EDİYORUM

Bursa Valisi Şahabettin Harput, "Ülkemizin yaşayan en büyük külliyelerinden biri Muradiye Külliyesi. Büyük cihan Padişahı Fatih Sultan Mehmet'in babası 2. Murat ve onun ailesini özellikle çocuklarının ve yakınlarının bulunduğu bu külliye, valiliğimizin koordinasyonu içerisinde Büyükşehir Belediyemizin özellikle takip ettiği bir projeyi, bu işi yürüten arkadaşımızın çalışmalarını memnuniyetle ve gururla takip ettim. Özellikle işin aslına sadık kalarak, bu güne kadar bilinmeyen görülmeyen pek çok güzelliği de ortaya çıkararak yapılan bu özverili çalışmayı her türlü takdirin üzerinde görüyorum" dedi.

ORJİNALLERİ ORTAYA ÇIKIYOR

Restorasyonu yürüten SAMA inşaatın sahibi Mahmut Sabuncuoğlu ise, İnşa edildiği tarihten günümüze kadar çeşitli defalar bu eserler üzerinde restorasyonlar yapıldığını ifade ederek, "Daha önce yapılan çalışmalarda bazı motiflerin ve yazıların üzerleri sıva ile kapatılarak üzerine yeni motif ve yazılar yazılmış. Şimdi biz yaptığımız bu çalışmada orijinal yazı ve motifleri ortaya çıkararak asıllarına uygun olarak yeniliyoruz" diye konuştu.

550 yıl sonra gün yüzüne çıkarılan Osmanlı motiflerinin hiç bozulmadığı ve bütün renklerini koruduğu belirtildi

Sivanın altından 550 yıllık tarih çıktı

Muradiye Külliyesi'ndeki restorasyon çalışmalarında üzeri barok desenler işlenmiş sıvayla kapatılmış 550 yıllık orijinal Osmanlı motifleri bulundu

BURSA Büyükşehir Belediyesi'nce başlatılan Muradiye Külliyesi restorasyon çalışmalarında, türbelerin kubbesinde yer alan orijinal Osmanlı motiflerinin, 19. yüzyıl sonlarında yapılan tadilatla sıvayla kapatıldığı ve üzerine barok desenler işlendiği belirlendi.

Barok desenler işlenmiş sıvaları özel yöntemlerle dilimler halinde kaldıran uzmanlar, sıvanın altındaki Osmanlı tezeyinatının (bozeker, süsler) yapısal bütünlüğünün bozulmadığını tespit etti. Restorasyon Uzmanı Sara Özçelik, şu bilgileri verdi:

'1855 DEPREMİ YIKMAMIŞ'
"Küçük küçük sondajlar yaptığımızda, alta tezeyinat olduğunu fark ettik. Kayıtlardan da anlaşılacağı üzere biz hep sunu

düşünüldük; '1855 depremi, kubbeleri de tahrip etmiştir, yıkmıştır' mantığı vardı. Oysa ki burada öyle bir olay olmadığını gördük. Yani kubbeleri yapısal olarak yıkacak bir şiddette olmamış burası için. Sadece dönemsel aşınmalardan kaynaklanan tahribatlar var, küçük siva kayıpları."

'DEFORMASYON YOK'

Kubbelerdeki tezeyinatın 16. yüzyıla tekabül ettiğini ifade eden Özçelik, üzerine yapılan barok örneklerinin ise 19. yüzyılın son çeyreğinde yapıldığı belirtti. Özçelik, "Osmanlı tezeyinatı sıvamızın altından hiç bozulmadan çıktı. Kırmızının, yeşilin, bir de motiflerin kenar konturları sağlıklı bir şekilde çıktı. Yani hiç deformasyon yok" dedi. ■ AA

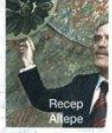
12 TÜRBEDEN OLUŞUYOR

SULTAN 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan Muradiye Külliyesi, Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 adet türbeden oluşuyor.

'5.5 asır bizi beklemiş'

BURSA
Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Muradiye Külliyesi'nde yapılan çalışmalara ilişkin şu bilgileri verdi: "Barok mimarisi 150 yıllık kaplama, kaldırıldıktan sonra

arkasından yaklaşık 550 yıl öncesinde yapılan bu eser ortaya çıkmış. O zamanlar büyük bir çüretle, üzerleri sıvayla kapatılmış. Şimdi tekrar orijinal haline getiriliyor. Gerçekten bu desenler açıldığında, burada da var, diğer türbelerde de var. Canlı rengarenk, sanki şurada birkaç yıl önce yapılmış da üzerinden bir işlem geçmiş gibi tam 5.5 asır bunlar canlı kalabilmiş. Bu da o günkü sanatın özelliklerini, inceliği gösteriyor. Bizler bu eserlerin hep ilk günkü halini, orijinal, özgür halini ortaya çıkarma konusunda mücadele ediyoruz. Bu 5.5 asırdır bizi bekliyormuş."

Bursa'da çekilen 'ilk film' günyüzüne çıktı

Tarihi ve kültürel mirasıyla her dönem ilgi uyandıran Bursa'nın geçmişine ışık tutan fotoğraf, minyatür ve gravür gibi önemli görsel kaynaklarına biri 2, diğeri ise 3 dakika olmak üzere iki ayrı film eklendi.

1896 yılından beri dünyanın çeşitli yerlerinde çekim yapan Fransız Gau-

mont Pathe firmasının arşivinden çıkan 2 film, işadama Mahmut Sabuncuoğlu tarafından Bursa Valisi Şahabettin Harput'a hediye edildi.

Yapılan ilk incelemelerde 20. yüzyılın başlarında, Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit döneminde çekildiği düşünülen sessiz filmlerden 'Eski Osmanlı Başkenti

Bursa' ismini taşıyan ilkinde, şehirden genel görüntülerin yanı sıra, Göksu Vadisi, hamamlar ve Muradiye'nin bahçelerine yer veriliyor. 'Anadolu'nun Yollarında' isimli diğer filmde ise yakıcı güneş altında Bursa'ya seyahat anlatılıyor. Yolda verilen molanın yanı sıra tarihi Irgandı Köprüsü'nden geçişin yanı sıra o dönem seyahatlerde kullanılan bineklerin önemine işaret ediliyor.

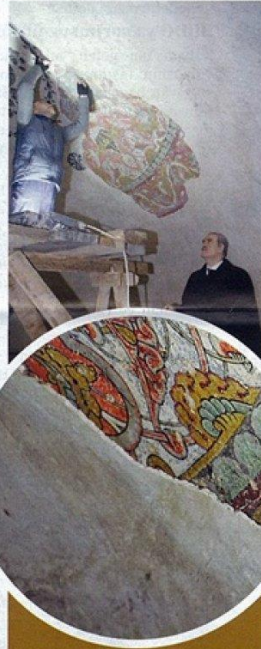
150 yıllık sıvanın altından 550 yıllık tarih çıktı

Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan Muradiye külliyesi restorasyon çalışmalarında, türbelerin kubbesinde yer alan orijinal Osmanlı motiflerinin, 19. yüzyıl sonlarında yapılan bir tadilatla siva ile kapatıldığı ve üzerine barok desenler işlendiği ortaya çıktı.

Bursa'nın 'tarih başkenti' kimliğini ön plana çıkararak, kenti canlı bir açık hava müzesi haline getirme hedefi doğrultusunda bugüne kadar 150'nin üzerinde tarihi ve kültürel miras projesini hayata geçiren Büyükşehir Belediyesi'nin Muradiye Külliyesi'nde başlattığı restorasyon çalışmaları yaklaşık 150 yıllık bir sırrı ortaya çıkardı. Sultan 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan ve Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 adet türbeden oluşan 'Muradiye Külliyesi'ndeki türbelerin kubbesinde yer alan görüntünün orijinal olmadığı belirlendi. Çalışmalara II. Bayezid'in eşi Gülrüh Hatun Türbesi'nden başlayan restorasyon uzmanları, türbe kubbesinde Barok desenlerle süsü sıvanın hareketli olduğunu fark edince sondaj çalışması yaptı. Bisturi kullanılarak büyük bir titizlikle yapılan çalışmalarda mevcut sıvanın altında kalan kubbenin aslında Osmanlı motifleriyle süslü olduğu ortaya çıktı. Bunun ardından II. Bayezid'in oğlu şehzade Mahmud Türbesi'nde yapılan çalışmada da aynı görüntü ile karşılaşıldı.

Orijinal görüntüye zarar verilmiş

Tarihi sırrı ortaya çıkaran Restorasyon Uzmanı Sara Özçelik, "İskeleyi kurup kubbeye kadar ulaşınca yaptığımız incelemede sıvanın hareketli olduğunu gördük. Bu bölgede yaptığımız sondajda sıvanın altında Osmanlı erken dönem tezeynatı olduğunu gördük. Özellikle 17. Yüzyılda Avrupa'da yaygınlaşan Barok sanatının etkisi altında kalınarak, sadece Bursa'da değil, İstanbul'da da böyle çalışmalar yapıldığını biliyoruz. Bu türbelerde de 1850'li yıllarda barok sanatının etkisiyle Osmanlı erken dönem tezeynatının siva ile kapatılıp, üzerine barok desenler işlendi-

Muradiye Külliyesi

Sultan 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan 'Muradiye Külliyesi' Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 adet türbeden oluşuyor. Külliye Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun (Hatuniye) Türbesi, II. Murad'ın oğlu şehzade Alaaddin Türbesi, şehzade Ahmet Türbesi, Fatih'in oğlu şehzade Mustafa (Cem Sultan) Türbesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa Türbesi, Sultan II. Bayezid'in eşi Şirin Hatun Türbesi, II. Bayezid'in diğer eşi Gülrüh Hatun Türbesi, Fatih Sultan'ın ebeşi Ebe Hatun (Gülbahar Hatun) Türbesi, II. Bayezid'in oğlu şehzade Mahmud Türbesi, II. Bayezid'in gelini Mükreme Hatun Türbesi, Fatih Sultan'ın eşlerinden Gülşah Hatun Türbesi ile Saraya mensup kimselerin (Cariyelerin) gömülü olduğu Cariyeler/Saraylılar Türbesi bulunuyor.

ğini sanyoruz. Şimdi biz yasa gereği sonradan yapılan düzenlemenin 8'de birini koruma altına alıp, sıvanın altındaki orijinal desenleri ortaya çıkarıyoruz. Sıvanın tutması için kubbedeki desenlere zarar verilmesine rağmen, renkler hala canlılığını koruyor. Biz orijinal renklere hiç dokunmayıp, hasarlı yerlere müdahale edeceğiz. Bu çalışmanın ardından türbeler ilk günkü orijinal görüntüsüne kavuşacak" dedi.

Gerçek tarih ortaya çıkıyor

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe de beraberindeki Genel Sekreter Yardımcısı Bayram Vardar ile Tarihi ve Kültürel Miras Projeler Koordinatörü Aziz Elbas ile birlikte restorasyon çalışmalarını yerinde inceledi. Restorasyon Uzmanı Sara Özçelik'ten çalışmalar hakkında bilgi alan Başkan Altepe, Gülrüh Hatun Türbesi'ndeki iskeleye çıkarak kubbe yapılan tahribatı bizzat yerinde gördü. Bursa'nın tarihi ve kültürel mirasını gün yüzüne çıkarmak amacıyla yaptıkları çalışmaların önemine vurgu yapan Başkan Altepe, bu çalışmalar sayesinde tarihi bir gerçeğin de ortaya çıkarıldığını hatırlattı. Bugüne kadar sade bir siva üzerine barok desenler bulunan türbe kubbesinin aslında Osmanlı erken dönem tezeynatlarıyla bezenmiş olduğunun ortaya çıktığını kaydeden Başkan Altepe, "Her alanda olduğu gibi restorasyon çalışmalarımızda da alanında uzman ekiplerle çalışıyoruz. Yaklaşık 600 yıllık yorgunluğu bulunan Muradiye Külliyesi'ndeki çalışmalarımızda da tarihi bir gerçek ortaya çıktı. Yaklaşık 550 yılını dolduran türbe kubbesi 19. Yüzyılın sonlarında siva ile kapatılmış ve üzerine batının etkisinde kalınarak barok desenler işlenmiş. Bu çalışma ile gerçek tarih ortaya çıkıyor ve türbeler orijinal kimliğine kavuşuyor" diye konuştu.

Bursa'nın ilk filmi günyüzüne çıktı

Tarihi ve kültürel mirasıyla her dönem ilgi uyandıran Bursa'nın geçmişine ışık tutan fotoğraf, minyatür ve gravür gibi önemli görsel kaynaklarına biri 2, diğeri ise 3 dakika olmak üzere iki ayrı film eklendi. 1896 yılından beri dünyanın çeşitli yerlerinde çekim yapan Fransız Gaumont Pathe Firması'nın arşivinden çıkan 2 film işadama Mahmut Sabuncuoğlu tarafından Bursa Valisi Şahabettin Harput'a hediye edildi. Yapılan ilk incelemelerde 20. yüzyılın başlarında, Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit döneminde çekildiği düşünülen sessiz filmlerden 'Eski Osmanlı Başkenti Bursa' ismini taşıyan ilkinde, şehirden genel görüntülerin yanı sıra, Göksu Vadisi, hamamlar ve Muradiye'nin bahçelerine yer veriliyor. 'Anadolu'nun Yollarında' isimli diğer filmde ise yakıcı güneş altında Bursa'ya seyahat anlatılıyor. Yolda verilen molanın yanı sıra tarihi Irgandı Köprüsü'nden geçişin yanı sıra o dönem seyahatlerde kullanılan bi-

neklerin önemine işaret ediliyor. Görüntüleri izleyen Vali Harput, Bursa tarihi açısından önem taşıyan filmleri kendisine hediye eden işadama Mahmut Sabuncuoğlu'na teşekkür etti. Filmlerin Muradiye Külliyesi'nin restorasyonu sırasında yapılan araştırmalar sırasında tesadüfen bulunduğunu anlatan Mahmut Sabuncuoğlu, "Külliyedeki restorasyon sırasında tanıştığımız araştırmacı Özgür Sanal, kendisinde 1900'lerin başına ait Bursa filmleri olduğunu, hatta filmlerde Muradiye Külliyesi'nden de görüntülere yer verildiğini söyleyince çok heyecanlandık. Sonra sağ olsun bu filmleri bize gönderdi. Biz de bunu Bursa'mızla paylaşmak istedik. Tahmin ediyorum bu görüntüler Bursa'dan çekilen ilk filmi oluşturuyor. Bursa'nın o yıllardaki doğal hali ve yaşam biçiminden kesitlerin yer aldığı bu filmler Bursa'nın bir döneminin hafızası niteliğinde olup, bu anlamda çok değer taşımaktadır." dedi.

Bursa'nın tarihi bu filmlerde gizli

Tarihi ve kültürel mirasıyla dikkat çeken Bursa'nın geçmişine ışık tutan fotoğraf, minyatür ve gravür gibi önemli görsel kaynaklara iki ayrı film eklendi.

Dünyanın çeşitli yerlerinde çekim yapan Fransız Gaumont Pathe firmasının arşivinden çıkan 2 film, işadamı Mahmut Sabuncuoğlu tarafından Vali Şahabettin Harput'a hediye edildi. Yapılan ilk incelemelerde 20. yüzyılın başlarında, II. Abdülhamid Han döneminde çekildiği düşünülen sessiz filmlerden "Eski Osmanlı Başkenti Bursa" ismini taşıyan filmde şehirden genel görüntülerin yanı

sıra Göksu Vadisi, hamamlar ve Muradiye'nin bahçelerine yer veriliyor. "Anadolu'nun Yollarında" isimli diğer filmde ise yakıcı güneş altında Bursa'ya seyahat anlatılıyor.

TESADÜFEN BULUNDU

Görüntüleri büyük bir heyecanla izleyen Vali Harput, Bursa tarihi açısından önem taşıyan filmleri kendisine hediye eden işadamı Mahmut Sabuncuoğ-

lu'na teşekkürlerini iletti. Filmlerin Muradiye Külliyesi'nin restorasyonu sırasında yapılan araştırmalar sırasında tesadüfen bulunduğunu belirten Sabuncuoğlu, "Külliyedeki restorasyon sırasında tanıştığımız araştırmacı Özgür Sanal, kendisinde 1900'lerin başına ait Bursa filmleri olduğunu, hatta filmlerde Muradiye Külliyesi'ne de yer verildiğini söyleyince çok heyecanlandık. Biz de bunu Bursa'mızla paylaşmak istedik" dedi.

Bursa'nın ilk filmi gün yüzüne çıktı

BURSA'nın geçmişine ışık tutan önemli görsel kaynaklarına biri 2, diğeri ise 3 dakika olmak üzere iki ayrı film eklendi. 1896 yılından beri dünyanın çeşitli yerlerinde çekim yapan Fransız Gaumont Pathe Firması'nın arşivinden çıkan iki film işadamaı Mahmut Sabunçuoğlu tarafından Bursa Valisi Şahabettin Harput'a hediye edildi. Yapılan ilk incelemelerde Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit döneminde çekildiği düşünülen filmlerden 'Eski Osmanlı Başkenti Bursa' da şehirden genel görüntülere yer veriliyor. 'Anadolu'nun Yollarında' filminde ise Bursa'ya seyahat anlatılıyor.

TÜM ZAMANLARIN GÜZEL ŞEHİRİ
BURSA
UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ ADAYI

İlk sultanların
hikayelerini içinde
barındıran
Osmanlı mimarisi;

**SULTAN
KÜLLİYELERİ**

İlk sultanların hikayelerini içinde barındıran Osmanlı mimarisi

Osmanlı Bursa'sının gelişmesinde ve genişlemesinde önemli rol oynayan külliyelerin bugün hala değişmeyen tarihi kokusunu soluyabiliriz. Ruhuna dokunmadan, değiştirmeden, büyüsünü hiç bozmadan günümüze yansıttığımız Sultan Orhan, I. Murat Hüdavendigâr, Yıldırım, Yeşil ve Muradiye Külliyesi; cami, medrese, hamam, imaret, misafirhane ve hanlarıyla yüzyıllar sonra bile Bursa'nın baş tacı.

BURSA VALİSİ

12 Şubat 2013

Sayın

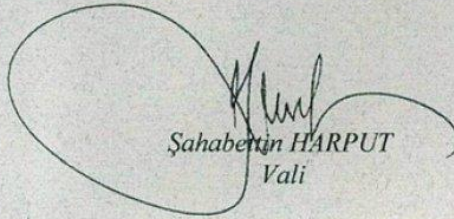
Mahmut SABUNCUOĞLU
İnşaat Mühendisi

Ülkemiz'in en büyük külliyesi arasında yer alan ve içinde Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun'dan, Cem Sultan ve Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa'ya kadar 12 türbe bulunan, Muradiye Külliyesi'ndeki restorasyon çalışmaları tarafımdan memnuniyetle müşade edilmektedir.

Valiliğimiz, özellikle kutsal tarihi zenginlikleri yeniden gün ışığına çıkararak, insanlığın ziyaretine sunmak ve tarihin bu ihtişam dolu görüntülerini gelecek nesillere aktarılması adına yapılan tüm çalışmaları desteklemekte ve arkasında durmaktadır.

Bu kapsamda, tarafıma gönderme nezaketinde bulunduğunuz "Tarihi Bursa Görüntüleri" konulu CD için teşekkür eder, bu değerli çalışmanın arşivimiz de hak ettiği yeri alacağını ifade eder,

Sevgi ve selamlarımı sunarım.

Şahabetin HARPUR
Vali

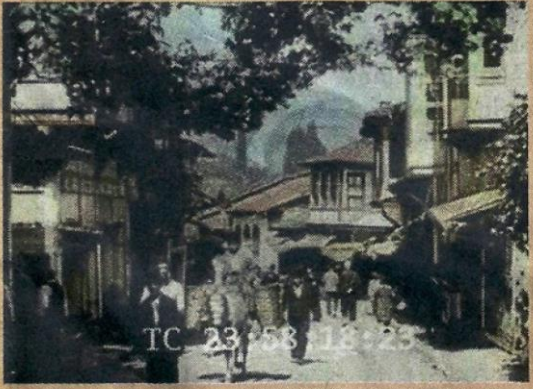
Bursa'da çekilen tarihi film heyecan yarattı

II Abdülhamit döneminden

Bursa'nın geçmişine ışık tutan fotoğraf, minyatür ve gravür gibi önemli görsel kaynaklarına; biri 2, diğeri 3 dakika olmak üzere iki ayrı film eklendi. Dünyanın çeşitli yerlerinde 1896 yılından bu yana çekim yapan Fransız Gaumont Pathe firması arşivinden çıkan filmlerin 20'nci Yüzyıl başlarında, II. Abdülhamit döneminde çekildiği tahmin ediliyor. Filmlerden 'Eski Osmanlı Başkenti Bursa' ismini taşıyan ilkinde, kentten genel görüntülerin yanı sıra, Göksu Vadisi, hamamlar ve Muradiye'nin bahçelerine yer veriliyor.

Sabuncuoğlu hediye etti

'Anadolu'nun Yollarında' isimli diğeri filmde ise, yakıcı güneş altında Bursa'ya seyahat anlatılıyor. Yolda verilen molanın yanı sıra tarihi Abdal Köprüsü'nden geçişin yanı sıra o dönem seyahatlerde kullanılan bineklerin önemi vurgulanıyor. Filmler; işadamı Mahmut Sabuncuoğlu tarafından Bursa Valisi Şahabettin Harput'a hediye edildi. Görüntüleri heyecanla izleyen Vali Şahabettin Harput, Bursa tarihi açısından önem taşıyan filmleri kendisine hediye eden işadamı Mahmut Sabuncuoğlu'na teşekkür etti.

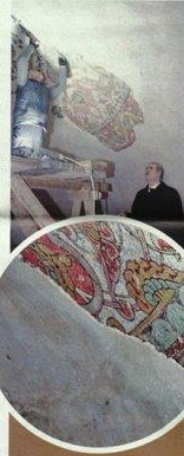
150 yıllık sıvanın altından 550 yıllık tarih çıktı

Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan Muradiye külliyesi restorasyon çalışmalarında, türbelerin kubbesinde yer alan orijinal Osmanlı motiflerinin, 19. yüzyıl sonlarında yapılan bir tadilatla sıva ile kapatıldığı ve üzerine barok desenler işlendiği ortaya çıktı.

Bursa'nın "tarih başkenti" kimliğini ön plana çıkararak, kenti canlı bir açık hava müzesi haline getirme hedefi doğrultusunda bugüne kadar 150'nin üzerinde tarihi ve kültürel miras projesini hayata geçiren Büyükşehir Belediyesi'nin Muradiye Külliyesi'nde başlatılan restorasyon çalışmaları yaklaşık 150 yıllık bir sırı ortaya çıkardı. Sultan 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan ve Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 adet türbeden oluşan 'Muradiye Külliyesi'ndeki türbelerin kubbesinde yer alan görüntünün orijinal olmasıyla birlikte, çalışmalara II. Bayezid'in eşi Gülnâh Hatun Türbesi'nden başlayan restorasyon uzmanları, türbe kubbesinde Barok desenlerle süslü sıvanın hareketli olduğunu fark edince sondaj çalışması yaptı. Bisturi kullanılarak büyük bir titizlikle yapılan çalışmalarda mevcut sıvanın altında kalan kubbenin aslında Osmanlı motifleriyle süslü olduğu ortaya çıktı. Bunun ardından II. Bayezid'in oğlu şehzade Mahmud Türbesi'nde yapılan çalışmada da aynı görüntü ile karşılaşıldı.

Orijinal görüntüye zarar verilmiş

Tarihi sırı ortaya çıkaran Restorasyon Uzmanı Sara Özçelik, "İskeletleri koruyup kubbeye kadar ulaşınca yaptığımız incelemede sıvanın hareketli olduğunu gördük. Bu bölgede yaptığımız sondajda sıvanın altında Osmanlı erken dönem tezeynatı olduğunu gördük. Özellikle 17. Yüzyılda Avrupa'da yaygınlaşan Barok sanatının etkisi altında kalarak, sadece Bursa'da değil, İstanbul'da da böyle çalışmalar yapıldığını biliyoruz. Bu türbelerde de 1850'li yıllarda barok sanatının etkisiyle Osmanlı erken dönem tezeynatının sıva ile kapatılıp, üzerine barok desenler işlendi-

Muradiye Külliyesi

Sultan 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan 'Muradiye Külliyesi' Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 adet türbeden oluşuyor. Külliye'de Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun (Hatunîye) Türbesi, II. Murad'ın oğlu şehzade Alaaddin Türbesi, şehzade Ahmet Türbesi, Fatih'in oğlu şehzade Mustafa (Çam Sultan) Türbesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa Türbesi, Sultan II. Bayezid'in eşi Sirin Hatun Türbesi, II. Bayezid'in diğer eşi Gülnâh Hatun Türbesi, Fatih Sultan'ın eşi Ebe Hatun (Gülbahar Hatun) Türbesi, II. Bayezid'in oğlu şehzade Mahmud Türbesi, II. Bayezid'in gelini Mükerrime Hatun Türbesi, Fatih Sultan'ın eşi Gülnâh Hatun Türbesi ile Saraya mensup kimselerin (Cariyelerin) gömülü olduğu Cariyeler/Saraylılar Türbesi bulunuyor.

ğini sanıyor. Şimdi biz yasa gereği sonradan yapılan düzenlemenin 8'de birini koruma altına alıp, sıvanın altındaki orijinal desenleri ortaya çıkarıyoruz. Sıvanın tutması için kubbedeki desenlere zarar verilmesine rağmen, renkler hala canlılığını koruyor. Biz orijinal renklere hiç dokunmayıp, hassas yerlere müdahale edeceğiz. Bu çalışmanın ardından türbeler ilk günkü orijinal görüntüsüne kavuşacak" dedi.

Gerçek tarih ortaya çıkıyor

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe de beraberindeki Genel Sekreter Yardımcısı Bayram Vardar ile Tarihî ve Kültürel Miras Projesi Koordinatörü Aziz Elbas ile birlikte restorasyon çalışmalarını yerinde inceledi. Restorasyon Uzmanı Sara Özçelik'ten çalışmalar hakkında bilgi alan Başkan Altepe, Gülnâh Hatun Türbesi'ndeki iskeleye çarparak kubbede yapılan tahribatı bizzat yerinde gördü. Bursa'nın tarihi ve kültürel mirasını gün yüzüne çıkarmak amacıyla yaptıkları çalışmaların önemine vurgu yapan Başkan Altepe, bu çalışmalar sayesinde tarihi bir gerçeğin de ortaya çıkarıldığını belirtti. Bugüne kadar sade bir sıva üzerine barok desenler bulunan türbe kubbelere aslında Osmanlı erken dönem tezeynatıyla bezenmiş olduğunu ortaya çıktığını kaydeden Başkan Altepe, "Her alanda olduğu gibi restorasyon çalışmalarımızda da alanında uzman ekiplerle çalışıyoruz. Yaklaşık 600 yıllık yorgunluğu bulunan Muradiye Külliyesi'ndeki çalışmalarımızda da tarihi bir gerçek ortaya çıktı. Yaklaşık 550 yılını dolduran türbe kubbesi 19. Yüzyılın sonlarında sıva ile kapatılmış ve üzerine hatınin etkisinde kalınarak barok desenler işlenmiş. Bu çalışma ile gerçek tarih ortaya çıkıyor ve türbeler orijinal kimliğine kavuşuyor" diye konuştu.

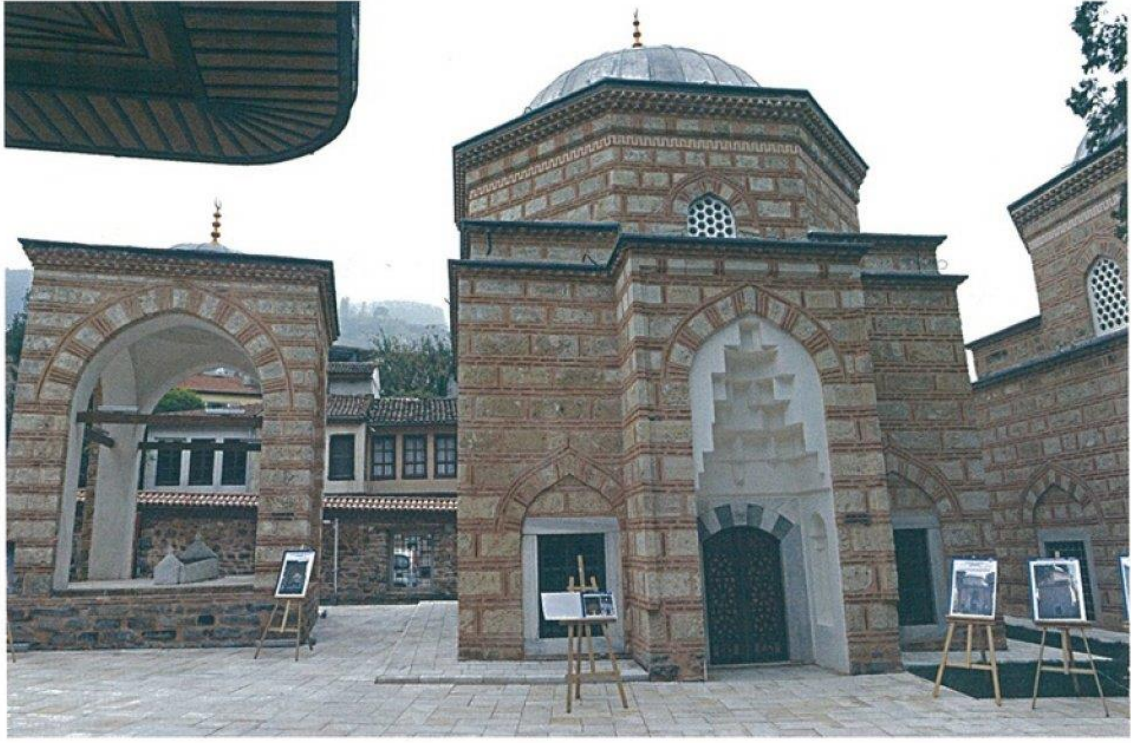

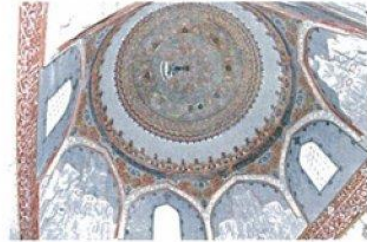
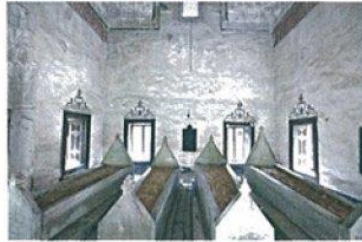

Muradiye'de dönüşüm başladı

Osmanlı başkenti Bursa'nın açık hava müzesine dönüşerek, turizmden alınan payın artırılması amacıyla bu dönem tarihi ve kültürel miras çalışmalarına büyük önem veren Bursa Büyükşehir Belediyesi, Muradiye Külliyesi'nin yenilenmesi çalışmalarını kapsamında Gülruh Hatun Türbesi'ni de restore ederek yeniden ziyarete açtı.

➡ Türbenin açılışını gerçekleştiren Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Bursa'nın sultanlar şehri olduğunu vurgulayarak, ecdad yadigarı eserlerin tek tek asıl kimliklerine döndürüleceğini söyledi.

Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Osmanlı'nın ilk 130 yılı ve 6 padişaha ev sahipliği yapan Bursa'nın ruhaniyeti olan ve her türlü nimeti bünyesinde barındıran bir kent olduğunu ifade etti. Osmanlı'nın ilk kent hayatına geçtiği şehrin de Bursa olduğuna dikkat çeken Başkan Altepe, kentin Sultanlar tarafından kurulan mahallelerden oluştuğunu hatırlattı. Çarşı ve Hanlar Bölgesi'nin Orhan Gazi, Çekirge'nin 1. Murat, Yıldırım'ın Yıldırım Beyazıt, Yeşil'in Çelebi Mehmet, Muradiye'nin 2. Murat tarafından oluşturulan semtler olduğunu kaydeden Başkan Altepe, "Bu nedenle Bursa'nın her köşesi ecdadımız ilk eserleriyle dolu. İçinde 12 adet türbe bulunan Muradiye Külliyesi de bunlardan biri" dedi.

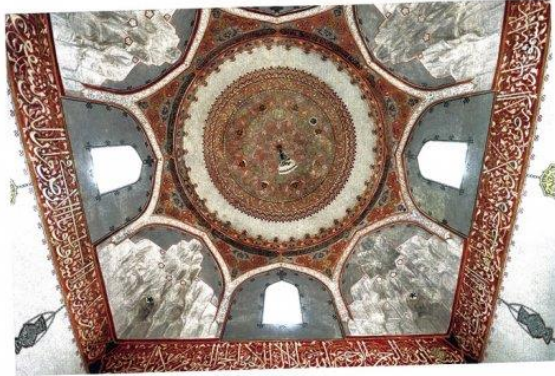
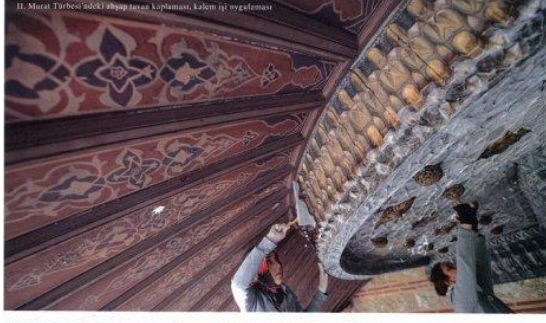

H. Murat Türbesi'ndeki ahşap tavanı kaplaması, kalenin içi uygulanması

kanatları konservasyonuna başlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinali badana rasası yapıldıktan sonra erken dönem ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda siva rasası ve temizlik işlemleri tamamlanarak Kubbeye ve alt kısımlarda 15'üyle ait desenler ortaya çıkarıldı. Onları tutan sivaler mikro enjektörle ve dolgu yöntemleriyle sağlanıp restorasyonu tamamlandı. Yapının revizyonundaki eksik kısımların tamamlanması ve restorasyonun yapılması işlemi tamamlandı. Yenilenen revizyonun montajı tamamlandı. Kubbeye ve duvarlarda yer alan kalemli bezemelerin ihyası tamamlandı. Duvarların alt kısımlarında yer alan çini panoların restorasyonuna devam edilmektedir.

ŞEHZADE MUSTAFA TÜRBESİ
Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinali badana rasası ve temizlik işlemleri tamamlandı. Kubbeye ve duvarlarda ortaya çıkarılan Klasik Dönem kalem işlerinin ihyasına devam edilmektedir.

ŞİRİN HATUN TÜRBESİ
Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini

önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Yapıya ait ahşap pencere kanatları konservasyonuna başlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinali badana rasası yapıldıktan sonra erken dönem ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda siva rasası ve temizlik işlemleri tamamlanarak Kubbeye ve alt kısımlarda 15'üyle ait desenler ortaya çıkarıldı. Yapının revizyonundaki eksik kısımların tamamlanması ve restorasyonun yapılması işlemi ve tüm iç cephelede kalemli bezemelerin ihyası tamamlandı.

GÜLRUH HATUN TÜRBESİ
Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri

GÜLŞAH HATUN TÜRBESİ

Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı.

GÜLBAHAR HATUN TÜRBESİ

Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Yapının iç kısımlarında yapılmış olan çimento sıvalar kaldırılarak özgün horasan harcıyla sıvanma işlemi tamamlandı.

SARAYLILAR TÜRBESİ

Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı.

Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Yapının iç kısımlarında yapılmış olan çimento sıvalar kaldırılarak özgün horasan harcıyla sıvanma işlemi tamamlandı.

HÜMA HATUN

Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Dış cephelede çimento esaslı muhdes derzler açılıp, horasan uygulamaya ile yeniden derzleme yapıldı.

ŞEHZADE AHMET TÜRBESİ

Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Dış cephelede çimento esaslı muhdes derzler açılıp, horasan uygulamaya ile yeniden derzleme yapıldı. Korşun tist örtü yenilendi.

CEM SULTAN TÜRBESİ

Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla yapının temel

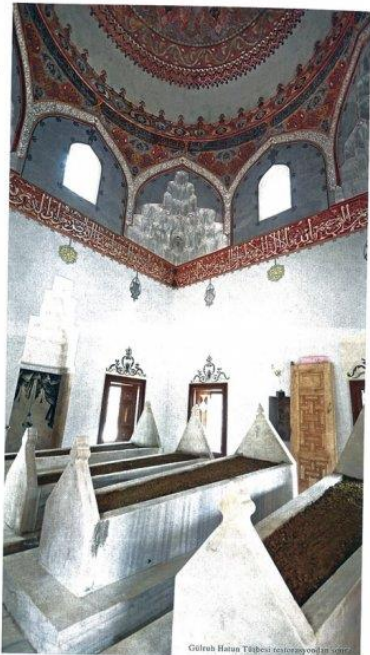
duvarlarında drenajı yapıldı. Yapının dış cepheledeki çimento derzler açılıp, derzleri tamamlandı. Giriş sağındaki ahşap yenilenerek saçağ örtüsü tamamlandı. Dış revizyonun onarımı tamamlandı. İç mekanda çinilerin envanter ve temizlik çalışmaları tamamlandı. Kalemli bezemelerin restorasyonuna başlandı. Osmanlı İmparatorluğu'nun Cihan Devleti olma yolunda "Mihrişen Tapı", tarihin demlendiği Bursa'da geçmişe yönelik tüm unsur ve figürlerin bugüne ve geleceğe taşınması amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı'nca Restorasyon Çalışmaları Başlatılan ve büyük bir titizlikle tarafımızdan yürütülen Muradiye Külliyesi restorasyonuna Kasım 2012'de başlanmıştır. O günden bugüne de aralıksız sürmektedir. Muradiye Külliyesi'nde yer alan 12 adet türbenin restorasyonu ve çevre düzenlenmesini kapsayan çalışmaların; 15 günde bir toplanan bilimsel kurullar ışığında ve Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararları doğrultusunda 2014 yılı sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Yapıya ait ahşap pencere kanatları konservasyonuna başlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinali badana rasası yapıldıktan sonra erken dönem ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda siva rasası ve temizlik işlemleri tamamlanarak Kubbeye ve alt kısımlarda 15'üyle ait desenler ortaya çıkarıldı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemli ihya çalışmaları tamamlandı. Kalemli bezemelerin eksik kalan kısımlarında desen uygulaması tamamlandı, renklerinde ayarlamaya geçildi. Yapının tüm iç duvarları ve kubbesindeki kalem işlerinin ihyası tamamlandı. Ahşap künkeleri pencere kanatları ve giriş kapısı onarıldı. Mermer döşerler temizlendi. Demir kokuşuklar temizlenerek belirlenen renge uygun olarak yeniden boyandı.

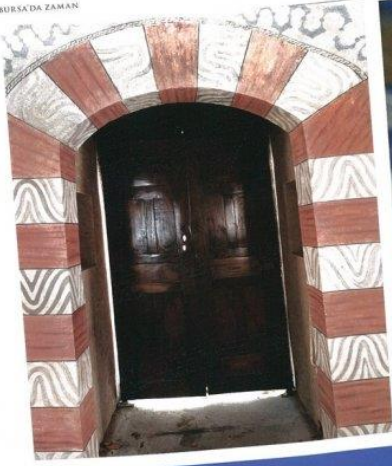
MÜKRİME HATUN TÜRBESİ

Yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla korşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinali badana rasası yapıldıktan sonra erken dönem ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda siva rasası ve temizlik işlemleri tamamlandı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemli ihya çalışmaları tamamlandı. Kalemli bezemelerin eksik kalan kısımlarında desen uygulaması tamamlandı, renklerinde ayarlamaya geçildi. Yapının tüm iç duvarları ve kubbesindeki kalem işlerinin ihyası tamamlandı. Ahşap künkeleri pencere kanatları ve giriş kapısı onarıldı. Mermer döşerler temizlendi. Demir kokuşuklar temizlenerek belirlenen renge uygun olarak yeniden boyandı.

Gülruh Hatun Türbesi restorasyonu bitmiş hali

MURADİYE YIL SONUNDA KAPILARINI AÇIYOR

İnş. Müh. Mahmut SABUNCUOĞLU - SAMA İnşaat Yönetim Kurulu Başkanı

Restorasyon uygulamalarına geçmeden önce yapılan araştırmalar ve belgeleme çalışmaları, tarihi yapıyı tekniğe yönden incelemesi, rözevesinin hazırlanması ve boruzmalarının saptanması, yapının ayrıntılı olarak tanınmasını sağlar. Restorasyon bir koruma kılıfıdır. Tarihe karşı sorumluluk, sahip çıkma

ve saygı bilicidir. Başka bir deyişle tarihi bir eserin zamanla veya başka bir nedenle zarar görmüş ve boruzlanmış kısımlarını o eserin sanat değerini ve estetik değerini yitirmiş halden normale bir yapıya dönüştürmek için yapılır. Normal bir onarımdan çok daha farklı olan restorasyon işi, büyük bir bilgi ve uzmanlık gerektirmekte olup

kendine özgü kuralları ve teknikleri vardır. 1964 yılı Mayıs ayında İstanbul'da düzenlenen 'Türk ve Anadolu'da Edilen Anıtların İyileştirilmesi ve Onarılması' toplantısında 'Yenilikçi Tarihçiler' olarak yurt dışına gönderilen ilkleri ile 1994 yılında İstanbul'da 'Nara' Nara konferansına katılan 'Nara Bildirgesi' işi almış, günümüzde teknikleri yeni ara yöntemler geliştirilmiştir.

de yapılmaktadır. Restorasyon uygulamaları: 1- Sıjlanma, 2- Sıjlanma, 3- Sıjlanma (Restorasyon), 4- Yeniden boyama (Restorasyon), 5- Yeniden boyama (Restorasyon), 6- Tapanı gibi restorasyon teknikleri uygulanmaktadır. Muradiye türbesi için yapılan çalışmaları iki aşamaya ayırarak özetleyebiliriz: 1- Tapanı (Restorasyon) 2- Estetik yönden Muradiye Kılıfı'nda tarihi bazında yapılan çalışmaları şöyle özetleyebiliriz:

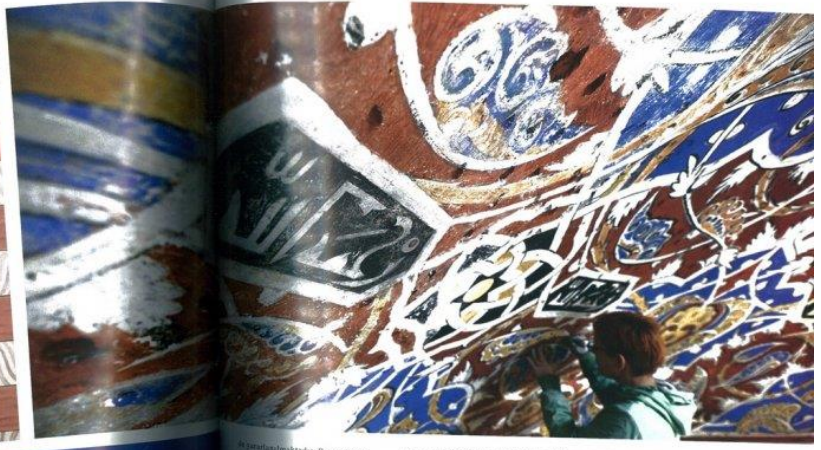
MURAT TÜRBESİ
Murat Türbesi, 1964 yılında

altına almak amacıyla temel duvarı bitim fazında drenaj çalışmaları tamamlandı. Tüm dış cephe derzleri sükkülemek çimentosu sıvalardan arındırıldı, sonrasında açığa çıkan statik anlamda problem olan çatıkların dik işleri tamamlanarak tüm dış cephe derzleri yapıldı ve duvar yüzeylerinin temizliği tamamlandı. İç mekanda iskele kurulduktan sonra mekana ait sükküklü avize koruma altına alındı. İç duvarların tamamında kalemiji araştırmaları için istinat badana raspsı çalışmaları tamamlandı. Tüneldeki çatıkların güçlendirilmesiyle ilgili olarak karbon çubuklarla dikici işleri tamamlanmış ve üzerlerine sıvası yapılmıştır. Yapılan iç duvarlarında kalemiji araştırma raspsları

tamamlanmış olup Geç Dönem Barok ve Lale Devri'ne ait motiflerin tespiti yapılmıştır.

ŞEHZADE MAHMUT TÜRBESİ

Yapının dış cephesi temizlendi, çimentosu derzlerden arındırıldı, örgün yapının tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlandı. İç mekanda iskele yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla koruma örtüsü izah edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının giriş kısmında yer alan mermerler temizlendi. Giriş kısmında belirlenen alıpsap çıkartma temizliği işlemleri tamamlandı. Yapıya ait alıpsap pencereleri

İŞLER'DEN ALTEPE'YE

'Tarih' teşekkürü

Bursa ziyareti kapsamında Muradiye Külliyesi'nde devam eden restorasyon çalışmalarını yerinde inceleyen Başbakan Yardımcısı İşler, tarihin ayağa kaldırılması çalışmalarına verdiği önem nedeniyle Başkan Altepe'ye teşekkür etti.

Başbakan Yardımcısı Emrullah İşler, Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın vefatının 28. yılında Gemlik'te düzenlenen anma törenine katıldı. Törenin ardından Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ile Bursa'ya gelen Başbakan Yardımcısı İşler, Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyon çalışmaları devam eden Muradiye Külliyesi'nde incelemelerde bulundu. Yaklaşık 600 yıl önce 2. Murat Han tarafından yaptırılan caminin orijinal haline dönmesinin ardından türbelerde devam eden çalışmalar hakkında Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe'den detaylı bilgiler alan Başbakan Yardımcısı Emrullah İşler, Bursa'nın değerlerine gösterdiği ilgi nedeniyle Başkan Altepe'yi tebrik etti.

'MURADIYE KÜLLİYESİ'NDEN ÇOK ETKİLENDİM'

Başbakan Yardımcısı İşler, Muradiye Külliyesi'ni ilk kez gördüğünü söyleyerek, "Muradiye Külliyesi'nden gerçekten çok etkilendim. Özellikle Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe'yi kutluyorum. Şu an restorasyon çalışmaları tamamlananlar var, sürenler var. Gerçekten orijinaline uygun şekilde restore yapılıyor" dedi. Bursa'nın değerlerinin 1,5 ay önce "UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girdiğini de ifade eden İşler, "Muradiye'de gerçekten etkileyici bir manzara var. Emegi geçen herkese teşekkür ediyorum. Külliye'nin türbe

SAMA İnşaat Yönetim Kurulu Başkanı Mahmut Sabuncuoğlu, Başkan Recep Altepe ile birlikte, Muradiye Külliyesi'nde devam eden restorasyon çalışmaları ile ilgili Başbakan Yardımcısı Emrullah İşler'e bilgi verdi.

restorasyonları da tamamlandığı zaman Bursa'mız ve Türkiye'miz için bir kazanç olacağını düşünüyorum. Böyle güzel eserleri kazandırdığı için hizmetlerinden dolayı Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ve ekibine çok

teşekkür ediyorum" diye konuştu. Muradiye Külliyesi ziyaretine, Bursa milletvekilleri ile AK Parti Bursa İl Başkanı Cemalettin Torun ve Büyükşehir Belediyesi bürokratları da katıldı.

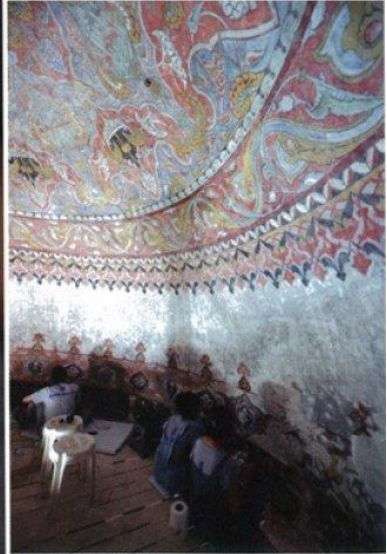
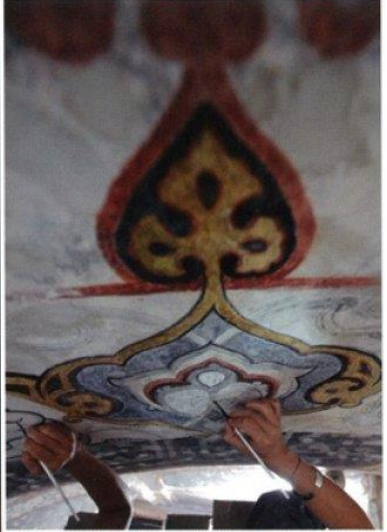

MURADIYE NAKIŞ GİBİ İŞLENİYOR

Osmanlı'yı kuran Bursa'nın en önemli manevi odak noktalarından biri olan Muradiye'de sürdürülen restorasyon çalışmaları büyük bir titizlikle sürdürülüyor. Restorasyon sırasında ortaya çıkarılan, Barok desenlerle kapatılmış kubbe ve cepheler tümüyle elden geçirildi. Osmanlı motifleri üzerine kaplanmış sıvalar büyük bir özenle kaldırılıyor. Altından çıkan yüzeyler önce dolgu işlemiyle dolduruluyor, ardından organik kök boya ile kaybolmuş desenler tamamlanıyor.

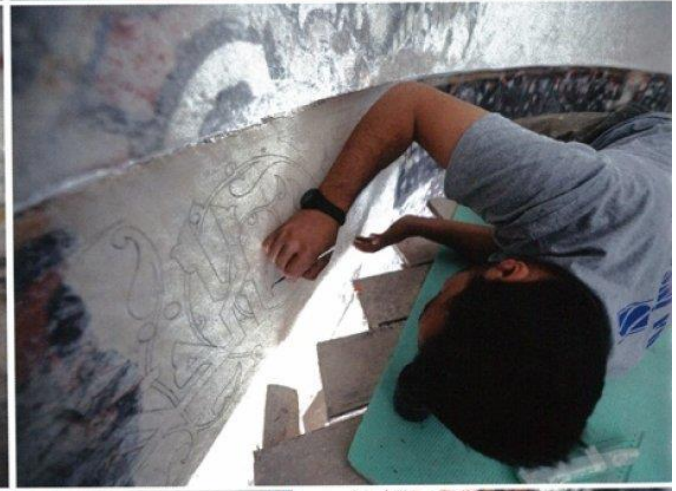
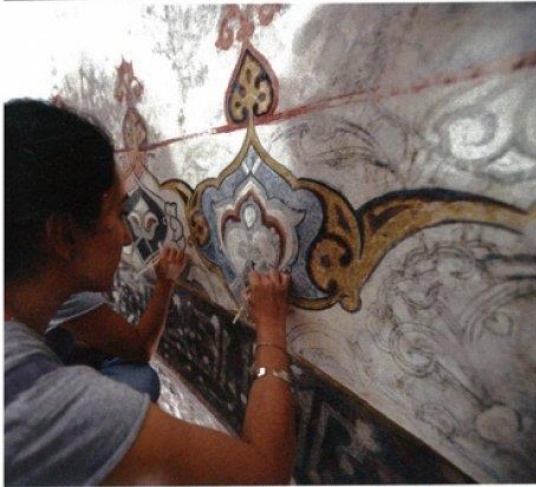
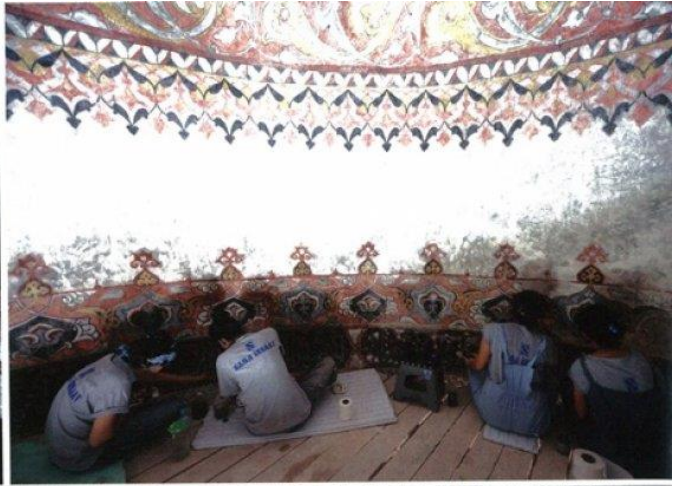
Restorasyon çalışmalarının en yoğun ilerlediği türbelerden biri II. Murad

Türbesi. Burada yapıyı koruma altına almak amacıyla temel duvarı bitim hizasında drenaj çalışmaları tamamlandı. Tüm dış cephe derzleri sökülerek çimento sıvalardan arıtıldı, sonrasında açığa çıkan statik anlamda problem olan çatlakların dikişleri tamamlanarak tüm dış cephe derzleri yapıldı ve duvar yüzeylerinin temizliği tamamlandı. İç mekanda iskele kurulduktan sonra mekana ait nitelikli avize koruma altına alındı. İç duvarların tamamında kalemişi araştırmaları için itinalı badana raspaı çalışmaları tamamlandı.

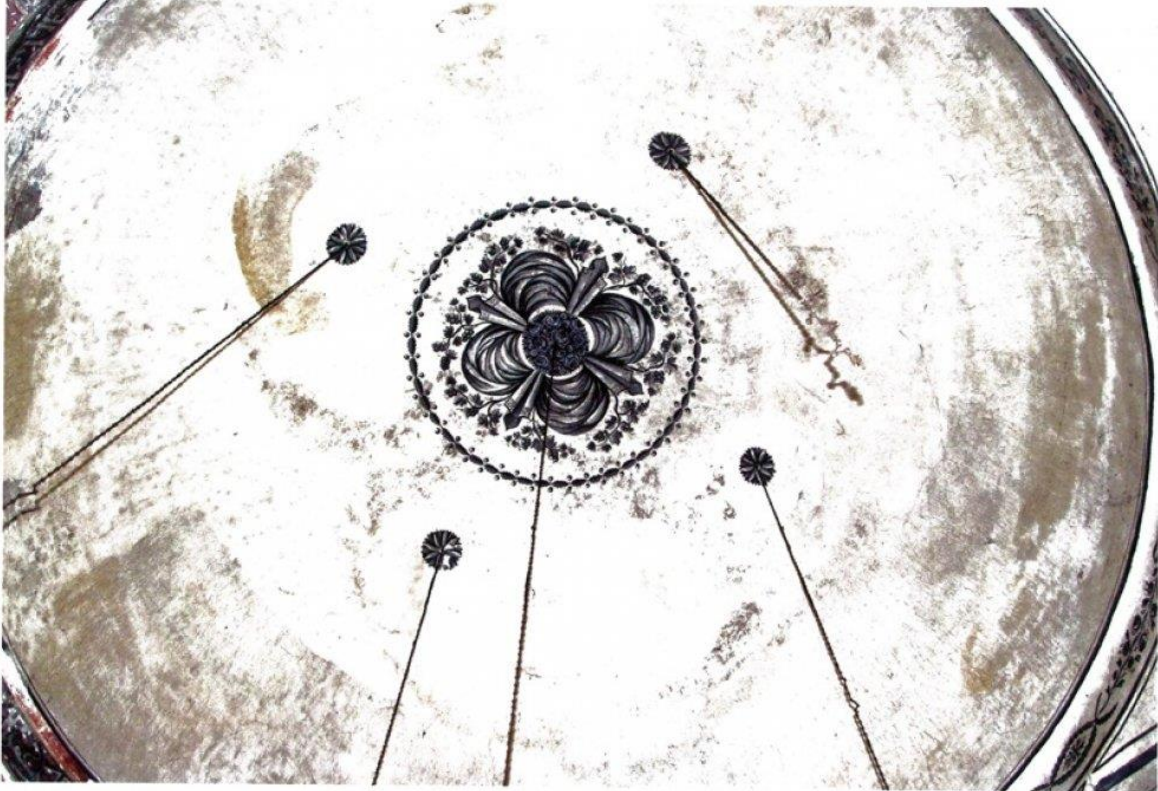
Şehzade Mahmut türbesinde de dış

cepheler temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Giriş kısmında bulunan ahşap saçakta temizlik işlemleri tamamlandı. Yapıya ait ahşap pencere kanatlarının konservasyonuna başlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana raspaı yapıldıktan sonra erken döneme ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda sıva raspaı ve temizlik işlemleri tamamlanarak kubbede ve alt kısımlarda

1850'li yıllarda Barok üslupla kapatılan kubbenin henüz sıvaları kaldırılmamış hali.

15. yüzyıla ait desenler ortaya çıkarıldı. Mikro enjeksiyon ve dolgu yöntemleriyle bu desenler sağlamaştırılıyor.

Restorasyon kapsamında Şehzade Mustafa Türbesi'nin de dış cepheleri temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana raspası ile çini yüzeylerdeki temizlik işlemlerine devam ediliyor.

Şirin Hatun Türbesi'nde dış cepheleri temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava

koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Yapıya ait ahşap pencere kanatları konservasyonuna başlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana raspası yapıldıktan sonra erken döneme ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda sıva raspası ve temizlik işlemleri tamamlanarak Kubbede ve alt kısımlarda 15. yüzyıla ait desenler ortaya çıkarıldı.

Muradiye'deki restorasyon çalışmalarının en yoğun sürdüğü türbelerden biri de Gülruh Hatun Türbesi. Yapının dış cepheleri temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip

yenilendi, yapının temel duvarlarında drenajı yapıldı. Yapıya ait ahşap pencere kanatları konservasyonuna başlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana raspası yapıldıktan sonra erken döneme ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda sıva raspası ve temizlik işlemleri tamamlanarak kubbede ve alt kısımlarda 15. yüzyıla ait desenler ortaya çıkarıldı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemişi ihya çalışmaları tamamlandı. Kalemişi bezemelerin eksik kalan kısımlarında desen uygulaması tamamlandı, renklendirme aşamasına geçildi.

Restorasyon kapsamında; Mükrime Hatun, Gülşah Hatun, Gülbahar Hatun, Huma Hatun, Şehzade Ahmet ve Cem Sultan Türbeleri ile Saraylılar türbesi de elden geçiriliyor.

● YENİ YÜZÜYLE MURADIYE TÜRBELERİ

● MAHMUT SABUNCUOĞLU

UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin 15-25 Haziran tarihleri arasında Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirilen toplantısında; Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu dosyası ICOMOS tarafından hazırlanan rapor kapsamında değerlendirmeye alınarak Dünya Mirası Listesi'ne 998. sırada dahil edilmiştir. Bursa Sultan Külliyesi'nin en önemlilerinden olan Muradiye Külliyesi Bursa Kalesi'nin kuzey batı eteklerinde, Sultan II. Murad tarafından inşa ettirilen ve bulunduğu semte de adını veren cami, medrese, hamam, imaret, çeşme ve türbeden

oluşan yapılar topluluğudur. 1425 Mayıs ayında başlanıp 1426 Kasım ayında bitirilen caminin önüne 1451 yılında vefat eden II. Murat'ın türbesi inşa edilmiş bu türbenin civarına daha sonra birçok şehzade ve saray mensubunun da gömülmesiyle caminin haziresi hanedan kabristanı haline gelmiştir. Sultan II. Murat'ın eşi Fatih Sultan Mehmet'in annesi Hüma Hatun, Fatih Sultan Mehmet'in ebesi Gülbahar Hatun, Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Cem Sultan, Fatih Sultan Mehmet'in eşi Gülşah Hatun, Sultan II. Beyazıt'ın oğulları

Şehzade Ahmet ve Şehzade Mahmut, Sultan II. Beyazıt'ın eşleri Gülruh Hatun, Şirin Hatun, gelini Mükrimme Hatun, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa ve Saraylılar türbeleri yer almaktadır.

Kültürel mirasın önemli bir parçası olan bu külliye Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na başlatılan ve büyük bir titizlikle yürütülen restorasyon çalışmaları 2012 yılı son aylarında gerçekleşen yer tesliminden itibaren aralıksız olarak devam etmektedir. 15

Sırrı, Fransa'dan gelen mektup çözdü

Büyükşehir Belediyesi tarafından iki yıl önce başlatılan restorasyon çalışmaları sırasında Muradiye'deki mevcut türbelerde yatanların kimliklerinde de bazı tutarsızlıklar olduğu ortaya çıktı. Bu konuda Uludağ Üniversitesi ile Bursa Büyükşehir Belediyesi arasında imzalanan protokolle bilimsel çalışma başlatıldı. Bu çalışmaları yürüten Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Doğan Yavaş'a Fransa'dan gönderilen mektup, 'Üç Hanım Kızlar' ve 'Saraylılar' türbelerinin sırrını çözdü. Kanuni Sultan Süleyman'ın eşi Mahidevran Hatun'un akrabası Melike d'Heninde Chimay, Yrd. Doç. Dr. Doğan Yavaş'a, iki türbeyle ilgili Osmanlıca soy kütüğü ve Türkçe belgeleri gönderdi. Yrd. Doç. Dr. Yavaş, belgeleri inceleyince yıllardır bilinmeyen gerçek ortaya çıktı. 'Saraylılar' türbesindekilerin Mahidevran Hatun'un iki ablası, 'Üç Hanım Kızlar' türbesinde yatanların da Kanuni Sultan Süleyman tarafından Konya'da boğdurulan Şehzade Mustafa'nın iki eşi ve eşlerinin yardımcıları oldukları anlaşıldı. Soy kütüğü sayesinde Mahidevran Hatun'un da devrişme değil, Osmanlı paşasının kızı olduğu ortaya çıktı.

Muradiye Külliyesi ziyarete açılıyor

Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmalarının tamamlandığını ifade ederek, açılışını 30 Eylül Çarşamba günü yapacaklarını söyledi.

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, Muradiye Külliyesi'nde son hazırlıkları yapılan restorasyon çalışmalarını yerinde inceledi. Muradiye'deki çalışmaların UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil alanlardaki son restorasyonlar olduğunu ifade eden Altepe, tarihi eserleri ayağa kaldırmak ve yeniden işlevlendirmek için titizlikle çalıştıklarını vurguladı. Bursa'nın tarih ve kültür şehri olduğunu anlatan Başkan Altepe, "Bursa'nın en büyük özelliği Osmanlı'nın başkenti oluşu... Bizler de sultanların kurduğu semtlerden oluşan

Bursa'mızın tüm bu özelliklerini ortaya çıkarmaya gayret ediyoruz. Bu kapsamda tüm külliyeleeri ayağa kaldırdık, restore ettik ve onları canlandırarak Bursa'nın UNESCO Dünya mirası listesine adını yazdırdık. Bursa artık evrensel bir değer" diye konuştu.

Bursa'nın UNESCO'nun da katkı koyacağı önemli bir merkez olduğunu belirten Altepe, "Osmanlı saray efradı burada 12 ayrı türbede yatıyor. Sultan II Murat ve Fatih'in çocuklarından torunlarına kadar tüm akrabalarının kabirleri Muradiye'de. Fatih Sultan Mehmet'in iki oğlu, II. Beyazıt'ın iki oğlu, Cem Sultan ve Şehzade Mustafa da Cem Sultan Türbesi'nde... Muradiye Külliyesi, Bursa'da tarihi eser açısından en zengin külliye. Cami, imaret, medrese ve hamamın yanında 12 ayrı türbe de bulunuyor" dedi.

Bursa'nın çok önemli bir eserinin daha ilk günkü orijinal haliyle ayağa kaldırıldığını belirten Altepe, külliyedeki duvarların üzerine yapılan kaplamalardan orijinal kalem işlerine kadar her köşede titizlikle çalışıldığını söyledi. Külliye'nin açılış için gün saydığını kaydeden Başkan Altepe, "Muradiye Külliyesi'nde, kentin farklı noktalarından alınan bir mezar taşları açık hava müzesi de var. Mezar taşları, Bursa tarihini bize en güzel şekilde anlatıyor. Muradiye, önemli bir merkez oldu. Ziyarete açılışını da 30 Eylül Çarşamba günü yapıyor ve tüm hemşehrilerimizi açılışa bekliyoruz" şeklinde konuştu.

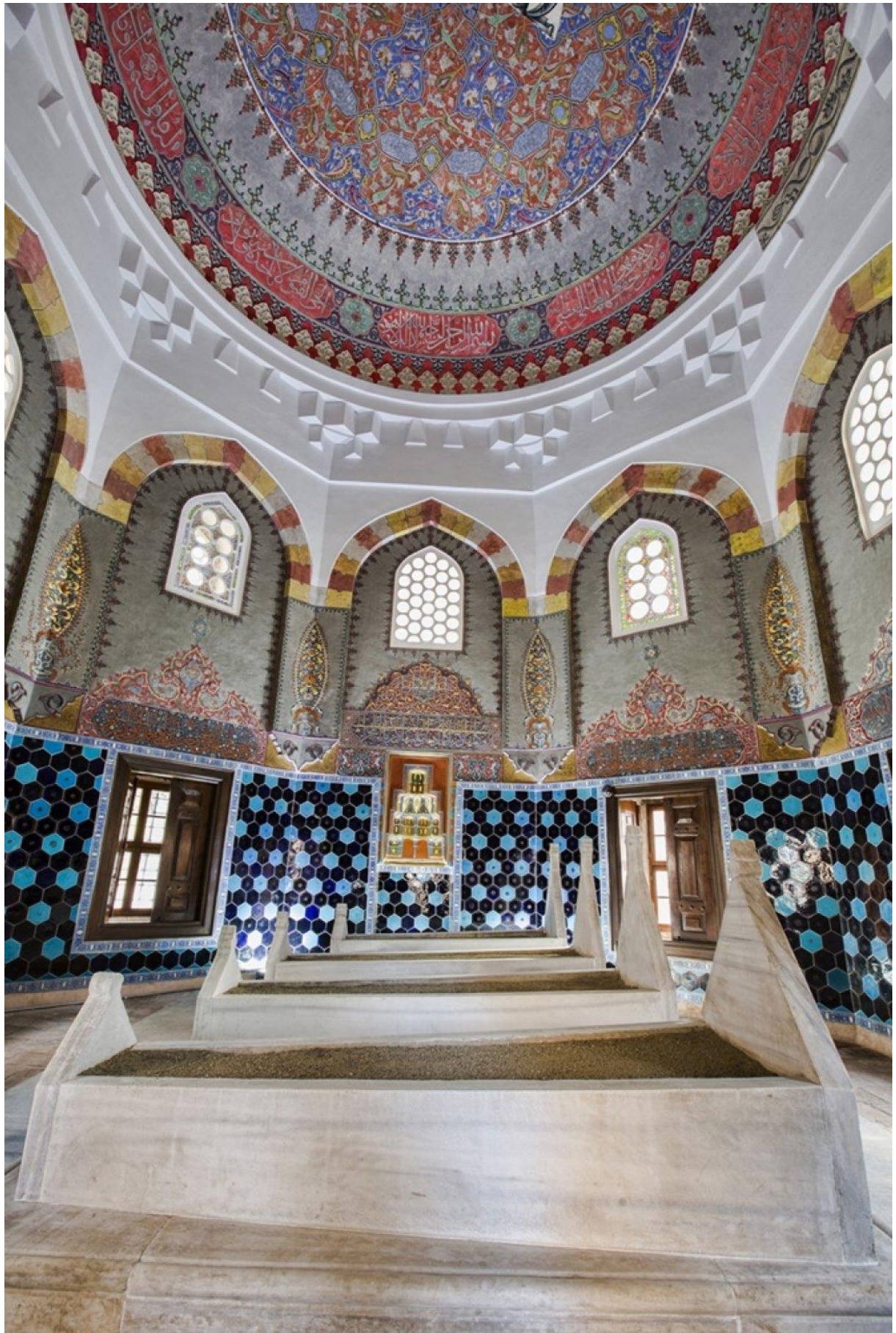

Bursa'nın Topkapı'sı kapılarını açtı

Eski İçişleri Bakanı ve AK Parti Bursa milletvekili adayı Efkân Ala, "Türkiye'deki bütün eserlerin restorasyonu konusunda üzerimize düşen merkezi hükümet olarak ne ise biz bunu milletimizin, tarihimizin, ecdadımızın bize emri telakki ederiz. Burada hiçbir duraksamaya yer yoktur. Hesap kitap içerisinde olmayız" dedi.

Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyon çalışmaları tamamlanarak orijinal kimliğine kavuşan **Muradiye Külliyesi**, görkemli bir törenle ziyarete açıldı.

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyonu tamamlanarak özgün kimliğiyle buluşan Muradiye Külliyesi, muhteşem mimarisi ve ruhaniyetiyle ziyaretçilerine kapılarını açtı. İçişleri Eski Bakanı Efkân Ala, Bursa Valisi Münir Karaloğlu ve Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ile Osmanlı Hanedanı'ndan II. Abdülhamid Han'ın 5. kuşaktan torunları Nilhan Sultan Osmanoğlu ve Yavuz Selim Osmanoğlu'nun ziyarete açılış kurdelesini birlikte kestiği Muradiye Külliyesi, görsel güzelliğiyle göz kamaştırdı.

"Osmanlı'nın başkenti Bursa, bir evrensel değer..."

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, konuşmasında, Muradiye'deki çalışmaların UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil alanlardaki son restorasyonlar olduğunu ifade etti. Tarihi eserleri ayağa kaldırmak ve yeniden işlevlendirmek için titizlikle çalıştıklarını vurgulayarak Bursa'nın tarih ve kültür şehri olduğunu anlatan Başkan Altepe, "Bursa'nın en büyük özelliği Osmanlı'nın başkenti oluşu... Bizler de sultanların kurduğu semtlerden oluşan Bursa'mızın tüm bu özelliklerini ortaya çıkarmaya gayret ediyoruz. Bu kapsamda tüm külliyeleeri ayağa kaldırdık, restore ettik ve onları canlandırarak Bursa'nın UNESCO Dünya mirası listesine adını yazdırdık. Bursa artık evrensel bir değer..." diye konuştu.

Muradiye Külliyesi hizmete açıldı

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 15 milyona restore edilen Muradiye Külliyesi'nin açılışı eski İçişleri Bakanı Efkan Ala gerçekleştirdi. Ala, "Bizi biz yapan değerlerin yeniden üretilmesidir" diye konuştu.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, ayağa kaldırdığı tarihi eserlere bir yenisini daha ekledi. 15 milyona restore edilen Muradiye Külliyesi eski İçişleri Bakanı Efkan Ala'nın katılımı ile gerçekleştirildi.

Duaların edildiği, ilahilerin okunduğu açılış merasiminde konuşan Ala, "Türkiye'nin dört bir yanında hatta sınırlarımızın dışında büyük devletimizin nerede eseri varsa onu restore etmeyi milli bir vazife kabul ettik. Bütün

eserlerimizi restore edip sadece bizim milletimize değil, insanlığın hizmetine sunuyoruz. Yeryüzünde 600 yıldan fazla adaletle dünyaya hükmetmiş bir devletten bahsediyoruz. O devlet insanın insanla ilişkisin dair yeryüzünde gördüğü en büyük uygarlıktır. Bize düşen bu ecdada layık olabilmektir. Onun için çalışmak bizim değerli vazifemizdir. Şuanda durduğumuz yer külliye'nin merkezi değil, büyük bir başkent'in göbeğinde o devleti kuranların yattığı yerdir. Onları rahmetle anıyoruz. Çünkü onlar insanlığa adaletin ne olduğunu öğrettiler. Onlar sömürmek için Viyana kapılarına gitmediler. Afrika derinliklerine gitmediler. Onlar Kafkaslara insanlık nedir, adalet nedir, zulümden kurtulmak nedir bunu göstermek için gittiler. Gittikleri her yere adalet götürdüler. Kılıçla gittiler adaletle durdular" diye konuştu.

Bugün İslam dünyasının yaşadığı bir çok ülkelerin içinde bulunduğu faciayı görünce yeryüzünde adaletin ne olduğu daha iyi anladıklarını belirten Ala, "Adaletin ne kadar büyük ihtiyaç olduğunu yüreğimizin derinliklerinde hissediyoruz. Bunun için bunu armağan etmiş ecdada çalışma içerisinde olmamız bizim için büyük bir sorumluluktur. Burada yapılanlar bir yapının restorasyonu değil, kültürün restorasyonudur. Bizi biz yapan değerlerimizin yeniden üretilmesidir ve hatırlatılmasıdır. Aslında hatırlamak durumunda kalmışsak buda bizim ayıbımızdır. Bu eserlerin bundan sonraki nesillere de aktarılması Bursalı kardeşlerimizin sorumluluğundadır" dedi.

Muradiye Külliyesi'nin Bursa'nın ruhunu ve ruhanîyetini oluşturan en önemli mekanlardan bir tanesi olduğunu belirten Bursa Valisi Münir Karaloğlu ise, "12 türbenin bulunduğu camisiyle medresesiyle hamamıyla gerçekten Bursa'yı temsil eden çok önemli tarihi mekanlardan bir tanesidir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa'da bütün tarihi yapıları olduğu gibi bu külliye'nin de restorasyonunu tamamladığından dolayı teşekkür ediyorum. Bu külliye'de yapılan restorasyon çalışmalarında 15 yüzyıllardaki orijinal süslemelerin ortaya çıkarılmasını çok önemsiyoruz" şeklinde konuştu.

Bursa bir tarih başkenti olduğunu yineleyen Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ise, "Bu mezarlıklar bizim tarihimizi en güzel anlatan belgeler. Bu mezarlıklarla birlikte 100 yıllar boyunca neler olup bittiği bu mezar taşlarında mevcut. Ecdadımıza karşı vefa borcunu göstermek onları burada en güzel şekilde ziyaret edilmesini sağlamak için burada her şey düşünüldü. Çünkü burası ön önemli buluşma merkezidir. 15 milyona restore edilen külliye'de emeği geçen herkesin ellerine sağlık" dedi. Konuşmaların ardından Bursa İl Müftüsü Mehmet Emin Ay'ın okuduğu dua ile açılış kurdelesi kesildi. Ala daha sonra külliye'nin içlerini gezerek yetkililerden bilgi aldı.

Muradiye Külliyesi 15 milyonluk yatırımla hayat buldu

Tarih: 09-10-2015 15:05:00

A* A*

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 15 milyona restore edilen Muradiye Külliyesi'nin açılışı eski İçişleri Bakanı Efkân Ala gerçekleştirdi. Ala, "Bizi biz yapan değerlerin yeniden üretilmesidir" diye konuştu.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, ayağa kaldırdığı tarihi eserlere bir yenisini daha ekledi.

15 milyona restore edilen Muradiye Külliyesi eski İçişleri Bakanı Efkân Ala'nın katılımı ile gerçekleştirildi.

Duaların edildiği, ilahilerin okunduğu açılış merasiminde konuşan Ala, "Türkiye'nin dört bir yanında hatta sınırlarımızın dışında büyük devletimizin nerede eseri varsa onu restore etmeyi milli bir vazife kabul ettik. Bütün eserlerimizi restore

edip sadece bizim milletimize değil, insanlığın hizmetine sunuyoruz. Yeryüzünde 600 yıldan fazla yıl adalette dünyaya hükmetmiş bir devletten bahsediyoruz. O devlet insanın insanla ilişkisin dair yeryüzünde gördüğü en büyük uygarlıktır. Bize düşen bu ecdada layık olabilmektir. Onun için çalışmak bizim değerli vazifemizdir. Şuanda durduğumuz yer külliye'nin merkezi değil, büyük bir başkent'in göbeğinde o devleti kuranların yattığı yerdir. Onları rahmetle anıyoruz. Çünkü onlar insanlığa adaletin ne olduğunu öğrettiler. Onlar sömürmek için Viyana kapılarına gitmediler. Afrika derinliklerine gitmediler. Onlar Kafkaslara insanlık nedir, adalet nedir, zulümden kurtulmak nedir bunu göstermek için gittiler. Gittikleri her yere adalet götürdüler. Kılıçla gittiler adalette durdular" diye konuştu.

Bugün İslam dünyasının yaşadığı bir çok ülkelerin içinde bulunduğu faciayı görünce yeryüzünde adaletin ne olduğu daha iyi anladıklarını belirten Ala, "Adaletin ne kadar büyük ihtiyaç olduğunu yüreğimizin derinliklerinde hissediyoruz. Bunun için bunu armağan etmiş ecdada çalışma içerisinde olmamız bizim için büyük bir sorumluluktur. Burada yapılanlar bir yapının restorasyonu değil, kültürün restorasyonudur. Bizi biz yapan değerlerimizin yeniden üretilmesidir ve hatırlatılmasıdır. Aslında hatırlamak durumunda kalmışsak buda bizim ayıbımızdır. Bu eserlerin bundan sonraki nesillere de aktarılması Bursalı kardeşlerimizin sorumluluğundadır" dedi.

Muradiye Külliyesi'nin Bursa'nın ruhunu ve ruhaniyetini oluşturan en önemli mekanlardan bir tanesi olduğunu belirten Bursa Valisi Münir Karaloğlu ise, "12 türbenin bulunduğu camisiyle medresesiyle hamamıyla gerçekten Bursa'yı temsil eden çok önemli tarihi mekanlardan bir tanesidir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa'da bütün tarihi yapıları olduğu gibi bu külliye'nin de restorasyonunu tamamladığından dolayı teşekkür ediyorum. Bu külliye'de yapılan restorasyon çalışmalarında 15 yüzyıllardaki orijinal süslemelerin ortaya çıkarılmasını çok önemsiyoruz" şeklinde konuştu.

Bursa bir tarih başkenti olduğunu yineleyen Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe ise, "Bu mezarlıklar bizim tarihimizi en güzel anlatan belgeler. Bu mezarlıklarla birlikte 100 yıllar boyunca neler olup bittiği bu mezar taşlarında mevcut. Ecdadımıza karşı vefa borcunu göstermek onları burada en güzel şekilde ziyaret edilmesini sağlamak için burada her şey düşünüldü. Çünkü burası ön önemli buluşma merkezidir. 15 milyona restore edilen külliye'de emeği geçen herkesin ellerine sağlık" dedi.

Konuşmaların ardından Bursa İl Müftüsü Mehmet Emin Ay'ın okuduğu dua ile açılış kurdelesini kesildi. Ala daha sonra külliye'nin içlerini gezerek yetkililerden bilgi aldı.

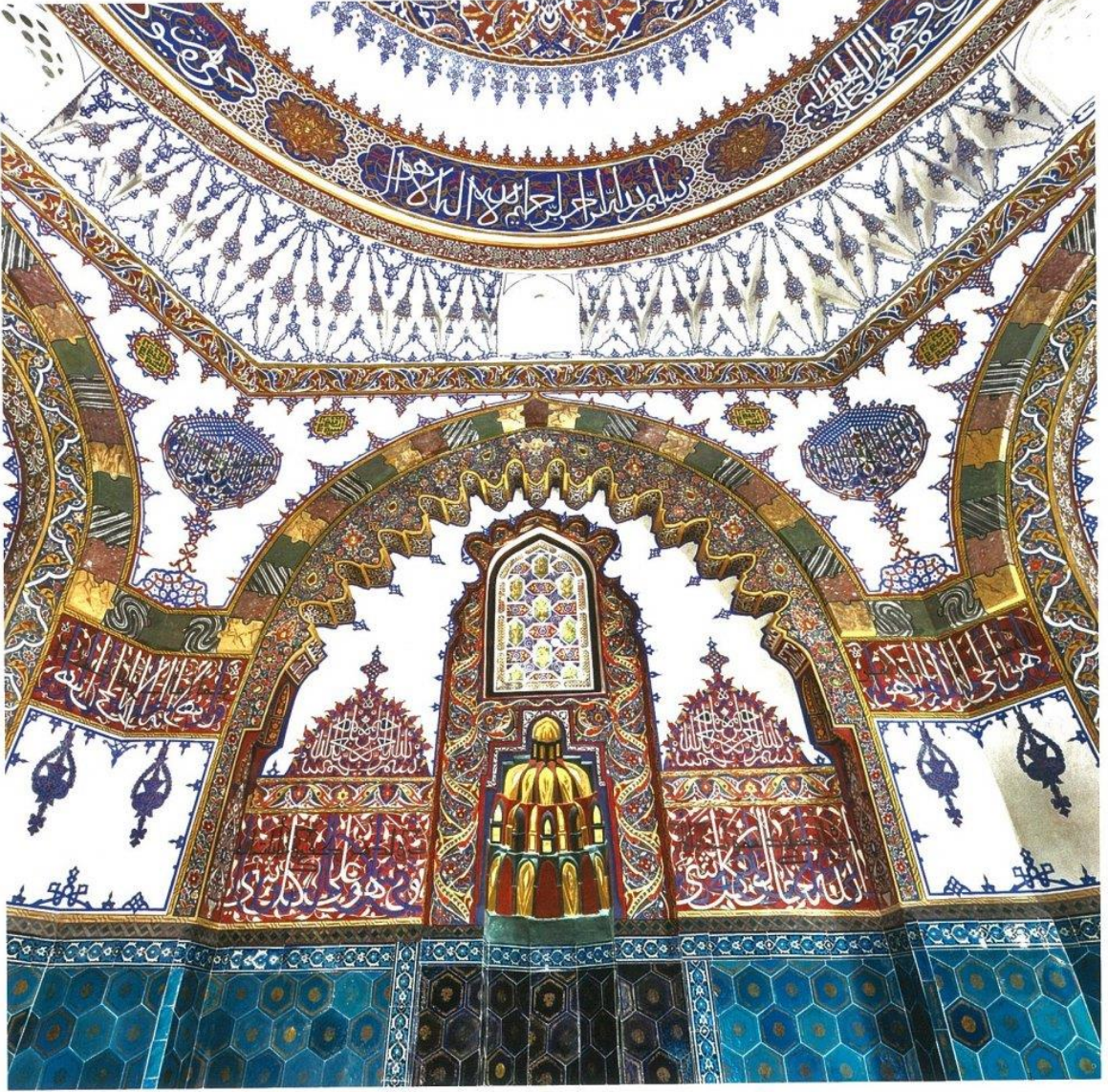

EKİM 2015 SAYI 16

BURSA'DA ZAMAN

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR HİZMETİDİR.

YAŞAYAN OSMANLI RUHU: **MURADIYE** >>54

Muradiye, 1870

YAŞAYAN OSMANLI RUHU: MURADIYE

1299 yılında tarih sahnesine çıkarak 1923 yılına kadar varlığını sürdüren Osmanlı hanedanına ait en büyük türbe topluluğu, ilk payitaht şehir olan Bursa'da, Muradiye Külliyesi'nin haziresinde yer almaktadır. Burada toplam 13 türbe yapısı mevcuttur ve bu türbelerin içinde hanedana mensup 40 kişinin defnedilmiş olduğu tespit edilmiştir.

■ Muradiye Camii'nin haziresine ilk olarak külliye'nin bînlisi Sultan 2. Murat'ın türbesi inşa edilmiş ve daha sonra 2. Selim devrine kadar, zaman içinde diğer türbeler de eklenerek burası bir hanedan kabristanı haline almıştır. Buradaki ilk mezar anıtı 2. Murat türbesi, ikinci yapı ise 1442'de vefat eden oğlu Şehzade Alaaddin'in bu türbeye bitişik olarak inşa olunan türbesidir. Külliye'nin son türbesinin ise; Kanuni'nin oğlu Şehzade Mustafa için Sultan II. Selim'in 1573 yılında inşa ettirdiği türbe olduğu bilinmektedir.

Osmanlı ruhunun sadeliği ile zarafetini aynı anda gösteren Muradiye Külliyesi'nde başlatılan restorasyon çalışmaları, heyecan verici gelişmelere sahne oldu. Restorasyon esnasında, barok desenlerle süslü sıvanın hareketli olduğunun fark edilmesiyle; mevcut sıvanın altında Osmanlı erken dönem tazyikatının olduğu, kubbeletin altında Osmanlı motifleriyle süslü olduğu, ancak 19. yüzyıl sonlarına doğru bu motiflerin

kapatılarak üzerine o günün modası olan barok desenler işlendiği anlaşıldı ve böylece 150 yıllık sıvanın altından 550 yıllık tarih ve medeniyet ortaya çıktı. Bati etkisinde kalan, bati hayranı mimar ve yöneticilerin 150 yıl önce yaptığı tahribat, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2012 yılında başlatılan ve 2015 yılında tamamlanan restorasyon çalışmasıyla giderilmiş oldu.

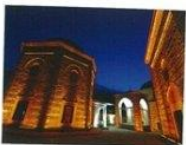
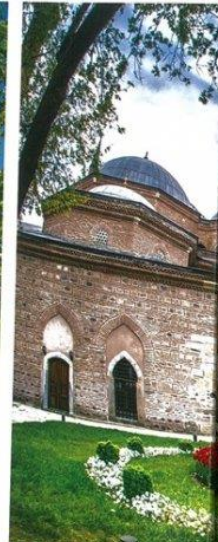
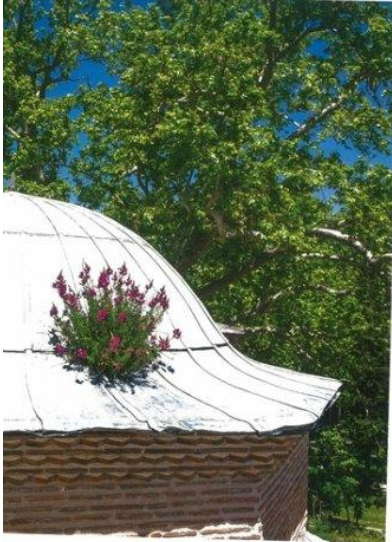
NASIL BAŞLADI?

Elbette bu çalışma kendiliğinden başlamadı. Büyükşehir Belediyesi, Bursa'daki diğer anıtsal yapıları Muradiye Külliyesi'ni de ilgili kurumlardan talep etti. Dönemin Kültür Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü yetkililerinin konuya olumlu bakması sonucu; Osmangazi-Orhangazi türbeleri ve şeherdeki Selatin Camileriyle birlikte Muradiye Külliyesi'ne bakım, onarım ve restorasyonu yapmak üzere Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne devredildi. Bursa'daki anıtsal yapılarda kapsamlı restorasyon çalışması da böylece başlatılmış oldu.

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Alperin'in de ifade ettiği üzere tahribata uğramış, tahrip edilmiş olan eşcadımız yüzlerce yıllık göz nuru eserlerinin tüm ihtişamıyla ortaya çıkılarak gelecek kuşaklara aktarılmasının insanı bir görev olduğunu hatırlatmak ve paylaşmak istiyorum.

Tarihinin "sabrın acı meyvesi olarak" nitelendirildiği Muradiye ve çevresinde görünen, görülmeyen, var olan ve kaybolan manevi zenginliklerin ortaya çıkarılması için Bursa Büyükşehir Belediyesi çok önemli bir çalışma başlattı. 2014 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine giren, yani

"Üstün Evrensel Değeri Sahip Dünya Mirası" unvanını kazanan Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmalarının tamamlandığı bilgisi kuşkusuz sevindiricidir. Çünkü Muradiye, bir insanlık mirasıdır. Çünkü Muradiye'nin diğer bahçesinde, bütün mukaddes kitapların vadettikleri cennetin küçük bir örneğini görmek mümkündür. Muradiye; Külliye sınırları dışında kalan imareti, medresesi, hamamı, Osmanlı Evi, Ulucaımay ve

Hüsnü Züher Evi Müzeleri de dahil edilerek bu bölgenin Bursa'nın en önemli kültür turizmi noktasına dönüştürülmesi, hem tarihimize hem de Bursa'ya yapılmış en hayırlı iş olacaktır. Çünkü Muradiye, sadece bir mezar alanı, kabristan değil aynı zamanda bir hafızadır; eşcadın bu dünyaya ve öteki dünyaya bakışları.

TARİHÇİLER İÇİN YENİ BİR ALAN...

Muradiye'de yapılan çalışma; mimarlık ve bezeme anlayışının 14. ve 15. yüzyıl dönem bezeliğinin anlaşılması bakımından da çok önemli. Külliyelede gerçekleştirilen restorasyon sayesinde sanat tarihçilerine yeni bir alan açıldı. Burada adım adım mimari ile kalem işçiliği, mimari ile taş işçiliği ve

mimari ile geçiş elemanlarının özellikleri mevcut. Muradiye; dönem özellikleri arasında doğru ilişki kurup bu ilişkinin doğru anlaşılmasında kaynak bir merkez oldu. Mimarlık tarihçilerinin ve sanat tarihçilerinin bu dönemi yeniden gözden geçirmesine olanak sağlanmış oldu.

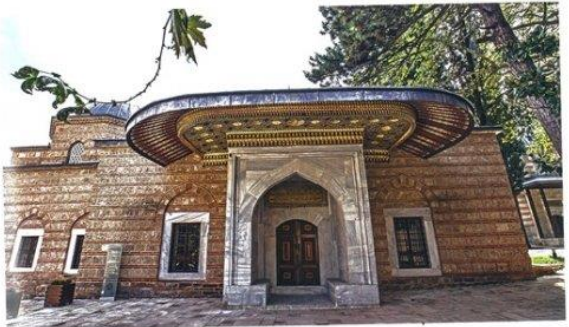
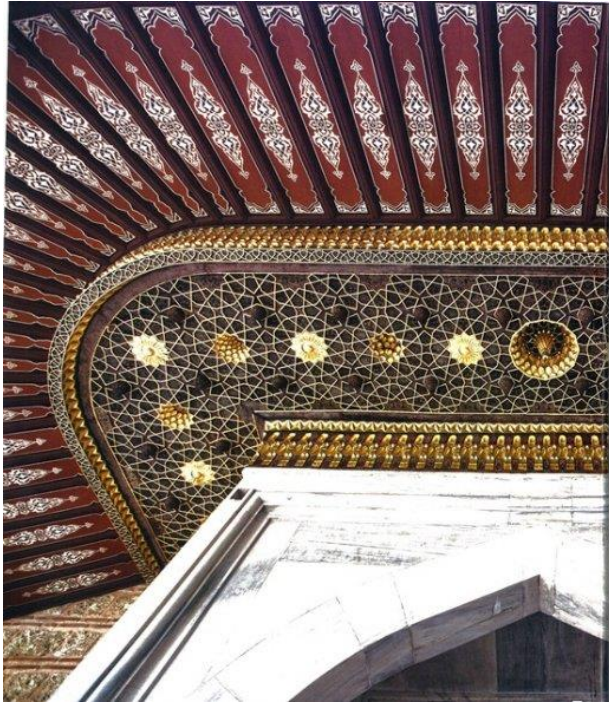
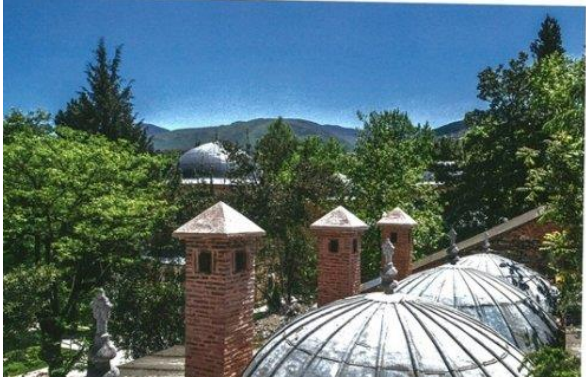
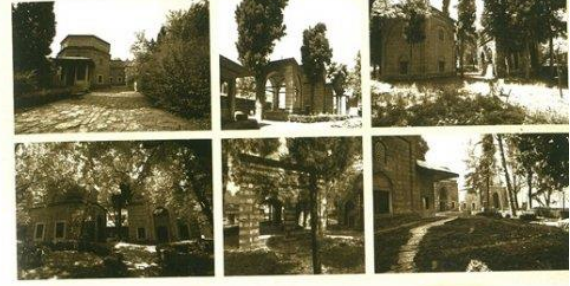
Tarihin içinde...

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş zamanını, geri ve dinci çağlarını, dolayısıyla Osmanlı Bursa İleri TV' dilerinden keşfetmeye, anlamaya çalışıyoruz. Güzel bir caba kuşkusuz, ama zamanın baki olduğu Bursa'da, zamanın rahmetini öğünde yakandığı Muradiye ile yapıyoruz. Demek ki neredeyse tarihin içindedir, dolayısıyla bilmiyoruz okuyup bitenlerin tarihine. Çünkü geçmiş tarihlerle, gerçek yaşamla her an yüz yüzeyiz. Burada tek bir yapı, örneğin Muradiye Camii yahut Sultan Murat Türbesi tarihi dair bütün sorularımıza yanıt verebilir...

Hacı Tanak

Restorasyon öncesi

SULTAN II. MURAD TÜRBESİ

18 yaşından önce tahta çıkıp, 1421 yılından 1451'e kadar devletin başında kalan ve bu zaman zarfında yapıldığı savaşları hiç kaybetmeyen II. Murat, devletin topraklarını genişleterek hem Anadolu'da hem de Balkanlar ve Avrupa'da söz sahibi oldu. Vefat eden sultan Bursa'da inşa ettirdiği Muradiye Külliyesi'ndeki camisinin bahçesine gömüldü. 2. Murad'ın vasiyetnamesi, türbe konusuna ilişkin çok önemlidir. 1446 tarihinde hazırlanan Türkçe vasiyetnamede II. Murat: Çok yakın olmamak kaydıyla oğlu Alkaddın Ali'nin türbesinin yanına gömülmesini, bir kriptaya yani münyelik değil doğrudan topra-

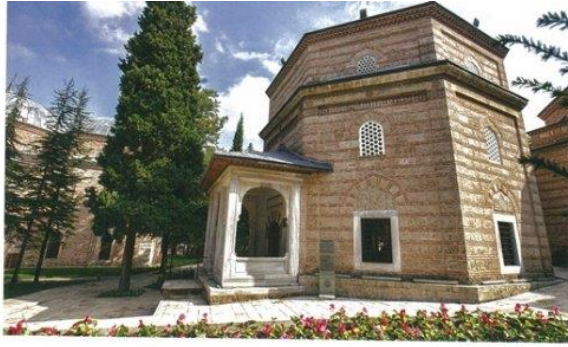
ğa verilmesini, türbesinin dört köşeli, üstü açık ve etrafının kapalı olmasını, yanına kimseyle defnedilmemesini ve eğer Bursa dışında iken vefat ederse Bursa'ya getirilerek Perşembe günü kabrine konmasını vasiyet etmektedir. Kesme taş, tuğla ve horasan harcı ile örülmüş duvarları, kurşun kaplı kubbesi, Bursa kâfî diye tanımlayabileceğimiz kümbetkâfî tekniğindeki eşsiz ve muhteşem saçığı ile 2. Murad'ın türbesi kendi vasiyetine uygun olarak kare zeminde, üzerine yağmur yağması için üstü açık, hafifaltan Kur'an okuması için de etrafı galeri olarak

inşa edilmiş, sultanın na'ş'ide sanduka veya lâhîti için konulmadan doğrudan toprağa gömülmüştür. Sultan'ın türbesi, babası Çelebi Mehmed'in merkeziyle ölçülemeyen çak deneyece sadece fakat sasiyetine uygun olduğu kadar sasiyetini de aktardığı bir türbedir. Restorasyon kapsamında, II. Murat Türbesi'nde yapıyı koruma altına almak amacıyla temel duvar bütüm hizasında drenaj çalışmaları yapıldı. Tüm dış cephe derzleri sökülerek çimento sıvalardan arındı, sonrasında açığa çıkan statik anlamda problem olan çatlakların diköleri tamamlanarak tüm

diğer cephe derzleri yapıldı ve duvar yüzeyleri temizlendi. İç mekanda yer alan ritelikle avize koruma altına alındı. İç duvarların tamamında kalemiği araştırılmaları için ritelikle badana raspaşı yapıldı. Tonozlardaki çatlakların güçlendirilmesiyle ilgili olarak karbon çubuklarla dikiz işlemi tamamlandı ve üzerlerine sıva yapıldı. Yapının iç duvarlarında kalemiği araştırma raspaşını tamamlandı. Geç Dönem Barok ve Lale Devri'ne ait motiflerin tespiti yapıldı. Raspa çalışmaları sonrasında ortaya çıkarılan Lale Devri ve Barok Dönemi'ne ait motiflerin restorasyonu tamamlandı. Ahşap saçak onarıldı. Bu kapsamda saçığın kurgun üst örtüsü yenilendi. İstisnalarından meydana gelen şehim çiziltildi, ahşap taşıyıcı sistemin çürüyen parçaları değiştirildi ve çatı kaplaması yenilendi. Ahşap saçığın kalemiği de restore edildi.

ŞEHZADE AHMET TÜRBESİ

Muradiye Camii'nin güneyinde, cami ile Sultan II. Murat Türbesi arasında yer alır. Yavuz Sultan Selim'in 919-M.1513 tarihli bir fermânıyla inşa olunan yapının mimarı Alâaddin, bina emniyeti Bedrettin Mahmud Bey, kâtipleri de Ali, Yusuf, Muhiiddin ve Mehmed elendilerdir. Muradiye türbelerinden bazılarının kimele ait olduğu ve içerisinde sandukalarda kimele ait olduğu konusunda ki tartışmalar bu türbede de kendini göstermektedir. Daha önce suzun bir süre Fatih'in oğlu Şehzade Mustafa'ya ya atfedilen ve Mustafa'yı Adik Türbesi denilen yapı, sonraları Çelebi Mehmed'in oğlu Şehzade Ahmed'e mal edilmiş ve onun simiyle anılmıştır. Bursa Kadi Sicilleri üzerinde yapılan araştırmalar ise bu türbenin II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmet

adına, onun ölümünden sonra Yavuz Sultan Selim'in emriyle inşa edilmiş ortaya koymuştur. Kâmil Kepecioğlu'nun Bursa'nın belleği konusundaki kâdi sicilleri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya koyduğu tespitler şöyledir: "Yavuz Selim'in Bursa kadısına gönderdiği 18 Mayıs 1513 tarihli bir fermânında Şehzade Sultan Ahmed, kardeşi Şehzade Şehinşah'ın oğlu Mehmet ve Şehzade Korkut'un kabirleri üzerine türbe yapılması, hassa haraç akşesine ait olan dergahane mahsulünden alınarak sarf olunması, bina emniyetini hassa alimlerinden Bedrettin Mahmud Bey'in, türbenin mimarlığını da Mimar Alaattin'in yapması emredilmiştir. Bu bilgiler binanın yapılaş tarihini, mimarının kimliğini, yapım masraflarının nereden karşılandığını ve içinde kimlerin

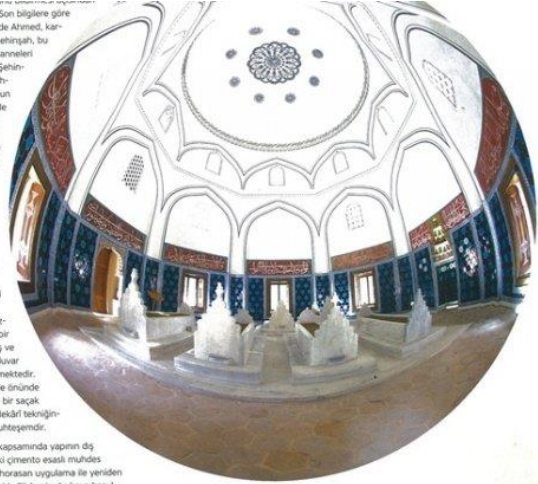

Restorasyon öncesi

17. Bu sade türbenin en ilginç yanı, girişteki evsokun üzerini saçaklar, taşınmaz güzellikle işlenmiş. Daha bütün bir dünya güzelliğini ve estetiği taşıyan bu saçak, mekânlarda 12 farklı çeşitlilikte kullanılmıştır. Bu türbenin restorasyonu kapsamında, evsokun üzerini saçaklar, taşınmaz güzellikle işlenmiş. Daha bütün bir dünya güzelliğini ve estetiği taşıyan bu saçak, mekânlarda 12 farklı çeşitlilikte kullanılmıştır.

çok önemlidir. Son bilgilere göre türbede Şehzade Ahmed, kardeşi Şehzade Şehinşah, bu iki şehzadenin anneleri Süleyman Han, Şehinşah'ın oğlu Mehmed ve Yavuz'un kardeşi Şehzade Korkut gömü-kütüğüdür. Diğer sandukaların da imlaflı olmakla beraber Şehzade Ahmed'in kız Kamer Sultan'ın ait olduğu düşünülmektedir. Muradiye Camii ile II. Murad Türbesi arasında yer alan yapı sekizgen plânlıdır, bir sıra kesme taş ve iki sıra tuğla duvar üyüğü göstermektedir. Bu türbenin de içinde Bursa kemeri bir saçak bulunur, künkeldaki tekmilindöki kapsı muhteşemdir.

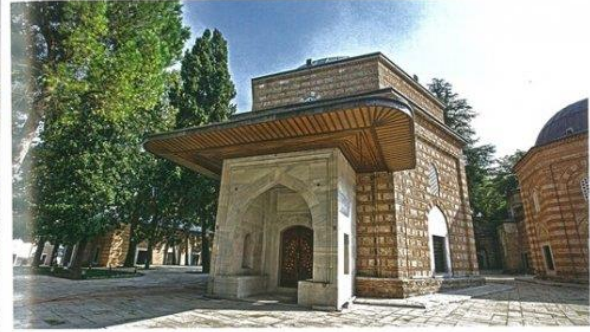

Restorasyon kapsamında yapının dış cephesindeki çimento esaski muhtes derzler açılıp horasan uygulama ile yeniden derzleme yapıldı. Türbenin dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla temel duvarlarında drenaj yapıldı. Kurgun üst örtü tümüyle yenilendi. İç kısımda tüm yüzeylerde ritelikle badana raspaşı yapıldıktan sonra Barok Dönemi'ne ait bezemeler tespit edildi ve bu noktalarda sıva raspaşı ve temiz işlemler tamamlandı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemiği ihya çalışmaları ve duvarların alt kısmında yer alan çini panelin restorasyonu tamamlandı. Tarihi yapı yeniden ziyarete açıldı.

Restorasyon öncesi

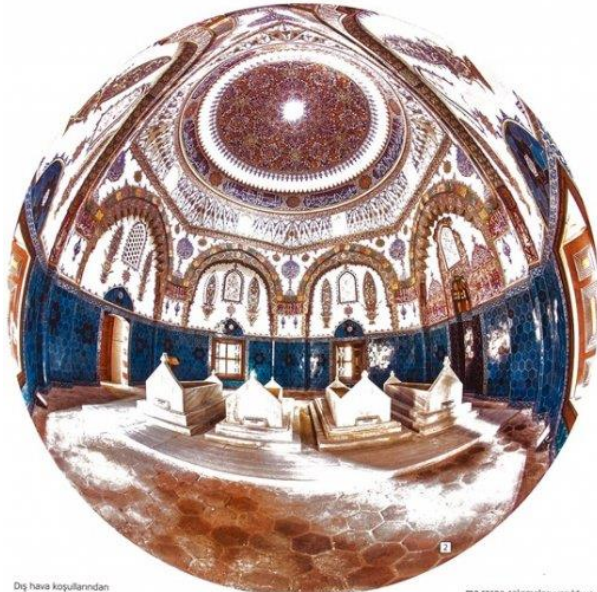

BAHTSIZ ŞEHZADE: CEM SULTAN

Cem Sultan Türbesi olarak bilinen türbe aynı zamanda; Fatih Sultan Mehmed ile Gülbahar Hatun'un oğlu Şehzade Mustafa'ya ve atılır. Karanman Valiliği tarafından 1474 yılında Niğde yakınlarında vefat eden ve önce Konya'ya sonra da Bursa'ya getirilerek amcası Alaaddin Bey'in türbesine gömülen Şehzade Mustafa, 1479 yılında Hendişi için inşa edilen bu türbeye nakledilmiştir. Daha sonra Nasipî de vefat ederek cenazesi Bursa'ya getirilen Cem Sultan da buraya defnedince türbe daha çok Cem

Sultan Türbesi diye anılır olmuştur. İçindeki dört adet mermer sanduka, Şehzade Mustafa, II. Bayezid oğlu Şehzade Abdullah (1485), Şehzade Cem ve yine II. Bayezid'in oğlu Şehzade Alemşah (1503)'a aittir. Duvarlar yere den 2,35 metre yüksekliğe kadar fuz ve lüsvet altmış çizelere kaplıdır, çizelilerin çevreleri ve ortaları Yeşil ve Muradiye camilerinde olduğu gibi yaldızla stampalıdır. Kemeler, alınlıklar, kasnak ve kübbe gibi çiris olmayan yerler çok zengin kalemşerleri ile donatılmıştır, bilhassa sermi

motifleri malakârî tekmîndir. Kübbe içi ruhi ve hatâşîlerle doludur, etrafında ise çelî süsü ile ve altı kartuş halinde Âyetü'l-kürsî yazılmıştır. Cem Sultan Türbesi'ndeki kalemşerleri, Muradiye Külliyesi'ndeki diğer türbelere göre çok daha detaylı ve özel. Dolayısıyla, yapılan restorasyon çalışması da; hata kabul etmeyecek kadar hassas olan bu yapının özgün kopyalarına göre, ilgili konuların gözetim ve denetim altında yürütüldü.

Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının dış cephesindeki çimento derzler açılıp, derzleri tamamlandı. Giriş saçağındaki ahşaplar yenilenecek saçak örtüsü onarıldı. İç mekanda çizelilerin restorasyonu ve resimlerin onarımı büyük bir özenle yapıldı. Kalemşerleri üzerinde araştır-

ma raspa çalışmaları yapıldı ve sonrasında özgül suvaları mikroyükümlü yöntemle sağlamlaştırılması işlemi gerçekleştirildi. Raspa sonrası ortaya çıkarılan özgül kalemşer motifler itina edildi. Malakârî motiflerin kayıp kısımları da tamamlanarak altın varak uygulaması yapıldı ve türbe şu anki görünümünü kazandı.

Restorasyon öncesinden

1: Çizelelerde bir eşya halinde boyanmış ve üstelik, kübbe içine atılan ve kâğıt tuta "Zemîlî Hîzâz", yâni Allah'ın gizli olanı yâni Kâzık etkisinde polimer motifler, kemer çizelinde Yeşil renklerdeki önce, malakârî süsüne çökme.

2: Ru olgusu olan türbe, türbe dışı, çelî bir çatıya sahip. Duvarlar yere den yüksekliğe kadar altmış fuzun çizelere kaplı. Çizelilerin, baki tekniğiyle yapılmış altı yaldız çizelidir. Duvarları ve kübbesini eşya süsü ile donatılmıştır, malakârî motifler burada açık bir şekilde kendini göstermektedir.

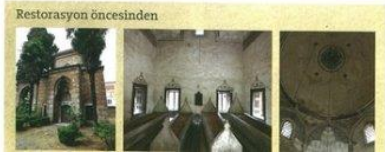
GÜLRUH HATUN TÜRBESİ

■ II. Beyazıt'ın annesi Gülruh Sultan'a ait bu türbede de ciddi tahribat vardı. Kazım Baykal'a göre orijinal kısmın az olan türbe yapısı daha önce restorasyon geçirmişti. Ancak en kapsamlı restorasyon, 2012 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce başlatıldı ve tamamlandı.

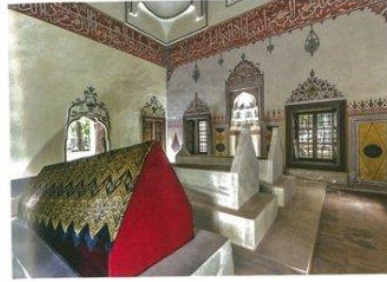
Restorasyon kapsamında yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden alındı, özgün yapım tekniğine uygun bir

şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Diğ. hava kokuşlarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj gerçekleştirildi. Yapıya alt ahşap pencere kanatlarını konservasyonu tamamlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana rasası yapıldıktan sonra erken dönemde alt bezeme tespit edilen noktalarda, alınan Kurul kararları doğrultusunda sıva

rasası ve temel işlemleri tamamlanarak kubbe ve alt kısımlarda 15. yüzyıla ait desenler ortaya çıkarıldı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemi işi çalışmaları tamamlandı. Kalemi bezemelerin eksik kalan kısımlarında desen uygulaması yapıldı ve bu bezemeler renklendirildi. Yapının tüm iç duvarları ve kubbesindeki kalemlerinin ihyası tamamlandı. Ahşap künkdeki pencere kanatları ve giriş kapısı onarıldı. Mermer söveler temizlendi. Demir korkuluklar temizlenerek belirlenen renge uygun olarak yeniden boyandı. Yapının revzelerindeki eksik kısımlarını tamamlanması ve restorasyonu yapıldı.

Restorasyon öncesi

MÜKRİME HATUN TÜRBESİ

■ XVI. Yüzyıldaki çok renkli çalgılı ile geometrik asılmış kâmler, bir dizi ayetlerle başlanıya dekore edilen türbedeki bu geleneksel motiflerin üzeri, bir süre sonra muhtelif geçişsiz badana edilecek basit bir kalem işi ile kapatılmıştı. Bu badana yakın tarihte ödülmüş ve ortaya iki farklı dekorasyon çıkmıştı. Bu durumu gidemeye için gerçekleştirilen onarım çalışması da muhtelif bileşenli uygulamalar nedeniyle yapıyı özgün haline kavuşturamamıştı. 2012 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce başlatılan restorasyon kapsamında yapının dış cephelemi temizlendi, çimento

derzlerden alındı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Diğ. hava kokuşlarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana rasası yapıldıktan sonra erken dönemde alt bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda sıva rasası ve temel işlemleri tamamlandı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemi işi çalışmaları tamamlandı. Kalemi bezemelerin eksik kalan kısımlarında desen uygulaması

tamamlandı, renklendirme aşaması bitti. Yapının tüm iç duvarları ve kubbesindeki kalemlerinin ihyası tamamlandı. Ahşap künkdeki pencere kanatları ve giriş kapısı onarıldı. Mermer söveler temizlendi. Demir korkuluklar temizlenerek belirlenen renge uygun olarak yeniden boyandı. Yapının revzelerindeki eksik kısımlarını tamamlanması ve restorasyonu yapıldı. Sandukaların birinin üzerinde bulunan kumaş örtü özgün haliyle yenilendi ve yapı bugünkü orijinaline en yakın halini aldı.

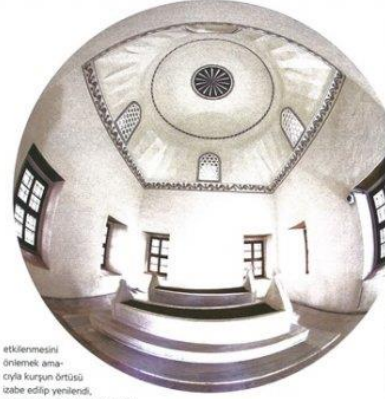
Restorasyon öncesi

GÜLŞAH HATUN TÜRBESİ

■ Muradiye türbelerinin güney batısında bulunan bu küçük ve mütevazı türbe, kuzeyinde bir revak bulunan taş ve tuğla sıraları ile önümüzdeki küçük güdresin sekizgen kasnağı oturan bir kubbeyle örtülmesinden ibaret, sade ve küçük bir yapıdır. İlk onarım 1524, son onarımın ise 1960'lı yıllarda yapıldığını bildiğimiz iki tamir arasında yapılan çeyizli müdahalelerde bütün kalem işleri ve diğer süslemeler silinmiş ve günümüze ulaşamamıştır.

Zemini tuğla ile döşeli türbede yer alan iki mermer sandukadan ortadaki 1487 tarihinde vefat eden ancak daha sağlığında İken bu türbeyi yaptıran Fatih'in kadını ve Şehzade Mustafa'nın annesi Gülşah Hatun'a aittir. Diğerinde sandukadan üzerinde II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ali adı var ise de, kayıtlarda Bayezid'in bu isimde bir şehzadesine rastlanmamaktadır.

Restorasyon kapsamında yapının dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden alındı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Diğ. hava kokuşlarından

etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının revzelerindeki eksik kalan kısımlarında desen uygulaması yapıldı ve bu bezemeler renklendirildi. Yapının tüm iç duvarları ve kubbesindeki kalemlerinin ihyası tamamlandı. Ahşap künkdeki pencere kanatları ve giriş kapısı onarıldı. Mermer söveler temizlendi. Demir korkuluklar temizlenerek belirlenen renge uygun olarak yeniden boyandı. Yapının revzelerindeki eksik kısımlarını tamamlanması ve restorasyonu yapıldı.

Restorasyon öncesi

GÜLBAHAR (EBE) HATUN TÜRBESİ

■ Anadolu Selçuklu Devleti'nde rastlanmayan ve Beylikler döneminde yeni bir tip olarak karşımıza çıkan yarım açık türbe, Osmanlıların ilk devrelerinde beri uygulanan hatta İslami eserlerde bunların değişimi olarak sayılabileceğimiz üstü açık türbe tipi ortaya çıkmıştır. Bu tip plan şemasında kare, altgen ya da sekizgen bir alanın köşelerine konulan ayak veya sütunların birbirlerine kemerlerle bağlanmasıyla ve köşelerinin de bir kubbeyle örtülmesiyle meydana gelmektedir.

Gülbahar Hatun Türbesi daha sade ve bakıdan denilen plan şemasına sahiptir. Bu türbe aynı zamanda Bursa'daki hane-dan türbeleri içinde en mütevazı olanıdır. Gülbahar Hatun ya da Ebe Kadın Türbesi, Muradiye türbelerinin içinde en küçük türbe türbesi, Fatih'in ebesi Gülbahar Hatun'a izafe edilmiştir. Kayıtlarda; Fatih'in kadınına

olmak üzere, Gülbahar adında yalnızca iki kadını adı geçmektedir; Fatih'in eşi de Trabzon'daki türbesinde yatmaktadır. Bursa'daki türbenin kimliği hakkında kesin bir bilgi de yoktur ancak burada yatan kişinin Fatih'in ebesi olduğu gelenek haline gelmiş bir düşüncedir.

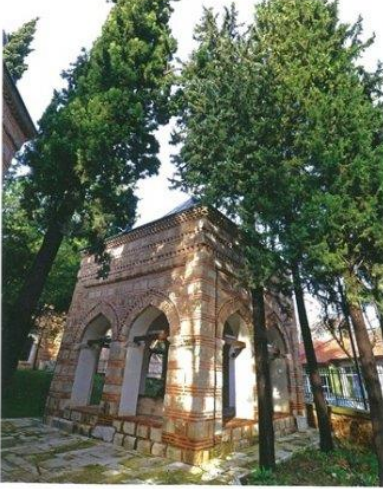
Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce başlatılan restorasyon çerçevesinde türbenin dış cephelemi temizlendi, çimento derzlerden alındı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Diğ. hava kokuşlarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının iç kısımlarında yapılmış olan çimento sıvalar kaldırılarak özgün horasan harçta sıvanma işlemi gerçekleştirildi. Türbe bugünkü halini aldı.

Restorasyon öncesi

SARAYLILAR TÜRBESİ

Osmani mimarlığı erken döneminde görülen açık türbelerden biri de Muradiye Külliyesi'nde, Saraylılar Türbesi'dir. Muradiye Camii hazinesinin kuzey doğu köşesinde, hazireyi çevreleyen ihata duvarının yanında, hemen karşısında yer alan Hüma Hatun Türbesi ile birlikte diğer türbelerden ayrı olarak ele alınmıştır. Kitabesi bulunmayan yapı hakkında bir vesikaya rastlanmadığı gibi, türbedeki iki taş sandukadan da kimlere ait olduğu yakın bir zamana kadar tespit edilememiştir ve türbe 15. yüzyıla tarihlenmektedir. Fakat yakın bir zamanda elde edilen belgelerden, burada yatan iki kişinin, Kanuni'nin eşi Mahidevan Hatun'un abidesi Akile Hanım ile Bekim Hanım olduğu anlaşılmıştır ve binanın inşası da 16. yüzyıla tarihlenmiştir.

Restorasyon öncesinden

Restorasyon kapsamında yapıya dört cephesi temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapıya uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının iç kısmında yapılmış olan çimento sıvalar kaldırılarak özgün horasan harcıyla sıvanma işlemi tamamlandı.

MEZAR TAŞLARI MÜZESİ

Bursa'da şehirciliğin yıkıcı etkisinden kurtulamayan tarihi mezarlıklar ve hazirelerdeki mezar taşlarının önemli bir kısmı zaman içinde Muradiye Külliyesi bahçesine taşınmış durumda. Muradiye Külliyesi'ndeki restorasyon çalışmaları kapsamında buradaki mezar taşlarının da envanteri çıkarıldı ve tüm taşlara envanter numaraları verildi. Tamamı okunarak çevirisi yapıldı, hangi döneme ve kime ait olduğu belirlendi. Mezar taşı tipolojisi çalışmaları yapıldı. Yıllar içerisinde herhangi bir dışarıdan uzak bir şekilde depolanmış taşlar yerlerinden sökülerek yüzeylerine ve mezar taşı işçilerine göre düzenlendi, projeye uygun olarak tekrar

düklendi. Anıtsal taşların okuma, çevirme, temizleme ve belirli bir düzlemde yeniden dikilmesinin yanı sıra koruma ve onarımları da yapıldı.

Bursa'nın rükn-i hâmisî yani beşinci direği olarak tanımlanan Muradiye Külliyesi'nin haziresinde yapılan düzenleme ve ülkemizin ilk Açık Hava İslami Mezar Taşları Müzesi çalışmaları esnasında çok sevindirici gelişmeler de oldu. Yıllar önce yitirilen ortadan kaldırılan bazı yapıların, yok olup gittiği sanılan kitabeleri bu hazireye ortaya çıktı. Alana gelişigüzel bir şekilde atılan bu eserlerin bulunması, çoğu zarar görmüş de olsa- oldukça sevindirici bir gelişmedir.

HÜMA HATUN TÜRBESİ

Fatih Sultan Mehmet'i doğuran Hüma Hatun'un önceden gayrimülk olduğu ve kendisine sonradan Hüma adı verildiği bilinmektedir. 16. yüzyıl kaynakları ve bilhassa Pegelî İbrahim Efendi'nin tarihinde Fatih'in annesinin bir Fransız prensesi olduğu bildirilir. Hüma Hatun'un vaka-

dir. Türbesi Muradiye Külliyesi haziresinde, caminin doğusunda yer alır. Hüma Hatun'a ait türbede iki sanduka vardır, biri Hüma Hatun'un ise diğeri kime ait olduğu belli değildir. 853 (M.1449) tarihinde inşa edilen türbe, zamanın yapımcı etkilerine ve bilinçsiz müdahalelere direnerek günümüze ulaşmıştır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Hüma Hatun Türbesi'nde de kapsamlı bir restorasyona

girildi. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Dış cephesinde çimentero esaslı müshes derzler açıldı, horasan uygulamaları ile yeniden derzleme yapıldı. Yapı girişinde yer alan mukarnas kavisli tamamlanmış. İç kısmında tüm yüzeylerde itinalı badana sıvası yapıldıktan sonra, erken dönemde ait bezeme tespit edilen noktalarda sıva sıvası ve temelde işlemleri tamamlanarak kayıp kısımları sıva yapıldı. İtinalı badana sıvası sonrası ortaya çıkan Klasik Dönem kalemiyi desenlerin ihya edilerek tarihi yapı tekrar günümüze kazandırıldı.

Restorasyon öncesinden

Tarihi ve akademisyenler için paha biçilemez bir kaynak olan bu kitabeler bir kısmı günümüzde; Hoca Çırağzade Mektebi kitabehanesi, Dursunoglu Kütüphanesi, Hacı Mustafa Ağa Çeşmesi kitabehanesi, Müstakim Efendi Çeşmesi kitabehanesi, Seydi Küpçü'nün mezar kitabehanesi, Süleyman Çelebi'nin mezar kitabehanesi.

Tespit edilen bu ve benzeri tüm kitabeler temizlenip restore edildikten sonra okundu, günümüz Türkçesine çevirildi ve envanter kayıtları alındı.

Diğer yandan, bölgede yer alan Roma ve Bizans dönemlerine ait stel ve benzeri parçaların ise, daha iyi korunmaları ve belirli bir alanda sergilenmeleri bakımından Topkapı Sarayı'na taşınmaları için alana taşındı.

Restorasyon öncesinden

Yararlanılan Kaynaklar

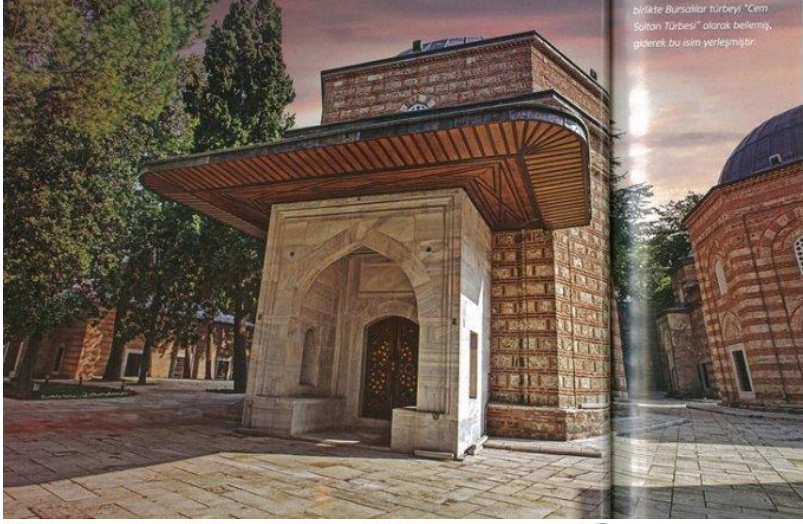
- Bursa Kış Sıkıyısı, 4-155, s. 75, 12 Reviz 1972 (M. 16 Aralık 1950)
- Ayvanlı, E. M., Osmanlı Miraslarında Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-85 (1403-1451), İstanbul 1992.
- Rıza, Akdeniz, Bursa ve Anadolu, (2. Baskı), İstanbul 1982.
- Ulucay, Çiğdem, Postgöçerli Kadim ve Kültür, Ankara 1985.

- Özkal, Nihal, Osmanlı Haziresi Türbeleri, Ankara 1992.
- Kepçoğlu, Köknar, Bursa Kültürü, C.3, Bursa 2009.
- Yavaş Dağcı, Yeni Türkiye Kurultayı, Bursa 2014.
- Ayvanlı, E. M., Bursa'da Zaman, Muradiye'de Gül Devri, 2015.
- Çimşek, İsmail, Bursa'da Zaman, Muradiye'de Gül Devri, 2015.

ÖZEN VE ÖZENSİZLİĞİMİZİN TARİHİNE KISA BİR YOLCULUK:

CEM SULTAN TÜRRESİ

Cem Sultan Türbesi, Cem'in oğubeyi Mustafa için babası Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Mustafa, önce amcası Alaaddin'in Sultan Murat Türbesi'ne bîşik türbesine defnedilmiş, dört yıl sonra da adına yaptırılan bu türbeye nakledilmiştir (1479). Cem'in na'nin İtalya'dan getirilip defnedilmesiyle (1490) birlikte Bursa'daki türbeleri, "Cem Sultan Türbesi" olarak belemiş, gerek bu sim'lerle mi?

■ Hacı TONAK

"Cem'in ruhu türbesindeki çinilerinde
karmızı karanfllerde tutuyor."

Behçet Kemal Çağlar

■ Murad'yi dedi türbesi arasında Cem Sultan Türbesi olarak bilinen ve başlangıcında olmasa da giderek resmi belgelerle de öyle adlandırılan türbe, Türk bezen sanatının XV. yüzyıldaki en iyi örneklerinden kabul edilir. Fatih Sultan Mehmet'in emri ve işleriyle ikinci veya üçüncü şahıslara büyük önem verildiğinden, her şeyi karışık derin bir (üzüntü) duyduğu ve onun ebedi uyusunda bir "Frenk" meleklerinde deği' yurdunda, atalarının yurdu Bursa'da bağımız bir yer harz'lanıyor. O gün gelip çatıldığı haricyle ve saray bürokrasına hiç kirsimen düğmeden Bursa'ya salık veren Sultan Bayezid olacaktır. Bu karar vermeden çok önce kardeşi Mustafa için, babasının yaptırdığı türbesinin Ceme' de Anadolul'da Savaşın katimsi ve sanat meydanında Hz. Hasan'ın orduuna ik' darbeyi in-diren ve kargaşaya düşüren Osmanlı ordu-

nun salı kanadını yönetmişti. Savaş sırasında Mustafa'nın malîyetinden oluştuğu ilanları Jean Marie Angolello, oas bir toparlanmay engellemesi amacıyla Uzun Hasan kuvvetleri gece yarısına değin işleyen şehzade, Sultan Mehmet'in ulak gönderip çağrıldığı ve otan- bir girer girmez kucaklayıp kutlayarak "altın bir tasta bir çeyire göre de" altın fındıcan- dı' herbet kıram ettiği" yasa: "Şehzade Bayezid, bu savatı orduun katı' kanadını yönetmiş ve Gedik Ahmet Paşa'nın "safannın öznenizliği ve disiplin nihayetü yurduna gön- derilmesinden sonra nereye defin edileceği konusunda bir tereddütün oluştuğu anlatılır. Sultan Bayezid'in, amcası bir taklije ya- pılmaya cehennem çeyirli kardeşinin trajik sonundan, her şeyi karışık derin bir (üzüntü) duyduğu ve onun ebedi uyusunda bir "Frenk" meleklerinde deği' yurdunda, atalarının yurdu Bursa'da bağımız bir yer harz'lanıyor. O gün gelip çatıldığı haricyle ve saray bürokrasına hiç kirsimen düğmeden Bursa'ya salık veren Sultan Bayezid olacaktır. Bu karar vermeden çok önce kardeşi Mustafa için, babasının yaptırdığı türbesinin Ceme' de Anadolul'da Savaşın katimsi ve sanat meydanında Hz. Hasan'ın orduuna ik' darbeyi in-diren ve kargaşaya düşüren Osmanlı ordu-

Şehzade Mustafa ölüğünde 24 yapıldığı, Östübel'inde kuvvetler dağılan, bir oğlunu da kaybeden Akköyünl' hükümdarı Uzun Hasan, Anadolu'daki gücünü yitirmiş görünse de Osmanlı Devleti için hala en tehlikeli rakibi. Bu yüzden Amasya'da Şehzade Bırayezid, Konyalı Şehzade Mustafa Akköyünl' Devleti'ne ve bağlılığı Karamanoğulu'na bağlı Türkmen kalesini bir an önce ele geçirmek için savgen yürütmüştür. Üçüncü Fatih Sultan Mehmet, Şehzade Mustafa'nın Östübel'in yitirmesinden kaçınmak istiyordu. Nitekim çok geçmeyecek Uzun Hasan, Gürcistan'da her bakımdan başkanı geçen bir mang bölgelerinde de cddi kaptanmalar ve gelgitler yeniden yapılmıştı. Bir kayda göre, Şehzade Mustafa Niğde ve Kayseri üzerine yönelmiş bir askeri eylem

ölmüşse birden ürüüp gaha kalkan beşinden düğüp ölmüştü ve Mehmet'in tın salıvatına gidin yazı böyle açılmış. Doğusal tabiatı olduğu hep yinelenen Sultan II. Murat'ın, bu zamanlar ve sırasından çok etkilenerek işe kapandığı, tahttan bırakmaya da bu ne- dersin hep iskele davarandığı öne sürülür. Yalnız hiç çıkılan, açılmış donmuşu yanlar bakıldığında tarih sonlarından olsa da Sul-tan II. Murat'ın Alaaddin'in ölümünden (bu ölümden II. Murat'ın sorumlu tutulan tarihçer olduğu gibi, şehzadenin katillerinin üzerine göndermekle suçlanıyor da vardır) önce düşen ve sanat tarihçiler tarafından başta teyinatlı veya bezemeleri olmak üzere birçok bakımdan "epik" kabul edilir. Konyalı için bilgi, Şehzadenin çok da ötreye olmayan beçiriciliği ziyaretcileri için bile bunun aysın- na varmak zor değildi; ama ona ilişkin ayntıya gidmeden önce şu sonlara yant aramak yeterli olacaktır:

KAYNAKLAR BİRİZ "KARİŞİK"

Fatih Sultan Mehmet'in, Östübel'inde, daha sonra meydana derlenmeden kucaklayıp tebrik ettiği ve "altın tas" içinde yerbet sunduğu çok sevdiği şehzadesi Mustafa için yaptırdığı türbe, sanat tarihçiler tarafından başta teyinatlı veya bezemeleri olmak üzere birçok bakımdan "epik" kabul edilir. Konyalı için bilgi, Şehzadenin çok da ötreye olmayan beçiriciliği ziyaretcileri için bile bunun aysın- na varmak zor değildi; ama ona ilişkin ayntıya gidmeden önce şu sonlara yant aramak yeterli olacaktır:

Dümanlıların, XV. Yüzyıl'daki yapı iş- sösmesinin zveletlerinden kabul edilen, mimarı bakımından da dağılılığı tartışılmaz bu zarif türbesin sonsuzluk uyusunu yan yana uyuvaran kimlerdi? Fatih Sultan Mehmet'in iki oğlu Cem Sultan ile Şehzade Mustafa, evel buradılar; fakat diğerleri kimdi? Albert Gabriel'in çözümleri ve Eski Eserler Seveker Kurumunun 5 numaralı yayınındaki bir fotoğ- rafına göre: "Türbe içinde; Fatih'in oğulan Şehzade Mustafa (öl. 1474), Cem Sultan (öl. 1495), Sultan Abdullah (öl. 1495) ile İ. Bırayezid'in oğlu Alempah (öl. 1539) gömülmüştür" diyor. Ergin Yenal da "Osmanlı (Bağ) Kenti Bursa"da, Raif Kaplanoğlu'nu tıyıyor: "Türbeye (Mustafa'nın türbesi) daha sonra Fatih'in diğer iki oğlu: Abdullah ve Alempah,

surasında rahatsızlanıp şehadan çekilmek zorunda kaldı; çoğunluğu Bursa'da olduğu anlaşılan komutanlar ise eylemi sürdürmekteydi. Vakıa yazırları "Şehzade'nin böbreklerinde skintu vardı, Türkmen üzerine Ahmet Paşa'yı gönderdi" demekle bu olay için. Bu Ahmet Paşa, Osmanlı askerî tarihinin en işgün, ayın zamana en büyük komutan ve amirallerinden Ötranto Fatih Gedik Ahmet Paşa'dan başkası değildi; dağ yollarından geçip çetin ve uşşmaz kabul edilen kalesini indire indire göğü bir kale sayılan Develibaş'ın (Devel) kuşatır. Kale komutanı Atmaca Bey, hiç kimseye değil yalnız Şehzade Mustafa'ya teslim olacağını söyleyince de padişahın "İlmüğü de eiden kınayan sertlik" siyasetine uygun olarak kapıları önünde bekler. Şehzade Mustafa'dan gelecek haber.

Kolay yolcan seçen biri olmayan Şehzade Mustafa, sağlığına hepten tehlikeye sokan güc' bir yokuşu göze alarak Develibaş'a gelir, görevler verir; kale halkına da yağına ve esatetten korur.

Dönüş yolunda Niğde civarındaki Borca-

zarık da (günümüzde Bor), yarındakilerin "böbrek sıkıntısına ni gelinceği" önmemesine uyarak hamama girer. Çatışında daha da kötüleştiği, oraklık da ölüştü (Jostus 1474). İkinci tarihçiler, genç şehzadenin bu vakitsiz ölümünden Veziriazam Mahmut Paşa'yı sorumlu tutar. Albert'ın bir tarafından olduğu açık olmasına karşın gerçeği de yakın dırün bu iddia, Fatih Sultan Mehmet gibi bir padişahın hükümdarlığında bile iktidarın fiilen kullanımları merkezkaç boğulur yahut tali itidatlar yaratılabileceğini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Fatih Sultan Mehmet, çok sevdiği şehzadesinin cenazesini, atalarının defin olduğu Bursa'ya gönderdi ve bir türbe yapılmasını da emreder. Bu tarihte büyük olasılıkla, hanedan mensuplarının vefatı durumunda defin edilecekleri yer olarak yalnızca Bursa'yı düşünmektedir.

Hoca Saadeddin, Şehzade'nin ölümünün yarındakilerin (Kara Timurtaşoğlu Umur Bey, Ahmed Bey, Ali Çelebi) itirazıyla halktan gözetilmesini belirterek şöyle devam eder:

"Mezar yeri için den-i devlete ulak satılır. Şeh'ni cah padişaha haber gönderilir. Atanın ölümü, çeh padişaha bu kabiri olan acıdan haberderin mezarın Sultan Murad Han Hazretlerinin meazın civarında medfun olan kardeşleri Alaaddin Sultan'ın türbesine defnolunması fermanları sadır oldu."

Şehzade Mustafa'nın cenazesi, II. Murat'ın genç yaşta ölen Şehzade Alaaddin için yaptırdığı ve sonrasında, ölümü halinde birkaç kulaç yakına defnedilmesini vasiyet ettiği türbeye göçü olarak Konya'ya. Gene de bu göçürlük dört yıl aşkın bir zaman oldu. Fatih Sultan Mehmet'in yapılmaması emrettiği türbe bu süre içinde tamamladı ve Mustafa'nın na'ş'ı buraya nakledildi (1479).

Mustafa'nın, dört yıl boyunca türbesini paylaştığı, başta bazı tarihçilerin de Saadeddin gibi "Sultan" sanıyla andılan amcası Alaad- din, ölümünden önce "Amasya Sancak Beyi" idi. Anadolu Beylerbeyliğine de fiilen yürü- tünde ve bu kişiden doşay tahta en yakın şehzadesiydi. Bursa yakınında (bir rivayete göre orta Anadolu'da) da sürenler, her ne

"Bu türbeye Mustafa'dan sonra Abdullah bin Bayezid (Evlâkî Zî) ka' denin başlangıcında (888), sonra Cem, nihayet Alempah bin Bayezid (908) gömülmüştür" diyor. Ayverdi, ola ki sandukalara ilişkin bir sıralama yapmıyor; yalnızca defin tarihlerini dikkate alarak, şehzadenin anıydığı Bursa'ya yazarken, Mustafa'nın dört sından söz ettiği çok açık: Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Mustafa, Sultan Bayezid'in oğlu Abdullah, Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Cem, Sultan Bayezid'in oğlu Abdullah, Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Cem, Sultan Bayezid'in oğlu Alempah" Süheyl Ünver ise, türbedekiler için "Alempah bin Bayezid, Şehzade Şehinşah bin Bayezid, Cem Sultan ve Şehzade Mustafa" diyor ve ekliyor: "Korkut'un da burada bulunduğuna şüphle yok."

Abdullah'ın yerini Şehinşah'ın alması bir yana, Korkut yahut Korkut' da buradaya türbede faklı zamanlarda defnedilmiş bir veya altı şehzade, ama dört taht ya da sanduka var demektir. Gabriel'in çözümleri ve fotoğraflar- da yalnızca dört taht görünüyor. Ziyaret- cilerin bugün gördüğü de tabii ki Konya Gab- riel'in çözümleri, görüldüğü bu dört tahttır.

Raif Kaplanoğlu, "Doğal ve Anıtsal Eserler için Bursa" yapıntıda "Türbe içinde; Fatih'in oğulan Şehzade Mustafa (öl. 1474), Cem Sultan (öl. 1495), Sultan Abdullah (öl. 1495) ile İ. Bırayezid'in oğlu Alempah (öl. 1539) gömülmüştür" diyor. Ergin Yenal da "Osmanlı (Bağ) Kenti Bursa"da, Raif Kaplanoğlu'nu tıyıyor: "Türbeye (Mustafa'nın türbesi) daha sonra Fatih'in diğer iki oğlu: Abdullah ve Alempah,

1499'da da Cem Sultan gömülmüştür."

Dört tane (başlık bir yana bırakılacak), dört kabaç ya da sanduka örtülüğü, ama simler bakımından da başka bakımlardan da sorun yok değil.

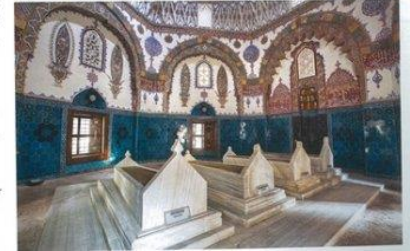
Merhum Yılmaz Akkılçık'ın, her satırının sağlığı için defalar ve defalarca uğrayıp yaptığı Bursa Anıtköşkü'nün işgün meddesine işe sunular belirtir:

"Türbede her sanduka bulunmamaktadır. Bunlardan birincisi Fatih Sultan Mehmet'in 1474 yılında ölen oğlu Şehzade Mustafa'ya aittir. Mustafa önce amcası Alaaddin'in türbesine gömülmüş ve daha sonra 1479 yılında kendi türbesinin yapımı tamamlanınca buraya nakledilmiştir. İkinci ve üçüncü sandukası Şehinşah ile oğlu Mehmet'tir, dördüncü sanduka da Alempah'a aittir.

Türbede yatın beçiriciliği işe 1495'te İtalya'da ölen ve 1499'da yurda getirilen Bursa'da gömülen Cem Sultan'dır."

Konumuz olmamakla birlikte, atılan metnin eski metinler arasında özellikle airt sessizler bakımından ortaya çıkan farklılık Akkılçık'ın, ille de "doğru ve düğün Türkiye" diye özetlenebilecek yakıştırmadan kaynaklan- dığına belirtir.

Bursa Anıtköşkü'nün, özellikle Kaami Bayrak'a ait ve göndürmezdren bir kez daha anıyınız ki türbede dört sanduka bulunması- na karşın beş veya daha fazla şehzade defnir- di ve türbeye adını veren Şehzade Mustafa'nın sandukası "seçilemedi", doğayla gürlenmektedir.

ki kolay işlerden değildi. Çok yükür, bir felaket sonrasında elipsi kurmakta çalgısına değli şimdi yürüten; sabırsız asını ortaya koymadan vana neğir bozulmuşu- asını bozmadan onarına olarak izlenebilecek bir çalgıma... Bir de, bir süzümüne ya Külliyyenin güney duvarına boyunca kimi rastgele, kimi belirli bir düzlemde sıralanmış görünen, ama gelecek karnakların bir görüntüsü olan eski mezar taşları Roma, Bizans ve Osmanlı dönemi gişelerineki tasarıf edildiği, ik il grubu gişelerin başka bir yere, olasılıkla Arkeoloji müzesine nakledilen, diğerlerinin bulunduğu yerde, ama yine baştan düzenlenerek korunması ka- rarıyla gişelerin. Külliye nin bu kısmı açılığında, ziyaretçilerin dikizini çekecek yerlerinden biri de bu olacaktı.

TÜRBEDE MEZAR ODASI MI VAR

Mimar Salih Hanım'a, Cem Sultan'ın kabri başında soruyoruz:

• Pekki, bu dört kabirde kimlerin olduğu- na ilişkin levhalar bakmadan sabit bir sıralama olacak mı?

Mimar Salih Hanım, türbenin girişine göre birinci sıradaki lahûnî Sultan Cem'e, ikinci sıradakilerin de Şehzade Mustafa'ya ait olduğunu söylüyor: "bilmediğim kadavraya" diye ekliyor ve sonrakiler konusunda görüş belirtiyor.

Mahmut Sabuncu Bey de, bu benzeri kanunlarla çok yakından ve içtenlikle işlenmişine karşılık, anlayış bir durum, her sorunun yanıtı yoktu.

Kasaca değinmekte fayda var: Türkler'in eski türbeleri, Yeşil Türbe de olduğu gibi zemin altı ve zemin üstü olmak üzere iki bölüm olarak inşa edilirdi. Zemin altında, zemin üstü yanının devami bir mezar odası yer alırdı. Zeminin derinleşmeye hazırlık olarak tahribat edilirdi, sonra da "mezar odası" yahut "zir-zemin" denilen bu odaya konurdu. Ardından da odayın yukarıya uzanan merdivenin il başına mağna duvar örülür, son basamağın üzerine bir kapak yerleştirilerek bu bölüm yerli bir duruma getirilirdi. Mezar odasının kısmen açık veya geçici örgülü duvarına dışarıdan bir yenden, giriş kapasının bir denizi yapıldığı. Bu denize nereden ve nasıl girileceği kural olarak yalnızca buna yetkili olanlar bilirdi. Türbenin kapı girişi, penceresi, sandukaları, mihrabı, teyzinisi, çatısı yahut kubbesi bu ik bölümlerin üzerinde yükseldi ve bu duvarların bir bakıma "imihânı dnyısı"nc; geçiş, oyal, fani olan duvarlar temsil edirdi. Türbe niyeti-

ne ziyaret ettiklerinde bu bölümler sandukaların örtüldüğü lahûnî, aslında "Zir-zemin"deki lahûnîlerin bir aksii, bir yansımasıydılar. Şehzade Sultan'ın ve beylerinin çoğunlu- ğu ile 16. yüzyıla kadar Osmanî sultanların idüğünden topağınayla velevine vevetli bulunduğundan Sultan II. Murat hariç bu şekilde işlenmiş türbelerle yatmaktadır. Anıtkabir'in inşasında da bu eski geleneye uygun davranılmıştır.

Gazeteci Adil Fahi Zeren'in "Cem Sultan ve Macerale Hayatı" isimli yapıtında aktarıldığı bir tanıklık (bunu Mürşevver Okur Meriç'in çok değerli yapıtı Cem Sultan Cem, Edebi Değeri- ği, Esenler, Şişli'nin bir boyutuyum), hem Mimar Salih Hanım'ın, diğer taraftan, hem de türbedeki levhaların sandukalara işlenmiş durmasına açıklama getiriyor.

Zeren'e, Mizzeler Müdüri Vahit Armağan'ı söylüyor:

"O tarihlerde rahmetli Hakk Şehsavarolu, Topkapı Sarayı Müzesi'nde mevcut Bursa türbelerine dair bazı vesikaller yerinde incelemek üzere Bursa'ya gelmişti. Kendisiyle ant ve türbeleri doğayken, Sultan Cem'in yaptığı Şehzade Mustafa'nın türbesine de uğramıştı. O sırada Sultan Cem'in kabrinin kenarında bir çöküntü had olmuştu. Daha önce çöküntü- nün önlenmiş işin bir üstüyle görülmüş. Bu çöküntüde yerinde görmek üzere gelen usta ile tesadüfen türbenin önünde karşılaştık, sonra da hep beraber işyeri gördük. Çöküntü- nün bir an evvel onarılması için usta ile müda- rik kaldık. Usta ertesi gün işi başlamak üzere yarımadan ayrıldı. Rahmetli Şehsavarolu, bu tamirat sırasında bulunmak arzusunda zıhar etmişti..."

Ertesi günü usta geldi, çöküntü olan kısmı söktü. Birer, mehür Şehsavarolu ve diğer arkadaşlarla birlikte lahûnî başında idik. Haki- kanın o kısmı açılınca kabrin derinliği görüldü. Meraklı sorudum: "Cesedi görebildiniz mi?" Şuhtan söyledi: "Ağaç karnak olduğu için bir şey fark edil- miyordu. Sonradan bir gün ucuna bağlağım- ız feneri sarkıtılmak suretiyle diğ kısmını yıca görebildik. Üzünca bir boyca malik olduğu tah- min edilen rahmetli Sultan Cem'in iskeleti hiç dağılmamış bir halde yüzüne görülmüştü. Kafatasına doğru dikilince başına ağzına 32 dişinin de sapaspağın olarak düdüğüne görüldü."

Kimilerimiz, "Ah, neden daha fazla ayrıntı- yı yok" diyorlur, ama bahsi geçen işler insanı bilmesit meraklan olsa da bunun yetenikler

inşayacağına inanan insanlar. Görünleri türbedeki bir lahûnî çökümü kenarına eski ha- line getirmekten ibaret. Bu çöküntünün nede- rini anlamak için albina bakmak zorundadır; bakım ve onarımları Aşağıya İmkele, lahûnî arazında dışlamak içi, birli, kaç işkret ver- öğrenmek yettiler de halin da yerli. Anlatılanlar, Şehzade Mustafa veya Cem Sultan'ın inşasında zir-zemin türbelerden olduğu- nun açıklığı ortaya koyuyor. Türbede gişiden sonra kapıya yakın sandukadan Cem Sultan'a ait olduğu da tahmin edilebilir, çünkü zir-zemin türbede bu şekilde enanabileceği bir çöküntüden olsa olsa ik lahûnî iş söz edilebilir.

SONUÇ OLARAK:

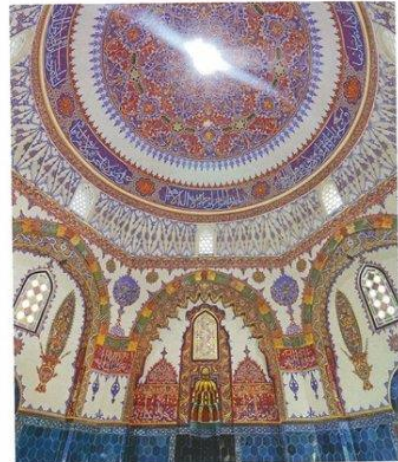
Muradîye külliyesindeki türbeler içinde "Cem Sultan Türbesi" olarak bildiğimiz türbe, aslında Şehzade Mustafa Türbesi'dir. Kazım Baykal, konuya ilişkin yazılarında "herhangi bir karşılıklı yönlü anlaşma için olmalı- "Fatih'in oğullarının türbesi (Cem ve Mustafa)" demeyi tercih etmektedir.

Mustafa, Fatih Sultan Mehmet'in üç oğlundan ikincisidir: 1474'te vefat edince na ağ bu- ruş'uyla getirilmek amcası Alaaddin'in türbesine defnedilmiş, adına yapılan türbenin 1479'da tamamlanması üzerine buraya nakledilmiştir. Fatih'in üçüncü oğlu Cem Sultan ise 1495'te Napoli yakınlarında ölmüştü, na ay 1499'da Türkiye'ye getirilmiş ve Sultan Bayezid'in talimatıyla ağabeyinin yanına defnedilmiştir. Türbenin kimi duruma Mustafa'ya Atık, kimi duruma Mustafa'yı Cedit türbeleri- ne karıştırılması söz konusudur. Ne var ki kübbede tanınan yazılardan "Sultan Mustafa Rahmetullah" yazısı, türbenin kime ait oldu- ğunu tartışmaya yer bırakmayacak şekilde keskinleştirilmiştir (Baykal, Zeynelabidin, Meriç). Kübbede etrafında besleme ile "Ayeti'l-kürsi" yazılmıştır. Kubbe kasnağı "Emza'l-hıcaz" ile çevrilidir. Kubbece anıtları alta dafa çember- seklindedir. "Sultan Mustafa" yazısı kubbece çeviriler. Altında çemberdeki çevrede "Rah- metu'lah duusu" on iki kez tekrarlanmıştır (Meriç).

Fatih'in iki oğlu Cem Sultan ve Şehzade Mustafa'nın burada yan yana yuvaldılar, türbenin bu yazıları sabitlenen imzalar kadar keskin, tartışılmaz. Buna karşılık öteki sa- kilerin için aynı güvenle konuşulmaması da açık yazılan "tesni" görünmektedir. Türbede yazılanlar: "Ayvırdı ile göre "Mustafa, Abdu- lah, Cem, Alemşah"; Ünver'e göre "Alemşah,

Şehinşah, Cem, Mustafa, Korkut"; Koyunlu- ğu'na göre "Mustafa, Cem, Korkut, Alem- şah"; Baykal'a göre "Cem, Mustafa, Şehinşah, Mehmed, Alemşah"; Kaplanlıoğlu'na göre "Mustafa, Cem, Abdullah, Alemşah"; Atay'a göre "Mustafa, Cem, Şehinşah, Muhârem Har- tun ve Osman"; Sabuncu'ya göre "Mustafa, Abdullah, Cem, Alemşah" dır... Türbe, Külliyyenin büyüdüğü yaklaşık iki yıl önce başlanan çalışmalarla bağlı olarak ayrıntılarıyla incelenmiş, sorunları ile olan sorunları saptap bunların görüşlerine çözümler. Mimar Salih Hanım, türbenin temel duvarlarında drenaj yapıldığını, deşmelerle- deki çimento derzlerin açılıp temizlendikten sonra yeniden tamamlanmış; giriş sağa- nın kurtarılmayacak durumda olduğunu ve yenilediğini, giriş kapısının ise yalnızca yüzeyinin temizliği doğal bir malzeme olan "gömlek" ile otlatıldığını, çinilerin envanter ve temalığın yapılmaması yetimlediğini, özün sıvanın mikroçevresinin yüzeyine yapıldığını, kalen işi motifler ile kubbe ve duvarlarında hayat ağacı motifleri üzerinde yer alan "makkârlar"ın "süley" yapılandıktan sonra "ezme atın"la kaplanıp emli duruma na kavuşturulduğunu, çiniler- den yenilerin çakılınmadan sağlanmasında işle- mler uygulandığını söylüyor. Salih Hanım, Cem Sultan türbesinde çalgıya başladık- lannına geçmekte benzer çalgıların izleri ile de karşılaşılacağını, neyse ki ik halinin korunmasına hep özen gösterildiğini mem- nuniyetle gördüklerini de belirtiyor. Külliyyenin birçoğunda bu özen gösterilememiş. Önemli köski dönemin bezemeleri sıvıyla kaplanıp yenilerinin modernize edilmiş farklı bezemeler yapılmış. Bunların eski haline kavuşturulması fikriyle de duyulmuş olarak çok büyük diktilik isteminden başka, bütün ekip için (orjinal bezemelerin bulunduğu zeminde değişiklik ve motifler de değiştirilmiştir) ruhalı bilimsel yanuru ve izleri verici olmuş. Çünkü ne yapılsa yapılsa çoğunluğun çözümlenmesi vakasın aklından silmek mümkün değildir.

Türbenin aşıp işleri ile ilgili Sultan Ustaya göre, hollü işlenmiş gırtlık katları kapı könde- keri işliğin Muradîye külliyesindeki en eski örneklerinden biridir. Çevre ve anıtlar kurumu- nu kullanarak zıvanasız, çivisi, yapılmışsız temastan yapılmış tezgâh yapılmış. Kapı- larındaki motiflerin her bir parçası kendi içinde ayrı ve anlamı bir bütünlük taşıyor; ne yazık ki öbürük ve anıtlar bulunmuyor. Motiflerde kahve yaprakı kuyukular çevisi, temya yapılmış açık renkler anıtlar ve da-

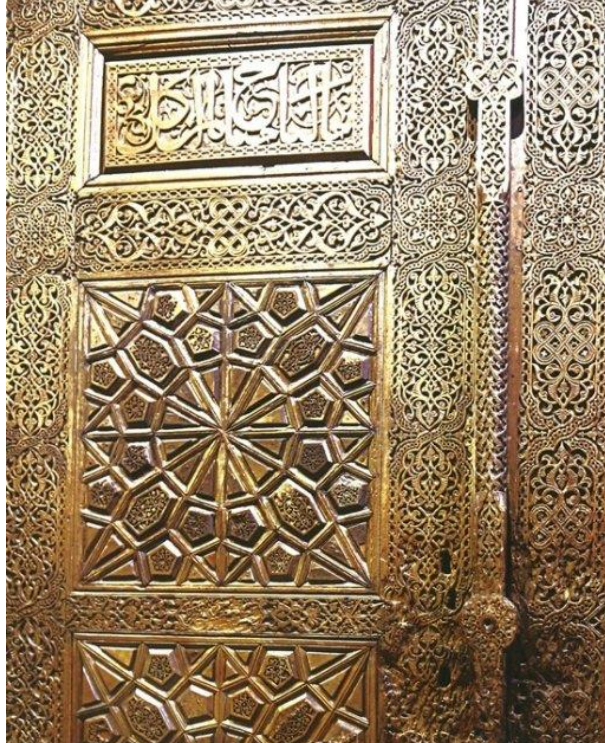
aynı renkteki dut kerestelerini işaret ediyor. Suat Bey'e göre de türbenin sağağ tümüyle çürüdüğüne ve sağlığın kavuşturulması- na hiçbir yöre görünmediklerine, yenilenmesi kâpıda ise güzel bir bakım parlayıp gıdamsı için yeterli olmuş.

Baykal, bu türbenin "Muradîye'deki türbelerin en değerlisi" olduğunu söyleyerek "Zarif aşıp oyma ve geçmişi eski kapısı, altın karnak çinileri bilhassa görülmelidir" der. Ünver de, söz konusu kapı için "mavi ve sarı açtanan yapılmıştır. Açıkta durduğu daha beç asırdan fazla bir zamanda bozulmamıştır. Üzerinde çiyek natıçlı oymalar vardır; diğer süsleriyle kapı 15. Yüzyılın en nefis örneğidir" demektedir.

Baykal'ın, kapı ile birlikte mutaka görülmüşü tavsiye ettiği "altın karnak işi" ile öteki ik bezemelerinden Semavi Eyice şöyle söz eder:

"Sultan Cem türbesini Türk sanat bakımın- dan önemli yerişi içi, süzümünde, Duvarlar tabandan altı pencerelerin üstüne kadar olan alanda altı köşeli füzze çerçik çinileri kaplamıştır. Zeminin altı yalduz birer çerçik vardır. Mihrabın basıncı renkli çinilerle kaplanmıştır. Mihrabın iki yanında birer süslü çifte besleme vardır. Çifte süzümde 'Allahı halkı küllü şey ve Hüve ala küllü şey'in' yazılmıştır. Bu türbenin içi süzümünde bir bütün halinde 15. yüzyılın Türk içi bezeme sanatı ve esteti- ğini mükemmel aksettiren bir örnek kabul edilir..."

Türbe ile ilgili kimi yazılarda, "lavcilerin ağır- lıktan" diye "kazançlıların kokulu"ndan söz edilmiş Cem Sultan Türbesi'ne damga- nın surun bu işi değli. Ki hiçbir şekilde bastırı- değillerdir. Eyice'den ve öncesinde de M. Okur Meriç'in aktardığımız yazılardır.

KÜNDEKÂRÎ SANATI

Doç. Dr. Doğan YAĞAŞ

Kündekârî: beşgen, sekizgen, baklava ve çok kollu yıldız gibi geometrik şekillerde ke- limesiz küçük aşıp parçalarını çivi ve tutak kullanılmaksızın birbirine geçirmek suretiyle diğ parçaları elde etmek için uzun zaman, büyük sabır ve ince bir mobilya işçiliği gere- tirilen aşıp işleme sanatıdır. Bu sanatta uşayan ustalara kündekâr adı verilir. Bu te- niğin temel, aşıp parçalarının eğitime yerleri birbirine ait çivilerle çekilerek, parçaların bir- yedişinde oluşturan yüzler ve girint-i çıkın- tıların birbirine geçirilmesi esasına dayanır. Bir levkile aşıp blokların fıkısel yapılarında müvafık gelen yazıtına, esneme ve açılma- yı kapsayan aşıp blokta, yazıtın başına Kündekâr sanatı mihrablarında, vaaz kürsüle- rinde, rahlelerde, korkuluklarda, pencere ve keçi kanatlarının yanısıra bazı tavân göbeke- leri de kullanılmıştır.

Kında bir Türk sanatı olduğu düşünülürse kündekâr sanatı Anadolu ve Gazneli'den Bizlik Selçuklulara, Selçuklular vassalıyla da Anadolu'ya taşınmıştır. Ancak bu sanat en- pırlık evresini Anadolu'da tamamlamıştır. Geçmiş artımda kündekârî bilim ölmüş- üne yapılmış ve günümüze kadar gelmiş- tir. Kündekârî sanatın mihrablarında, vaaz kürsüle- rinde, rahlelerde, korkuluklarda, pencere ve keçi kanatlarının yanısıra bazı tavân göbeke- leri de kullanılmıştır. E: İken dönem olarak adlandırılan bu devrin ik örneğini XII. yüzyılda Anadolu, Misr ve Şiyye'de görmekteyiz. Selçuklular diğer sanatlarında olduğu gibi aşıp işçiliğinde diğ olduğu iletmeyi, teknik bilgiye ve yete- neğe sahip olan Selçuklu aşıp ustaları özgün ve renkli ortaya koymuşlardır. Özgün Selçuklu kündekârî işçileri: Kıyva Anadîlî Camii, Şiyye Ulu Camii, Akşaray Ulu Camii, Mılayır Ulu Camii, Harput Sere Hanım Camii v Sirt Ulu Camii mihrablarını örnek olarak verebiliriz.

Kündekârî sanatının geç dönemini ise Beylik- ler ve Osmanlılar dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde Selçuklu geleneği daha da geliştiril-erek inceliği ve boyutları kündekârî yapı- mın teknikleri zeyne yapılmıştır. Selçuklular devrinde yani XII. ve XIV. yüzyıllar arasında Misr, Suriye ve Anadolu'da örneklere rast- lanırken, geç dönem sadece Anadolu'da görülmeye başlanmıştır. Osmanlılar dön- minde, Selçukluların sade kündekârî teknik- inden uzaklaşarak daha hareketli ve göz dolduran sedef, fildiş, bağa, atın ve gümüş gibi açtanan bağka yardımcı malzemelerden yararlanarak kündekârî beklüğünde zengin işkılıplı oluşturmıştır. Bu dönem örne- kleri arasında Beyşehir Egrefoğlu Camii, Niğde Sungur Bey Camii, Uşuğ Taşkın Paşa Camii, Bingöl Ulu Camii, Manisa Ulu Camii, Bursa Ulu Camii mihrablarını Ankara Hez bayram Camii Türbesi'nin içi kapısı ve Manisa Muradîye Camii'nin içi kapısı sayabiliriz. 1376 tarihli Manisa Ulu Camii ile 1399 tarihli Bursa Ulu Camii mihrabının üstası el-Hâc Muhammed bin Abdülazîz İbnü'l-Osmanî'dir ve 23 yıl aralıca bu iki muhteşem hakikî kündekârî mihrabı imal etmiştir. Aşıp sanatçıları ço- ğunlukta, ortaya koydukları eserlerini adlarını ile yazmışlardır. Hat sanatı hariç diğer sanat dallarının hiçbirinde bu kadar çok usta adına rastlanmaması, kündekârî sanatına ne kadar önem verildiğini anlamak için yeterlidir. Bu muhteşem aşıp ed işçiliğinin Hakkı Kündekârî ve Takitt Kündekârî olarak ikive ayrılmış, takitt kündekârî'nin de kendi içinde ayrı bir sanatçı sınıfı olarak ortaya çıkması ve Kâbma ve Kabartma Kündekârî ve Tamamen Kabartma Kündekârî gibi tekniklerinin oldu- ğu tespit edilmiştir. Bir çatma tekniği olan hakkı kündekârî, baklava, sekizgen ve yıldız biçiminde olan içi

Arabesk kabartmalı aşıp parçaları, bunlar tabandan altı pencerelerin üstüne kadar olan alanda altı köşeli füzze çerçik çinileri kaplamıştır. Zeminin altı yalduz birer çerçik vardır. Mihrabın basıncı renkli çinilerle kaplanmıştır. Mihrabın iki yanında birer süslü çifte besleme vardır. Çifte süzümde 'Allahı halkı küllü şey ve Hüve ala küllü şey'in' yazılmıştır. Bu türbenin içi süzümünde bir bütün halinde 15. yüzyılın Türk içi bezeme sanatı ve esteti- ğini mükemmel aksettiren bir örnek kabul edilir..."

Takitt kündekârî ise daha az üstelik gösteren ve hakkı olanlara oranla biraz daha kalın işçiliği sahip kündekârî çeşididir. Bu örne- klerde aşıp bloklar, baklavalar, yıldızlara ve sekizgenlere ayrıntar yapılar kafes oluşturur kırışık aşıp çitilardan çıkarılmıştır.

Takitt kündekârî'nin birinci çeşidi olan çakma ve kabartma kündekârî beklüğünde mihrab, yan avizeler ve kapı kanatlarında aynı tür aşıp blokların yan yana geçirilmesi temeldir. Bu aşıp bloklar üzerindeki içi Arabesk dekorlarla süslü sekizgen, baklava ve yıldız motifleri aşıp bloklara kabartma şeklinde işlenmiştir. Bu çöküntü sabıtlıların esasına göre mihrabı kafes oluşturur kırışık çakmasıdır. Görünüşte hakkı kündekârîden farklıdır.

güç, ayrt edilir. Bu teknikte seçilenler, yıldızlar ve baklavafor ahşap bloklarla yelik pane oluktan için bunlarda da çivi veya tutkal kullanılmaz. Ancak bu tür künklerde ahşap blokların hava şartlarına bağlı olarak kuruyup küçülmesiyle ahşap bloklar arasında boydan boya ayntalar olur, bu da haksız künklerle ile farkını ortaya koyar. Ama yine de asıl künklerdeki en çok yakışık ve diğer taklit türlerine göre en fazla ustalık gerektirir. Bu teknikle Ankara Alaaddin, Ankara Astanhanne, Kayseri Hımd Hatun camii ve Kayseri, Çorum, Divriği Ülu camilerinin minberleri örnek verilebilir.

Taklit künkelerin ikinci çeşidi Tamamen Çakma ve Yapıştırma Künklerdir olup, taklit grubunum daha kaba ve daha az ustalık gerektiren türdür. Bu teknikle seçilen, yıldız ve baklava motifleri ile geometrik ka-feselleri meydana getiren kırışık ahşap bloklar üzerine çakılmıştır. Yine bunda da öncelikle örneğinde olduğu gibi hava şartlarına bağlı olarak kuruyup küçülme olur ve ahşap bloklar arasında açılmalar olur. Bu teknikle örnekle Ankara Abı Evlan caminin minberi, Merzifon Çelebi Sultan Mehmet Medresesi'nin dış kapısı ve Amasya Mehmet Paşa Camii'nin kapısı sayılabilir.

Taklit olan bir diğer teknik ise tamamen kabarmalı künklerdir; oldukça yığın ör-nekleri vardır. Daha az kalınlığı olan pencere kepeni, kapı ve minber kapılarında kullanılmıştır. En bol örneklerinin bulunduğu bu grupta seçilenler baklavalar ve yıldızlar ahşap bloğun kabarması halindeydi. Kabarm-

malar fazla yüksek değildir. Geometrik kafesi ile arabesk dolguları eğit düzeyindedir. Bu teknikle örneklerini Ankara'daki Baklaço Baba, Hacı Hasan ve Kuyulu Hoca Paşa camilerinin kapılarında, Amasya Gök Medrese kapısında ve Birgi Ülu Camii pencere kanatlarında basiri-nda görmek mümkündür. İki Mekânlarda çoğunlukla çeviz, armut, şimşir ise olgun odunlu ağaç grubundadır. Diğ- odunu dar ve dağınık gözlenmektedir. Gözenek-ler çplak götleniriz. İÇ odunu ile diğ- odunu arasında renk farkı yoktur, genellikle açık ve koyu sarı tonundadır. Diğ- etkilere karşı dayanıklı değildir. Bu yüzden çabuk bozulur ve kurutulmuş çelik. Ennetir, zor yanır, vunu ma basıma sürünme ve aprıma yapı dayanıklılığ gösterir. Boyama ve vernikleme niteliği çok yüksektir. Küçük bir ağaç olan şimşir büyük boy kereste vermez. Bundan dolayı küçük bölümler kullanılır. Ortta sertlikte, sık eyaleti ve ağır ajdaçlardır. Diğ- odunu gri ve sarı gibi olmakla birlikte iç odunu açık kahverenginden koyu kahverengiyne kadar değişir. Kise yakın kumandan çıkartan kaplamalar simetrik desenler verir. Çivi, vida ve tutkalla bağlantı kurmaya yeterlidir. Çok çalır, çok çeker ve çabuk yanır. Bu yüzden iç mimariye daha uygundur. Kibiri işlenmiş-ten oymak ve tomak işlemlerine başları sonuğ verir. Piyasada masif kaplama ve kereste halinde bulunur.

Olgun odunlu ağaçlar grubundan olan armut, dağınık gözlenmektedir. Diğ- odunu sarımsı pembe, beyazdır, iç odunu ise açık kırmızımsı kahverengidir. İÇ odunlar gırtlak olarak yüzeye parlatılır verir. Rendelendiğinde bu parlatık daha fazla ortaya çıkar. Diğ- etkilere karşı çok zayıf olup, açık havada dayanıklı değildir ve kurudan de çök yeker. Açık havada dayanmazdır, kısa sürede bozulur. Ancak sert bir ağdaç zor yanır. İÇ mimari ve mobilyada masif ve kaplama olarak kullanılır. Katli işlemlerde ise kirazan yalnız göbek odunu kullanılır.

Şimşir ise olgun odunlu ağaç grubundadır. Diğ- odunu dar ve dağınık gözlenmektedir. Gözenek-ler çplak götleniriz. İÇ odunu ile diğ- odunu arasında renk farkı yoktur, genellikle açık ve koyu sarı tonundadır. Diğ- etkilere karşı dayanıklı değildir. Bu yüzden çabuk bozulur ve kurutulmuş çelik. Ennetir, zor yanır, vunu ma basıma sürünme ve aprıma yapı dayanıklılığ gösterir. Boyama ve vernikleme niteliği çok yüksektir. Küçük bir ağaç olan şimşir büyük boy kereste vermez. Bundan dolayı küçük bölümler kullanılır. Ortta sertlikte, sık eyaleti ve ağır ajdaçlardır. Diğ- odunu gri ve sarı gibi olmakla birlikte iç odunu açık kahverenginden koyu kahverengiyne kadar değişir. Kise yakın kumandan çıkartan kaplamalar simetrik desenler verir. Çivi, vida ve tutkalla bağlantı kurmaya yeterlidir. Çok çalır, çok çeker ve çabuk yanır. Bu yüzden iç mimariye daha uygundur. Kibiri işlenmiş-ten oymak ve tomak işlemlerine başları sonuğ verir. Piyasada masif kaplama ve kereste halinde bulunur.

Olgun odunlu ağaçlar grubunda olan armut, dağınık gözlenmektedir. Diğ- odunu sarımsı pembe, beyazdır, iç odunu ise açık kırmızımsı kahverengidir. İÇ odunlar gırtlak olarak yüzeye parlatılır verir. Rendelendiğinde bu parlatık daha fazla ortaya çıkar. Diğ- etkilere karşı çok zayıf olup, açık havada dayanıklı değildir ve kurudan de çök yeker. Açık havada dayanmazdır, kısa sürede bozulur. Ancak sert bir ağdaç zor yanır. İÇ mimari ve mobilyada masif ve kaplama olarak kullanılır. Katli işlemlerde ise kirazan yalnız göbek odunu kullanılır.

Şimşir ise olgun odunlu ağaç grubundadır. Diğ- odunu dar ve dağınık gözlenmektedir. Gözenek-ler çplak götleniriz. İÇ odunu ile diğ- odunu arasında renk farkı yoktur, genellikle açık ve koyu sarı tonundadır. Diğ- etkilere karşı dayanıklı değildir. Bu yüzden çabuk bozulur ve kurutulmuş çelik. Ennetir, zor yanır, vunu ma basıma sürünme ve aprıma yapı dayanıklılığ gösterir. Boyama ve vernikleme niteliği çok yüksektir. Küçük bir ağaç olan şimşir büyük boy kereste vermez. Bundan dolayı küçük bölümler kullanılır. Ortta sertlikte, sık eyaleti ve ağır ajdaçlardır. Diğ- odunu gri ve sarı gibi olmakla birlikte iç odunu açık kahverenginden koyu kahverengiyne kadar değişir. Kise yakın kumandan çıkartan kaplamalar simetrik desenler verir. Çivi, vida ve tutkalla bağlantı kurmaya yeterlidir. Çok çalır, çok çeker ve çabuk yanır. Bu yüzden iç mimariye daha uygundur. Kibiri işlenmiş-ten oymak ve tomak işlemlerine başları sonuğ verir. Piyasada masif kaplama ve kereste halinde bulunur.

dışlerinden çıkartan kaplaması pratik maun olarak satılır. Piramit maun çok canlı mermere süslüleri taşıyan Afrika (Sepeti) maunu adı verilen türü yön değiştiren bunuk büyümesi sebebiyle ilgili bir yapısal özellik gösterir. Yıkar-döner ve uzun panelli damardan sayesinde yapılacak eyaşa canlı bir görüntü verir. Diğ- odunu gri, iç odunu ise tırnute göre sarı, kırmızı, kahverengi arasında değişir. Diğ- etkilere karşı dayanıklı, az çeker, az çalır. Bu yüzden en iyi boyanan ağdaçlardır.

Gül ocağınun yetiştiği yere göre isimlendirilen çok çeşitli türleri vardır. Bazılar tepki gül gibi kokar. Avustralya'daki türü koyu kırmızı damarlı olan Brezilya'daki türü aynı rengin daha canlıdır. Sık dokulu, dağınık gözlenmiş, sert yapılı ağdaçlardır. Örneğin çplak götleniriz kadar küçükler. Bazı türleri yanır. İleri yapı ocağınununun dolyay kullanılan dışerinin kesici ucuna köretilir. İşlenirken parlatık ve düzgün yüzeyler verdiğinden boyama-da ve verniklemede başları sonuçları verir. Abartır ise göbek, odunudur ve birçok türü vardır. İnce gözlenmiş bir yapısı sahiptir ve gözlenek çıkartan kendine özgü bir meddelye dokundur. İki da ağdaç çok dekoratif çığı ve damar desenleri yapar. İÇ odunu kahverengi diğ- odunu ise pembe veya soluk kırmızıdır. Gayet sert, diğ- etkilere dayanıklı bir ağdaç ve işlenmeye elverişlidir. Değeri mobilya işlerinde, oymak, kakmak işlemlerinde kullanılır.

Türk ve İslâm Sanatı'nın önemli bir kölu olan ahşap işçiliği alanında daha önce saydığımız minber, kapı ve pencere kanatları, vazir küllüce, röhlve ve silüli minberde karışmaz çikun Tavan göbekteki deşda diğün olup veyline bir örnekle olarak değerdendirdimiz bir de Sütlük 2. Murad'ın türbe saçlarından bahsetmek gerekir. Bu seneye içinde bulunan Bursa Muradiye Türbesi Restorasyonu çalışmaları kapsamında, 2. Murad Türbesinin bu muhteşem ahşap saçığı da onarılır ve Bursa'nın Türk Sanatı tabirine bir katkısı olarak tanımlan-

lanen künklerdeki işçiliği sahip bu saçığın ömrü uzatılmıştır. Saçıkta yer alan yıldız başında künkler kısımlar çakırtıme şeklinde tasarlanmış, aradaki yüzeyler zengin çöğnenlerle hareketlendirilerek çtalak tekniğinde işlenmiş künklerdir. Daha önce Ankara Geneli meşinidin ahşap sütlük başlarında uygulanmış olan mukarnaslar ve Türk işçileri, burada serit halinde düzenlenerek altın varak ile canlandırılmış, saçığın eteklerine de ahşap üzerine doğal boyalarla bitirilmiş motifler işlenmiştir. Buradaki mukarnaslar ve Türk işçileri, Sanat tarihi literatüründe Edirnekâr tabiriyle yerleşmiş olan ve bazen mermere ama çoğunlukla ahşap uygulanan bu tezeyriyet tekniğini, Osmanlı süzleme sanatında ilk örneklerinden olması sebebiyle Bursa'daki işlemlerinde tanımlanması teklif edilebilir. Yukarıda tarif ettiğimiz künklerdeki tekniklerine göre bu saçığın taklit künklerdeki tekniğinde yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bunaya gelenlerin, başlarını girymiş iyiyâr yükan kaldırarak seyrettikleri bu üç boyutlu, müzehebe ve müzeyyen türü sistemi, Sultan Murad'ın müzevaz ve gayet sade bir şekilde inşa olunan türbesinin ön cephesinin baştan-başa taşlarındır. Osmanlı Devleti'nin taht peşherlerinden olan Bursa'nın sahip olduğu nadide şaheserlerden biri olan bu eşsiz saçık, büyük bir titizlikle yapılan onarım çalışmaları sonucunda, daha uzun yıllar ziyaretçileri hayran bırakmaya devam edecektir.

Muradiye Türbesinin künklerdeki ahşap kapı ve pencere kanatları da bu onarım çalışmalarıyla elden geçirilmiştir. Uzun zaman hiç müdahale görmedikleri için oldukça kötü duruma düşmüş bu parçalar, ahşap mimariyi diklatıcı sözlü olarak parçalarına ayrılmış ve fumigasyon odalarında 2 gün bekletilerek bütün kurutulardan ve larvalardan temizlenmeleri sağlanmıştır. Yağmur ve karardan etkilenen, özellikle kapıları etek kısmında tamamen çürümüş kısımlar mecburen

yenilenmiş, daha sonra da tek tek temizlenen bu parçalar toplararak üzerlerine 6 ya da 7 kat, gomak kalınlığında doğal reçine tabak edilmiştir. Ahşap elemanların, inşa edildikleri tarihten bugüne kadar yüzlerce yıl geçirmesine rağmen açık hava şartlarına bu derece dayanabilmelerine, ağdaç kalitesi kadar kullanılan künklerdeki tekniğinin de büyük katkısı olmuştur.

KAYNAÇ

- 1: Kuvvet Türbesi pencere kanatı
- 2, 4, 5: Bursa Muradiye Kılıcı, 2. Murad Saçık
- 3: Ankara Alaaddin Camii Minberi
- 6: Beyazıt, Eyyublu Camii Minberi

YAŞAYAN OSMANLI RUHU: MURADIYE

1 299 yılında tarih sahnesine çıkan Osmanlı Hanedanı'na ait en büyük türbe topluluğu, ilk payitaht şehir olan Bursa'da, Muradiye Külliyesi'nin haziresinde yer almaktadır. Burada toplam 13 türbe yapısı mevcuttur ve bu türbelerin içinde hanedana mensup 40 kişinin defnedilmiş olduğu tespit edilmiştir.

Muradiye Camii'nin haziresine ilk olarak külliyein banisi Sultan II. Murad'ın türbesi inşa edilmiş ve daha sonra II. Selim devrine kadar, zaman içinde diğer türbeler de eklenerek burası bir hanedan kabristanı haline almıştır. Buradaki ilk mezar anıt II. Murad Türbesi, ikinci yapı ise 1442'de vefat eden oğlu Şehzade Alaaddin'in bu türbeye bitişik olarak inşa olunan türbesidir. Külliyein son türbesinin ise, Kanuni'nin oğlu Şehzade Mustafa için Sultan II. Selim'in 1573 yılında inşa ettirdiği türbe olduğu bilinmektedir.

Osmanlı ruhunun sadeliği ile zarafetini aynı anda gösteren Muradiye Külliyesi'nde başlatılan restorasyon çalışmaları, heyecan verici gelişmelere sahne oldu. Restorasyon esnasında, barok desenlerle süslü sıvanın hareketli olduğunun fark edilmesiyle; mevcut sıvanın altında Osmanlı erken dönem tezyinatının olduğu, kubbelerin aslında Osmanlı motifleriyle süslü oldukları, ancak 19. yüzyıl sonlarına doğru bu motiflerin kapatılarak üzerine o günün modası olan barok desenler işlendiği anlaşıldı ve böylece 150 yıllık sıvanın altından 550 yıllık tarih ve medeniyet ortaya çıkarıldı. Batı etkisinde kalan,

batı hayranı mimar ve yöneticilerin 150 yıl önce yaptığı tahribat, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce 2012 yılında başlatılan ve 2015 yılında tamamlanan restorasyon çalışmasıyla giderilmiş oldu.

Elbette bu çalışma kendiliğinden başlamadı. Büyükşehir Belediyesi, Bursa'daki diğer anıtsal yapılar gibi Muradiye Külliyesi'ni de ilgili kurumlardan talep etti. Dönemin Kültür Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü yetkililerinin konuya olumlu bakması sonucu; Osmangazi-Orhangazi türbeleri ve şehirdeki selatin camileriyle birlikte Muradiye Külliyesi de, bakım, onarım ve restorasyonu yapılmak üzere Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne devredildi. Bursa'daki anıtsal yapılarda kapsamlı restorasyon çalışması da böylece başlatılmış oldu.

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Altepe'nin de ifade ettiği üzere tahribata uğramış, tahrip edilmiş olan ecdadımızın yüzlerce yıllık göz nuru eserlerinin tüm ihtişamıyla ortaya çıkarılarak gelecek kuşaklara aktarılmasının insani bir görev olduğunu hatırlatmak ve paylaşmak istiyorum.

Tanpınar'ın "sabrın acı meyvesi olarak" nitelendirdiği Muradiye ve çevresinde görünen, görünmeyen, var olan ve kaybolan manevi zenginliklerin ortaya çıkarılması için Bursa Büyükşehir Belediyesi çok önemli bir çalışma başlattı. 2014 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine giren, yani, "Üstün Evrensel Değere Sahip Dünya Mirası" unvanını kazanan Muradiye Külliyesi'nde restorasyon çalışmalarının tamamlandığı bilgisi kuşkusuz sevindiricidir. Çünkü Muradiye, bir insanlık mirasıdır. Çünkü Muradiye'nin düşler bahçesinde, bütün mukaddes kitapların vadettiği cennetin küçük bir örneğini görmek mümkündür. Muradiye; külliye sınırları dışında kalan imareti, medresesi, hamamı, Osmanlı evi, Uluumay ve Hüsnü Züher Evi müzeleri de dahil edilerek bu bölgenin Bursa'nın en önemli kültür turizmi noktasına dönüştürülmesi, hem tarihimize hem de Bursa'ya yapılmış en hayırlı iş olacaktır. Çünkü Muradiye, sadece bir mezar alanı, kabristan değil aynı zamanda bir hafızadır; ecdadın bu dünyaya ve öteki dünyaya bakışıdır.

SAFFET YILMAZ

TARİHİN İÇİNDE...

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş zamanını, şen ve dinç çağlarını, dolayısıyla Osmanlı Bursa'sını TV dizilerinden keşfetmeye, anlamaya çalışıyoruz. Güzel bir çaba kuşkusuz, ama zamanı Bursa'da, zamanın rahmetin ışığında yıkandığı Muradiye'de yaşıyoruz. Demek ki neredeyse tarihin içindeyiz, dolaysız olmasa bile tarihte olup bitenlerin tanığıyız. Çünkü gerçek tanıklarla, gerçek yaşanmışlıklarla her an yüz yüzeyiz. Burada tek bir yapı, örneğin Muradiye Camii yahut Sultan Murad Türbesi tarihe dair bütün sorularımıza yanıt verebilir.

HACI TONAK

SULTAN II. MURAD TÜRBESİ

18 yaşındayken tahta çıkıp, 1421 yılından 1451'e kadar devletin başında kalan ve bu zaman zarfında yaptığı savaşları hiç kaybetmeyen II. Murad, devletin topraklarını genişleterek hem Anadolu'da hem de Balkanlar ve Avrupa'da söz sahibi oldu. Vefat eden sultan Bursa'da inşa ettirdiği Muradiye Külliyesi'ndeki camisinin bahçesine gömüldü. II. Murad'ın vasiyetnamesi, türbe konusu için çok önemlidir.

1446 tarihinde hazırlanan Türkçe vasiyetnamede II. Murad; çok yakın olmamak kaydıyla oğlu Alaaddin Ali'nin türbesinin yanına gömülmesini, bir kripta yani mummyalık değil doğrudan toprağa verilmesini, türbesinin dört köşeli, üstü açık ve etrafının kapalı olmasını, yanına kimsenin defnedilmemesini ve eğer Bursa dışında iken vefat ederse Bursa'ya getirilerek Perşembe günü kabrine konmasını vasiyet etmektedir.

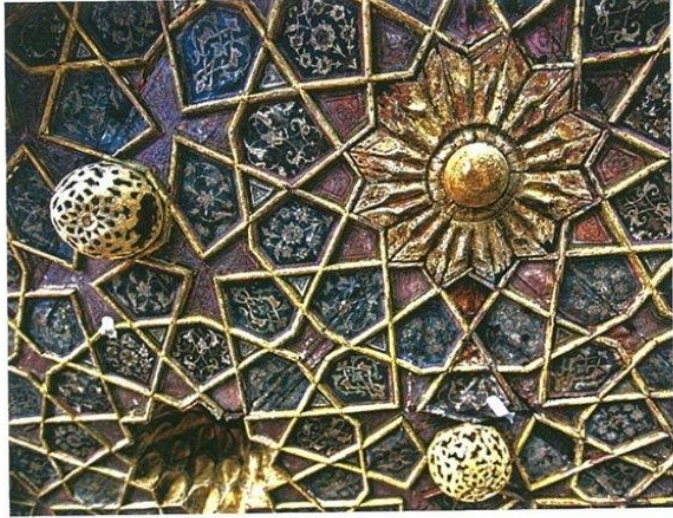
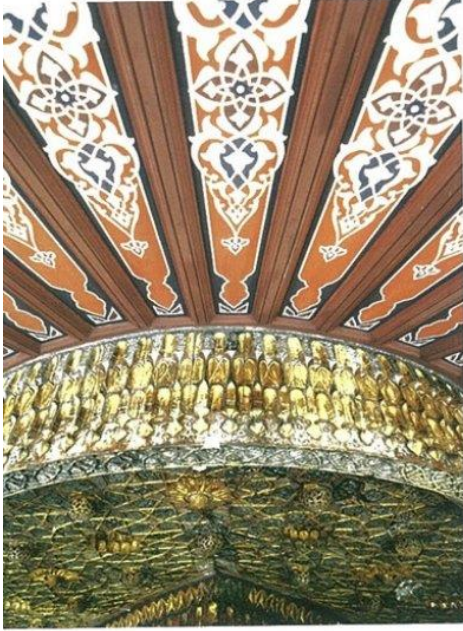
Kesme taş, tuğla ve Horasan harcı ile örülmüş duvarları, kurşun kaplı kubbesi,

Restorasyon öncesi

Bursakâri diye tanımlayabileceğimiz künde-kâri tekniğindeki eşsiz ve muhteşem saçığı ile II. Murad'ın türbesi kendi vasiyetine uygun olarak kare şeklinde, üzerine yağmur yağması için üstü açık, hafızların Kur'an okuması için de etrafı galerili olarak inşa edilmiş, sultanın naşı da sanduka veya lahit içine konulmadan doğrudan toprağa gömülmüştür. Sultanın türbesi, babası Çelebi Mehmed'in merkadiyle ölçülemeyecek derecede sade fakat vasiyetine uygun olduğu kadar samimiyetini de aksettiren bir türbedir.

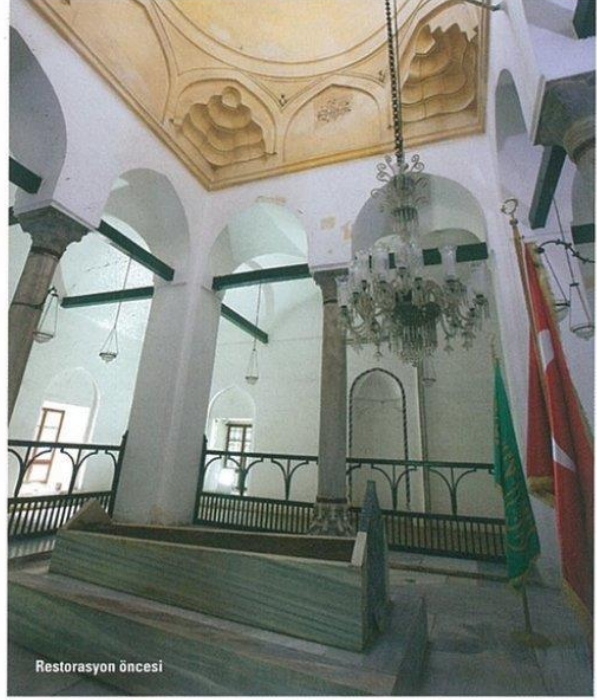
Bu sade türbenin en ihtişamlı yeri, girişindeki revakın üzerini örten saçaktır. İnanılmaz güzellikteki tezviratıyla adeta bütün bir dünya görüşünü ve estetiği özetleyen bu saçak, merkezlerinde 12 köşeli yıldızların bulunduğu iç içe geçmiş çeşitli geometrik şekiller, sarkıtlar, kabarcıklar ve mukarnas dolgulu çökertmelerle artık unuttuğumuz bir dili üstün bir belagatle hâlâ konuşuyor.

Restorasyon kapsamında, II. Murad Türbesi'nde yapıyı koruma altına almak amacıyla temel duvarı bitim hizasında drenaj çalışmaları yapıldı. Tüm dış cephe derzleri sökülerek çimento sıvalardan arındı, sonrasında açığa çıkan statik anlamda problem olan çatlakların dikişleri tamamlanarak tüm dış cephe derzleri yapıldı ve duvar yüzeyleri temizlendi. İç mekânda yer alan nitelikli avize koruma altına alındı. İç duvarların tamamında kalemişi araştırmaları için itinalı badana raspası yapıldı. Tonozlardaki çatlakların güçlendirilmesiyle ilgili olarak karbon çubuklarla dikiş işlemi tamamlandı ve üzerlerine sıva yapıldı. Yapının iç duvarlarında kalemişi araştırma rasparları tamamlanarak geç dönem barok ve Lale Devri'ne ait motiflerin tespiti yapıldı. Raspa çalışmaları sonrasında ortaya çıkarılan Lale Devri ve barok dönemine ait motiflerin restorasyonu tamamlandı. Ahşap saçak onarıldı, bu kapsamda saçığın kurşun üst örtüsü yenilendi, iskeletinde meydana gelen sehim düzeltildi, ahşap taşıyıcı sistemin çürüyen parçaları değiştirildi ve çatı kaplaması yenilendi. Ahşap saçığın kalemişleri de restore edildi.

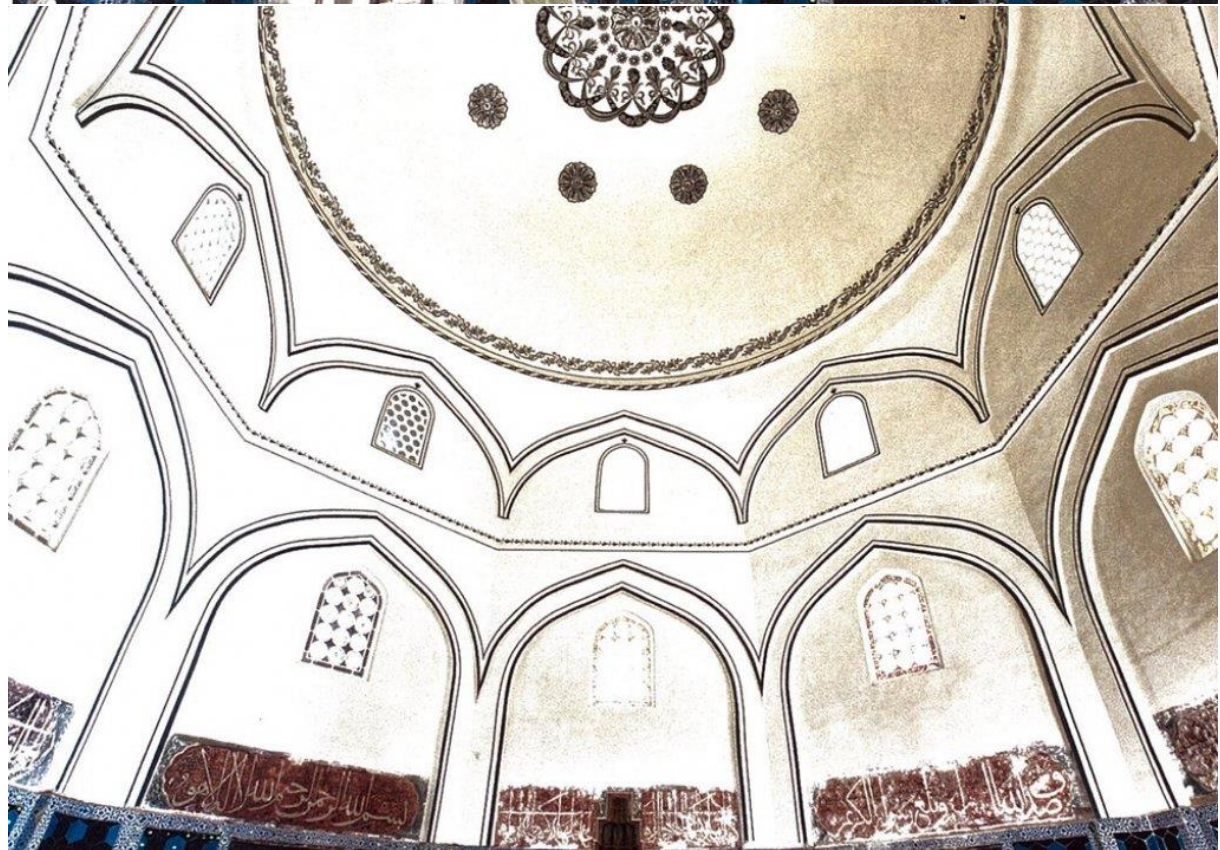
ŞEHZADE AHMET TÜRBESİ

Muradiye Camii'nin güneyinde, cami ile Sultan II. Murad Türbesi arasında yer alır. Yavuz Sultan Selim'in 1513 tarihli bir fermanıyla inşa olunan yapının mimarı Alaaddin, bina emini Bedreddin Mahmud Bey, kâtipleri de Ali, Yusuf, Muhiddin ve Mehmed efendilerdir. Muradiye türbelerinden bazılarının kimlere ait olduğu ve içlerindeki sandukalarda kimlerin yattığı konusundaki karışıklıklar bu türbede de kendini göstermektedir. Daha önce uzun bir süre Fatih'in oğlu Şehzade Mustafa'ya atfedilen ve Mustafa-yı Atik Türbesi denilen yapı, sonraları Çelebi Mehmed'in oğlu Şehzade Ahmed'e mal edilmiş ve onun ismiyle anılmıştır. Bursa Kadı Sicilleri üzerinde

yapılan araştırmalar ise bu türbenin II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ahmet adına, onun ölümünden sonra Yavuz Sultan Selim'in emriyle inşa edildiğini ortaya koymuştur. Kâmil Kepecioğlu'nun Bursa'nın belleği konumundaki kadı sicilleri üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya koyduğu tespitler şöyledir: "Yavuz Selim'in Bursa kadısına gönderdiği 18 Mayıs 1513 tarihli bir fermanla Şehzade Sultan Ahmed, karesi Şehinşah, Şehinşah'ın oğlu Mehmet ve Şehzade Korkut'un kabirleri üzerine türbe yapılması, hassa haraç akçesine ait olan darphane mahsulünden alınarak sarf olunması bina emniğini hassa silahlarından Dedretin Mahmut Bey'in, türbenin mimarlığını da Mimar Alaaddin'in yapması em edilmiştir. Bu bilgiler binanın yapılış tarihini, mimarının kimliğini, yapım masraflarının nereden karşılandığını ve içinde kimlerin medfun olduğunu bildirmesi açısından çok önemlidir. Son bilgilere göre türbede Şehzade Ahmed, kardeşi Şehzade Şehinşah,

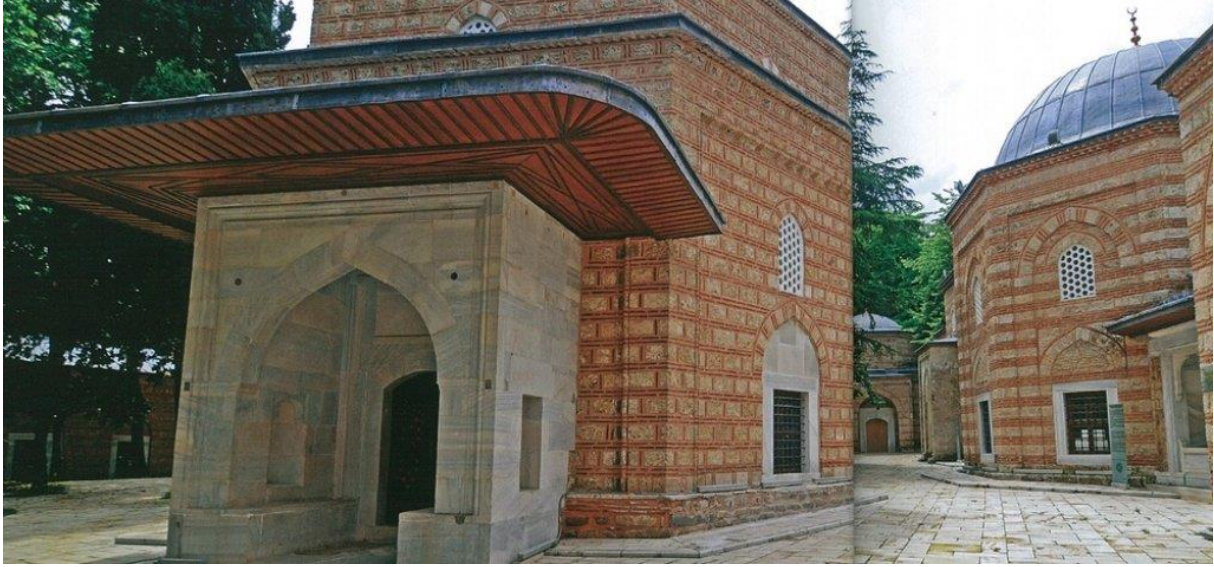

bu iki şehzadenin anneleri Bülbül Hatun, Şehinşah'ın oğlu Mehmed ve Yavuz'un kardeşi Şehzade Korkud gömülüdürler. Diğer sandukanın da ihtilafli olmakla beraber Şehzade Ahmed'in kızı Kamer Sultan'a ait olduğu düşünülmektedir. Muradiye Camii ile II. Murad Türbesi arasında yer alan yapı sekizgen planlıdır, bir sıra kesme taş ve iki sıra tuğla duvar işçiliği göstermektedir. Bu türbenin de önünde Bursa kemerli bir saçak bulunur, künde-kari tekniğindeki kapısı muhteşemdir.

Restorasyon kapsamında yapının dış cephelerindeki çimento esaslı muhdes derzler açılıp Horasan uygulama ile yeniden derzleme yapıldı. Türbenin dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla temel duvarlarında drenaj yapıldı. Kurşun üst örtü tümüyle yenilendi. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana raspası yapıldıktan sonra barok döneme ait bezemeler tespit edildi ve bu noktalarda sıva raspası

ve temizlik işlemleri tamamlandı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemişi ihya çalışmaları ve duvarların alt kısımlarında yer alan çini panoların restorasyonu tamamlanarak tarihi yapı yeniden ziyarete açıldı.

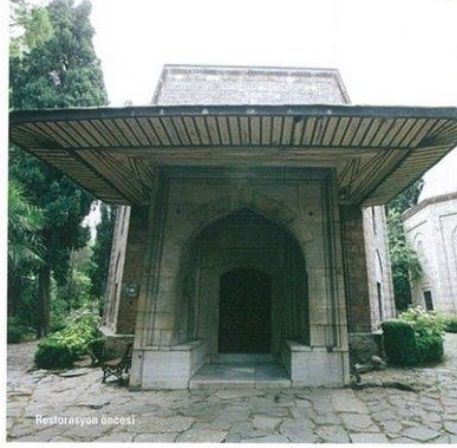
BAHTSIZ ŞEHZADE: CEM SULTAN

Cem Sultan Türbesi olarak bilinen türbe aynı zamanda Fatih Sultan Mehmed ile Gülbahar Hatun'un oğlu Şehzade Mustafa'ya aittir. Karaman Valiliğini yürütürken 1474 yılında Niğde yakınlarında vefat eden ve önce Konya'ya sonra da Bursa'ya getirilerek amcası Alaaddin Bey'in türbesine gömülen Şehzade Mustafa, 1479 yılında kendisi için inşa edilen bu türbeye nakledilmiştir. Daha sonra Napoli'de vefat ederek cenazesi Bursa'ya getirilen Cem Sultan da buraya defnedilince türbe daha çok Cem Sultan

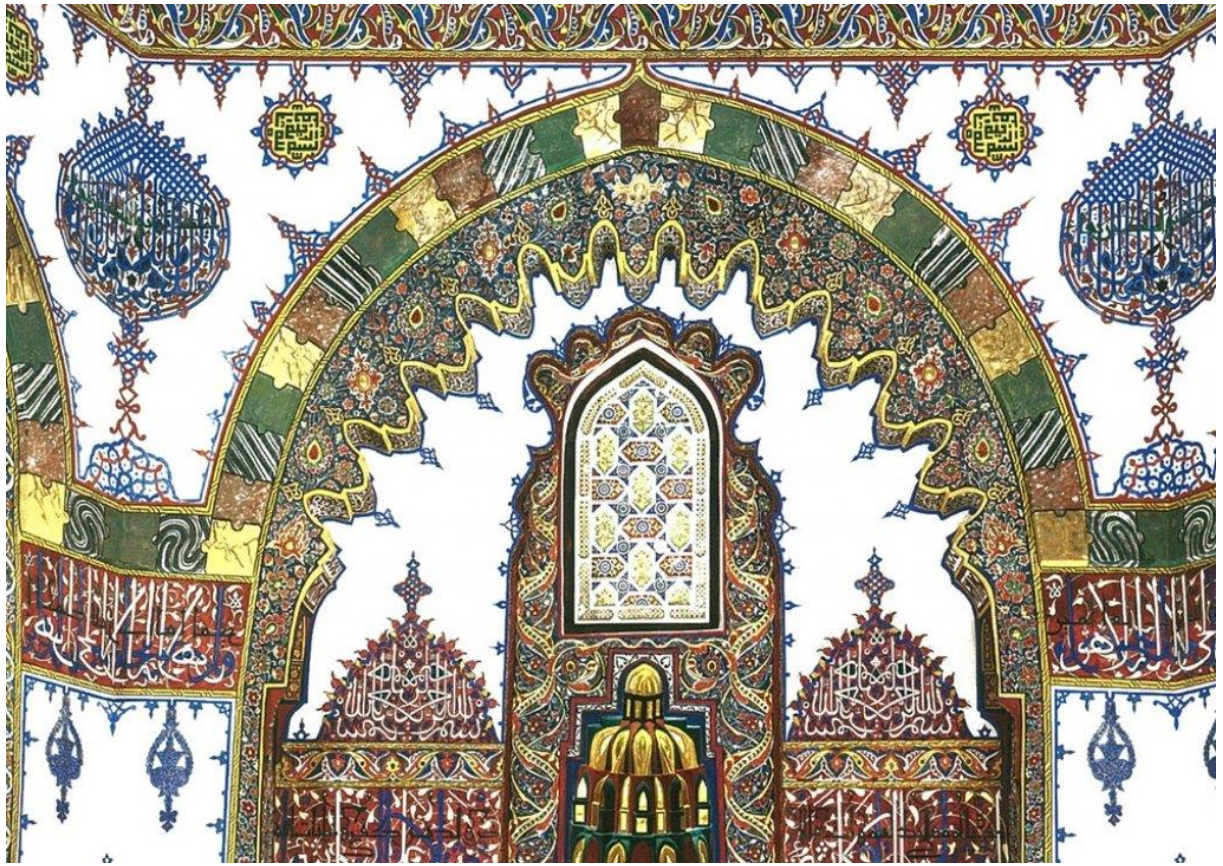
Türbesi diye anılır olmuştur. İçindeki dört adet mermer sanduka; Şehzade Mustafa, II. Bayezid oğlu Şehzade Abdullah (1485), Şehzade Cem ve yine II. Bayezid'in oğlu Şehzade Alemşah'a (1503) aittir.

Duvarlar yerden 2.35 metre yüksekliğe kadar firuze ve lacivert altıgen çinilerle kaplıdır, çinilerin çevreleri ve ortaları Yeşil ve Muradiye camilerinde olduğu gibi yıldızla stampalıdır. Kemerler, alınlıklar, kasnak ve kubbe gibi çini olmayan yerler çok zengin kalemışleri ile donatılmıştır, bilhassa servi motifleri malakari tekniğindedir. Kubbe içi rumi ve hatayilerle doldurulmuş, eteğinde ise celi sülüs ile ve altı kartuş halinde ayete'l-kürsi yazılmıştır.

Cem Sultan Türbesi'ndeki kalemışleri, Muradiye Külliyesi'ndeki diğer türbelere göre çok daha detaylı ve özel. Dolayısıyla, yapılan restorasyon çalışması da, hata

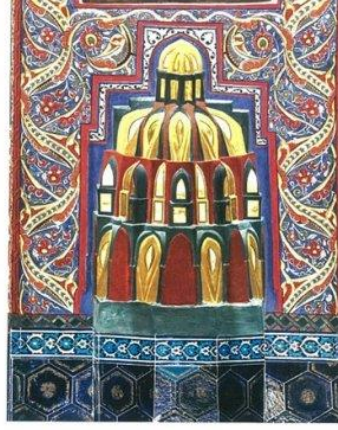

Bu altıgen planlı türbe, türbe değil, zarif bir pırlanta sanki. Duvarlar pencere üzengilerine kadar altıgen firuze çinilerle kaplı. Çinilerin üzerinde, baskı tekniğiyle yapılmış altın yaldızlı rumiler ışılıyor. Duvarlardaki ve kubbedeki eşsiz kalem işçiliğine bakılırsa, meçhul sanatkârlar burada apaçık bir yeryüzü cenneti tasavvur etmişler.

Eteklere bir kuşak halinde besmle ve ayetelkürsi, kubbe kaidesinin altında ise kâfi hatta "Esmâü'l Hüsnâ", yani Allah'ın güzel adları yazılı. Kasnak eteklerinde palmet motifleri, kemer içlerinde hatalı sarkmalardan zincir, mihrabın üstünde serpine çiçekler...

kabul etmeyecek kadar hassas olan bu yapının özgün koşullarına göre, ilgili kurulların gözetim ve denetimi altında yürütüldü.

Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının dış cephelerindeki çimento derzler açılıp, derzleri tamamlandı. Giriş saçığındaki ahşaplar yenilenecek saçak örtüsü onarıldı. İç mekânda çinilerin restorasyonu ve revzenlerin onarımı büyük bir özenle yapıldı. Kalemışleri üzerinde araştırma raspa çalışmaları yapıldı ve sonrasında özgün sıvaların mikroenjeksiyon yöntemiyle sağlamaştırılması işlemi gerçekleştirildi. Raspa sonrası ortaya çıkarılan özgün kalemîşi motifler ihya edildi. Malakari motiflerin kayıp kısımları da tamamlanarak altın varak uygulaması yapıldı ve türbe şu anki görünümünü kazandı.

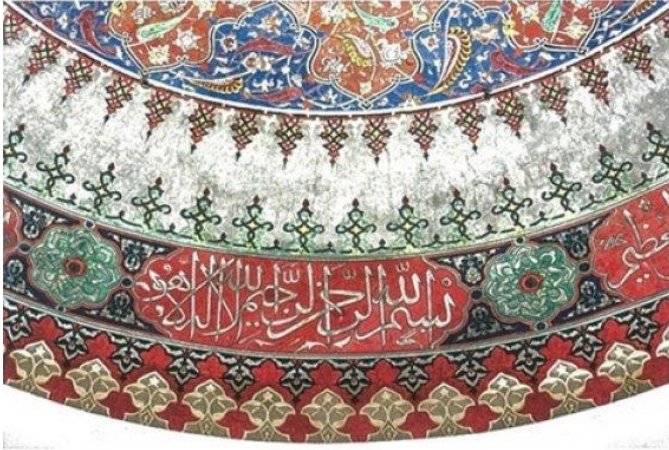
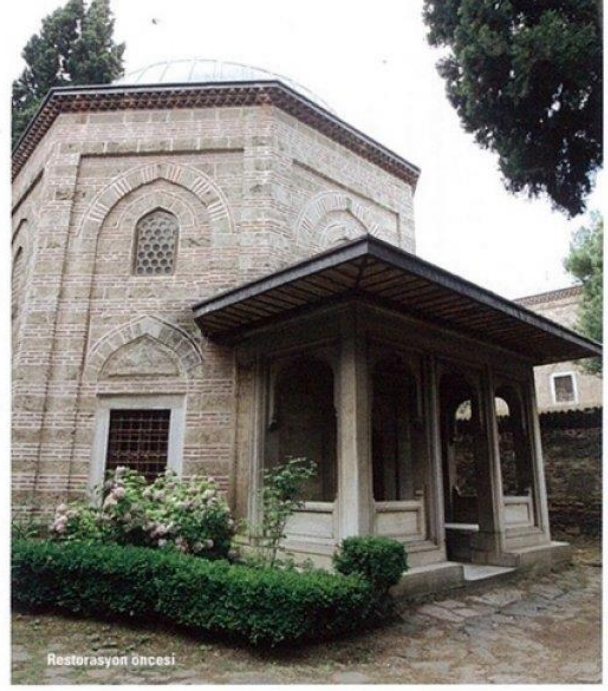

ŞEHZADE MAHMUD TÜRBESİ

İkinci Bayezid'in oğullarından Mahmud 1506'da 31 yaşındayken Manisa'da ölmüş ve bu türbe annesi Bülbül Hatun tarafından onun için Mimar Yakup'a yaptırılmıştı.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin restorasyon projesi kapsamında yapının dış cepheleri temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapım tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının giriş kısmında yer alan mermerler temizlendi. Giriş kısmında bulunan ahşap saçakta temizlik işlemleri tamamlandı. Yapıya ait ahşap pencere kanatları konservasyonu yapıldı. İç kısımda tüm

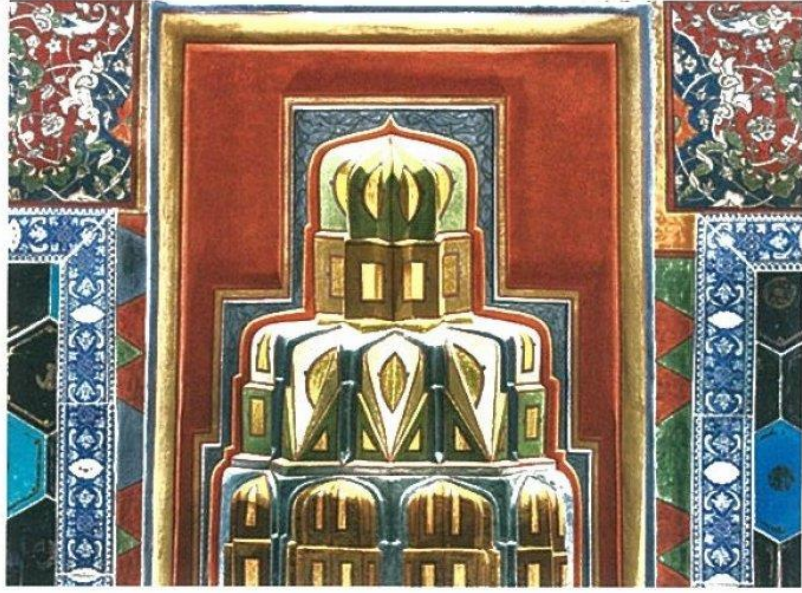
yüzeylerde itinalı badana raspası yapıldıktan sonra erken döneme ait bezeme tespit edilen noktalarda alınan kararlar doğrultusunda sıva raspası ve temizlikleri yapılarak kubbede ve alt kısımlarda 15. yüzyıla ait desenler ortaya çıkarıldı. Onları tutan sıvalar mikro enjeksiyon ve dolgu yöntemleriyle sağlamlaştırıldı. Yapının revzenlerindeki eksik kısımlar ve yenilenen

revzenlerin montajı tamamlandı. Kubbenin ve duvarlarda yer alan kalemîşi bezemeler ihya edildi. Altın varak olan alanların varakları yenilendi. Kabartma yöntemiyle yapılan motiflerin eksik kısımları onarıldı. Duvarların alt kısımlarında yer alan çini panoların konservasyonu yapıldı. Restorasyona ait tüm uygulamalar tamamlanarak yapı ziyarete açıldı.

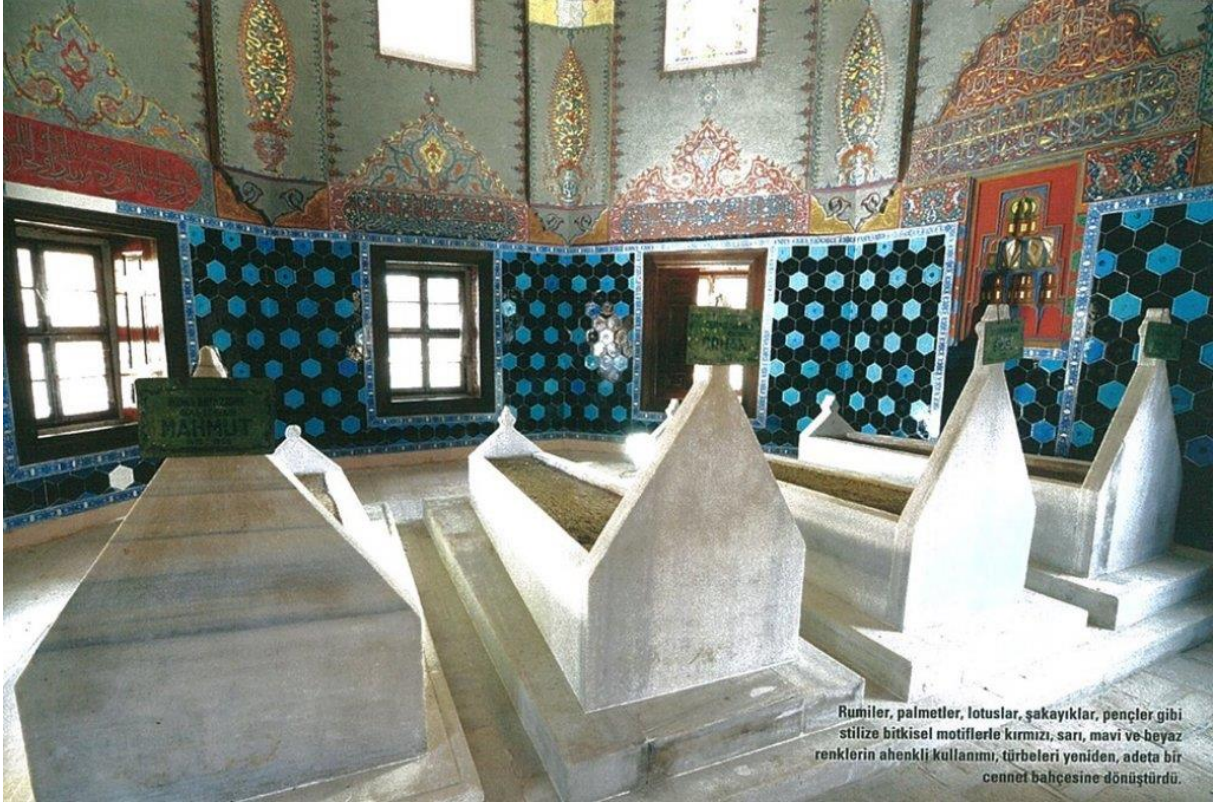

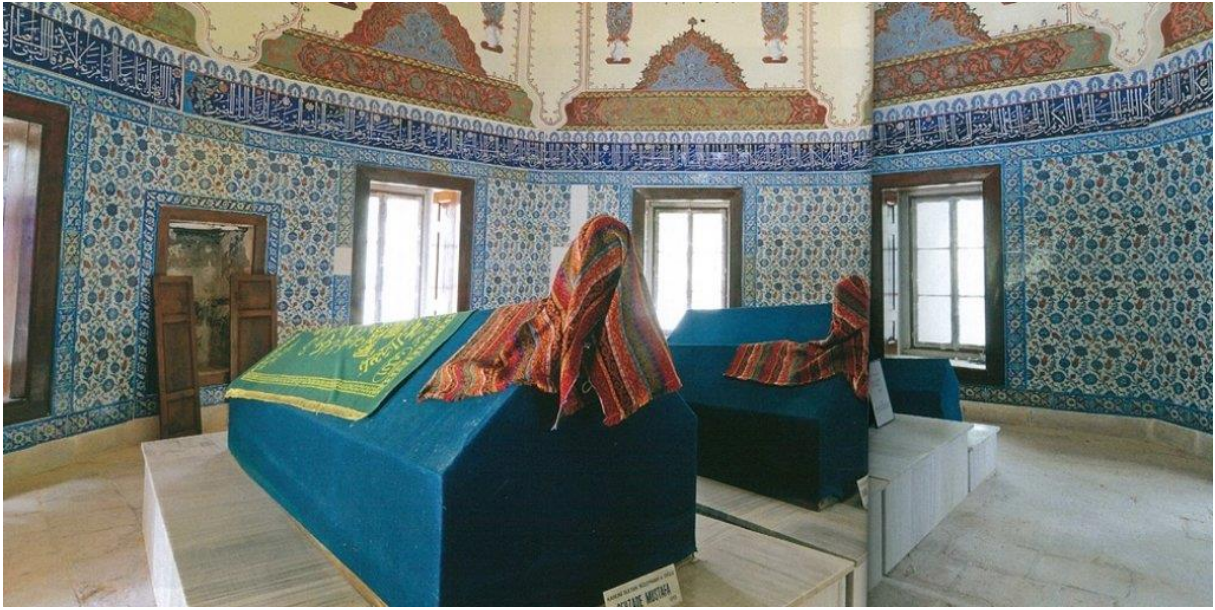
Şehzade Mahmud Türbesi, çinileriyle Muradiye'nin en zengin kümbetlerinden biri. Restorasyon kapsamında diğer türbelerde olduğu gibi burada da çok özenli bir sıva raspası yapıldı. Serbest fırça hareketleriyle uygulanan barok süslemelerin altından 15. yüzyıla ait muhteşem klasik Osmanlı kalem işleri ortaya çıkarıldı.

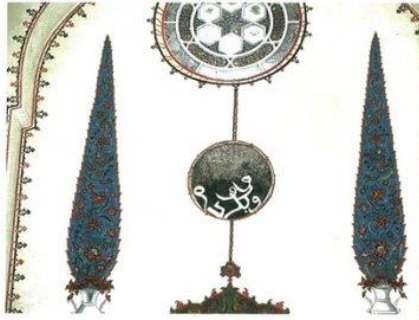
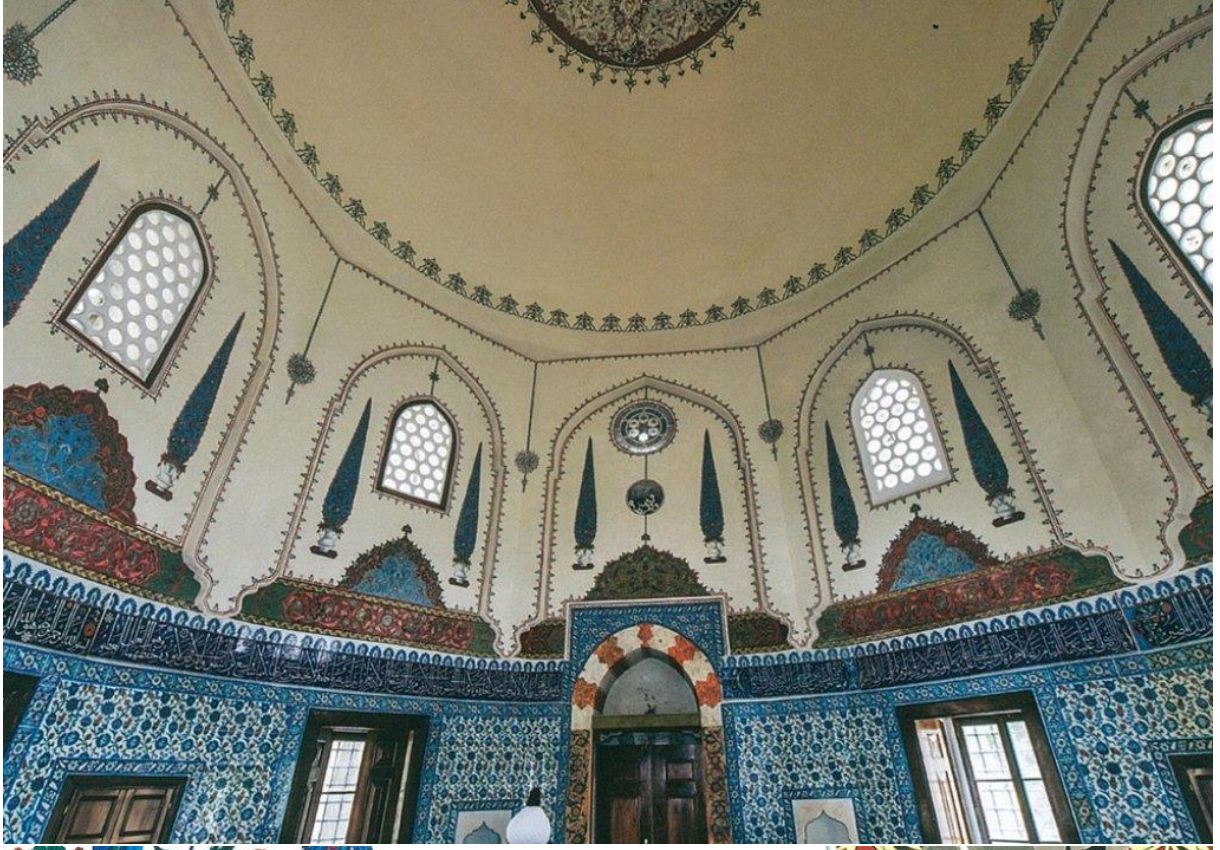

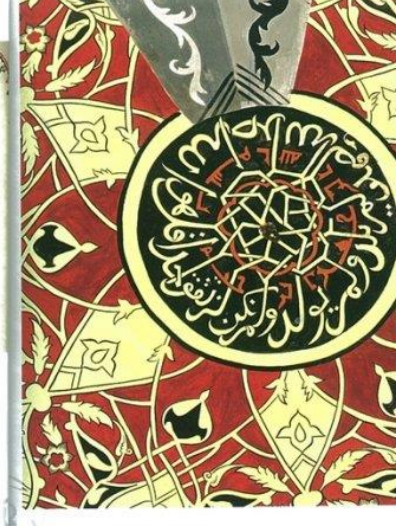
Rumiler, palmeler, lotuslar, şakayıklar, pençer gibi stilize bitkisel motiflerle kırmızı, sarı, mavi ve beyaz renklerin ahenkli kullanımı; türbeleri yeniden, adeta bir cennet bahçesine dönüştürdü.

Dünyanın kuruluğu ve yükseliği, fani aleminin son noktası, bundan sonrası ise gayip alemi olduğuna bilirden hayat süren... Türbelerde yer alan ve hepsi birbirinden farklı motiflerle süslenmiş hayat ağaçları ile kalemisi ve çiniler büyük bir özenle 500 yıl önceki aslına uygun olarak restore edildi.

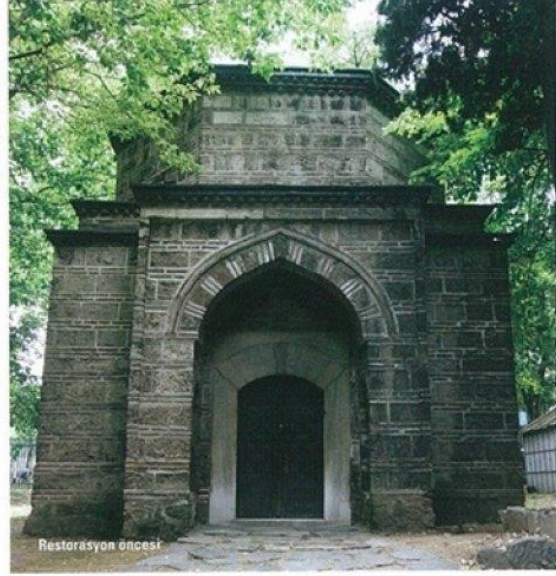

GÜLŞAH HATUN TÜRBESİ

Muradiye türbelerinin güney batısında bulunan bu küçük ve mütevazı türbe, kuzeyinde bir revak bulunan taş ve tuğla sıraları ile örülmüş kübik gövdenin sekizgen kasmağa oturan bir kubbeyle örtülmesinden ibaret, sade ve küçük bir yapıdır. İlk onarımı 1524, son onarımının ise 1960'lı yıllarda yapıldığını bildiğimiz iki tamir arasında yapılan çeşitli müdahalelerde bütün kalem işleri ve diğer süslemeler silinmiş ve günümüze ulaşamamıştır.

Zemini tuğla ile döşeli türbede yer alan iki mermer sandukadan ortadaki 1487 tarihinde vefat eden ancak daha sağlıklı iken bu türbeyi yaptıran Fatih'in kadını ve Şehzade Mustafa'nın annesi Gülşah Hatun'a aittir.

Diğerinde sandukanın üzerinde II. Bayezid'in oğlu Şehzade Ali adı var ise de, kayıtlarda Bayezid'in bu isimde bir şehzadesine rastlanmamaktadır.

Restorasyon kapsamında yapının dış cepheleri temizlendi, çimento derzlerden arındırıldı, özgün yapı tekniğine uygun bir şekilde derzleri tamamlanıp, cephe temizlikleri yapıldı. Dış hava koşullarından etkilenmesini önlemek amacıyla kurşun örtüsü izabe edilip yenilendi, yapının temel duvarlarında drenaj yapıldı. Yapının revzenlerindeki eksikler tamamlandı. İç kısımda tüm yüzeylerde itinalı badana raspası yapıldıktan sonra barok döneme ait bezemeler tespit edilen noktalarda siva raspası ve temizlik işlemleri tamamlandı. Bu desenler üzerinde gerekli kalemişi ihya çalışmaları da tamamlanarak yapı aslına uygun olarak restore edildi.

Bursa Tarihi Kentler Birliği büyük ödülünün sahibi oldu

Tarihi Kentler Birliği tarafından 4 yıl önce Merinos Tekstil Sanayii Müzesi ile Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü'ne layık görülen Bursa Büyükşehir Belediyesi, bu yıl da jürinin oy birliğiyle "Muradiye Türbeleri Restorasyonu ve Kapalı Çarşı Sağlıklaştıırma Projeleri" ile büyük ödülün sahibi oldu.

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, özellikle son 12 yılda kentte el atmadık tarihi eser bırakmadıklarını ve bunun sonucunda UNESCO Listesi'ne girerek Bursa'nın değerlerini evrensel değer haline getirdiklerini belirterek, Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü'yle bu çalışmaları bir kez daha taçlandırmış olduklarını söyledi.

Tarihi Kentler Birliği tarafından 15 yıldır düzenlenen Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışmasının 2015 yılı ödülleri belli oldu. Metin Sözen Koruma Büyük Ödülüne bu yıl "Muradiye Türbeleri Restorasyonu ve Kapalı Çarşı Sağlıklaştıırma Projeleri" ile Bursa Büyükşehir Belediyesi layık görüldü. Ödül töreni 16-19 tarihleri arasında Antalya Expo Center'da düzenlenecek olan YAPEX Restorasyon Fuarında sahiplerine verilecek.

Tarihi Kentler Birliği Koruma Büyük Ödülünü değerlendiren Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, özellikle son 12 yıldır yaptıkları çalışmalarla Bursa genelinde el değmedik tarihi eser bırakmadıklarını söyledi. Yer üstündeki eserlerin yanında yer atındaki eserleri de bir bir gün yüzüne çıkardıklarını ifade eden Başkan Altepe, "Merkeze yeni katılan 10 yeni ilçemizde de yoğun bir çalışma içindeyiz. Dünya ve Türkiye tarafından örnek alınan tarihi miras çalışmalarımızla Bursa'nın UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesini sağlamıştık. Şimdi de Muradiye Külliyesi ve Kapalı Çarşı Sağlıklaştıırma projeleriyle Tarihi Kentler Birliği tarafından Metin Sözen Koruma Büyük Ödülüne layık görüldü. Bu tür ödüller bizim şevkimizi artırıyor. Bursa'nın yaşayan canlı bir tarih şehri olması yolundaki çalışmalarımız hız kesmeden sürecek" dedi.

Tarihi, doğal ve kültürel çevreyi korumayı, gelecek kuşaklara aktarmayı, tarihi mirası sosyal hayata dâhil edilerek yaşanabilir çevreler oluşturmayı hedefleyen, TKB Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışmasına 2015 yılında 47 belediye 83 proje ile katıldı. Yarışma sonucunda Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü ile Jüri Özel Ödülünün yanı sıra, 8 Proje, 8 Uygulama ve 8 Süreklilik ödülünün sahipleri belli oldu.

Muradiye Türbeleri Restorasyonu ve Kapalı Çarşı Sağlıklaştıırma Projeleri Koruma Büyük Ödülüne layık görüldü.

YAPEX Restorasyon Fuarı, 7 yıldır ÇEKÜL Vakfı ve Akdeniz Tanıtımın işbirliğinde "Kültür Mirası" ana başlığı ile düzenleniyor. Tarihi Kentler Birliđinin de desteklediği Fuarın bu yılki konusu "Kültür Mirası ve İşlevlendirme" olarak belirlendi. Fuar, 16 - 19 Kasım tarihleri arasında Antalya Expo Center'da yapılacak. Fuarı en önemli faaliyetleri arasında TKB Özendirme Yarışması Ödül Töreni ve Sergisi yer alıyor. Tören 17 Kasım Perşembe saat 15.00'de fuar kapsamında yapılacak.

Muradiye'de tarihe sesli yolculuk

29 EKİM 2016

BASIN BÜLTENİ

MURADIYE'DE TARİHE SESLİ YOLCULUK

- BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ TARAFINDAN ASLINA UYGUN OLARAK RESTORE ETTİRİLEN VE YILDA YAKLAŞIK 1,5 MİLYON KİŞİNİN ZİYARET ETTİĞİ MURADIYE KÜLLİYESİ'NDE 'SESLİ TUR' SİSTEMİ DEVREYE GİRDİ.
- BÜNYESİNDE 12 TÜRBEBİ BARINDIRMASI NEDENİYLE BURSA'NIN EN ÖNEMLİ MANEVİ ODAK NOKTALARINDAN BİRİ OLAN MURADIYE KÜLLİYESİ'Nİ ZİYARETE GELEN YERLİ VE YABANCI TURİSTLER, İNGİLİZCE, ALMANCA, ARAPÇA VE TÜRKÇE OLARAK HAZIRLANAN SESLİ TUR SİSTEMİ İLE GEZDİKLERİ TÜRBENİN MİMARİ YAPISI, İÇİNDE YATAN PADİŞAH VE ŞEHZADELERLE İLGİLİ BİLGİLERİ DİNLEYEBİLİYOR.
- BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI RECEP ALTEPE, SESLİ TUR UYGULAMASI İLE ZİYARETLERİN MURADIYE KÜLLİYESİ'Nİ GEZERKEN HEM MEKAN HEM DE O DÖNEMİN PADİŞAHLARI HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OLABİLECEKLERİNİ SÖYLEDİ.

BURSA – Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından aslına uygun olarak restore ettirilen ve yılda yaklaşık 1,5 milyon kişinin ziyaret ettiği Muradiye Külliyesi'nde 'sesli tur' sistemi devreye girdi. Bünyesinde 12 türbeyi barındırması nedeniyle Bursa'nın en önemli manevi odak noktalarından biri olan Muradiye Külliyesi'ni ziyarete gelen yerli ve yabancı turistler, İngilizce, Almanca, Arapça ve Türkçe olarak hazırlanan sesli tur sistemi ile gezdikleri türbenin mimari yapısı, içinde yatan padişah ve şehzadelerle ilgili bilgileri dinleyebiliyor. Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, sesli tur uygulaması ile ziyaretlerin Muradiye Külliyesi'ni gezerken hem mekan hem de o dönemin padişahları hakkında bilgi sahibi olabileceklerini söyledi.

Bursa'yı yaşayan canlı bir tarih başkenti ve müze kent haline getirmek amacıyla 8500 yıllık arkeolojik bölgelerden 2300 Bitinya surlarına, 700 yıllık Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemi sivil mimari yapılarına kadar her alanda çalışmalarına devam eden Büyükşehir Belediyesi, aynı zamanda verilen fonksiyonlarla da bu mekanları daha kullanışlı hale getiriyor. Bu çalışmalar kapsamında restorasyonu tamamlanan ve içinde 12 türbeyi barındırması nedeniyle Bursa'nın Topkapı'sı olarak nitelenen Muradiye Külliyesi'nde de sesli tur sistemi hizmete alındı. Özel elektronik cihazla İngilizce, Almanca, Arapça ve Türkçe olarak hazırlanan sistem sayesinde kulaklığını takan ziyaretçi, gezdiği türbe girişindeki numarayı tuşlayarak, o türbenin mimari yapısı ve içinde yatan padişah veya şehzadelerle ilgili bilgileri dinleyebiliyor.

Yılda 1,5 milyon ziyaretçi

Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, yılda yaklaşık 1,5 milyon kişinin ziyaret ettiği ve ziyaretçi sayısının sürekli arttığı Muradiye Külliyesi'nde başlattıkları sesli tur uygulamasının yerli ve yabancı turistlerin gezilerini kolaylaştırdığını söyledi. 4 dilde hazırlanan sistem sayesinde ziyaretçilerin gezdikleri mekan hakkında bilgi sahibi de olabildiklerini dile getiren Başkan Altepe, "Turlarla değil de bireysel olarak külliye'yi gezmeye gelen yerli ve yabancı turistler artık kimseye gerek kalmadan bu bölge hakkında bilgi sahibi olabiliyor. Sistem 4 dilde hazırlandı ve ayrıca Türkçe olarak yetişkinlerin yanı sıra çocuklar için de daha sadeleştirilmiş bir anlatım var. Ziyaretçilerimiz bu uygulamayı şimdiden çok beğendi" dedi.

Muradiye külliyesi

Sultan 2. Murad tarafından 1425-1426 yılları arasında yaptırılan "Muradiye Külliyesi" Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 100 yılı aşkın bir dönem içinde peyderpey yaptırılan 12 adet türbeden oluşuyor. Külliye'de Fatih Sultan Mehmed'in annesi Hüma Hatun (Hatuniye) Türbesi, II. Murad'ın oğlu şehzade Alaaddin Türbesi, şehzade Ahmet Türbesi, Fatih'in oğlu şehzade Mustafa (Cem Sultan) Türbesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa Türbesi, Sultan II. Bayezid'in eşi Şirin Hatun Türbesi, II. Bayezid'in diğer eşi Gülsüm Hatun Türbesi, Fatih Sultan'ın ebesi Ebe Hatun (Gülbahar Hatun) Türbesi, II. Bayezid'in oğlu şehzade Mahmud Türbesi, II. Bayezid'in gelini Mükrime Hatun Türbesi, Fatih Sultan'ın eşlerinden Gülşah Hatun Türbesi ile Saraya mensup kimselerin (Cariyelerin) gömülü olduğu Cariyeler/Saraylılar Türbesi bulunuyor.

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

BASIN VE HALKLA İLİŞKİLER ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

Muradiye Camii ve Külliyesi Gezi Bilgileri, Bursa

Muradiye Camii ve Külliyesi, Bursa'nın en önemli din yapılarından biri diyebiliriz. Gerek Külliye içerisinde bulunan Türbeler ve Mezar taşları, gerekse tarihi ile, oldukça etkileyici yerlerden biridir. Muradiye Külliyesi, 1425-1426 yılları arasında yapılmış ve içinde bulunduğu semte ismini vermiş. Külliye, Muradiye Camii, medrese, hamam, darüşşifa ve türbelerden oluşmaktadır.

Muradiye Külliyesi giriş bölümü. Kapıda her ne kadar turnikeler olsa da, türbelere girişler ücretsizdir.

Ölüm ve yaşamı, hüznün ve huzuru bir arada hissedebileceğiniz bu mistik mekanın içerisinde yer alan çınarlar, size manevi huzuru hissettirecektir. **Bursa gezilecek yerler** listenize mutlaka eklemenizi tavsiye edebileceğim bu dini yapı, **Tophane Parkı**'na pek yakın değildir. Parktan yürüyerek gitmiş olsam da, pek tavsiye etmem. 20-25 dakika yürümeniz gerekiyor ve yollar biraz sıkıntılı olabilir.

Muradiye Külliyesi

Muradiye Camii ve Külliyesi Hakkında Bilgiler

Muradiye Camii, oldukça sade bir yapıya sahiptir. Süslemeleriyle dikkat çeken cami, Külliye içerisinde görülmeye değer yapılardan biri.

Muradiye Caminin içi

II.Murad Türbesi : Muradiye Külliyesi'nin en dikkat çeken yerlerinden olan Türbe içerisinde, II.Murad'ın mezarı bulunuyor. Bu mezarın bulunduğu yerin kubbesi, yağmur suyunun mezara gelebilmesi için açık bırakılmış. Sultan II. Murad, "Allah'ın Cenneti, ister güneş ve ayın parlaklığı, ister cennetin yağmuru veya çiği olsun, mezarımın üzerine yağsın" diye bir vasiyeti olduğundan dolayı, kubbenin açık olarak yapıldığı bilinmekte.

II. Murad hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse, II. Murad, Sultanlıktan kendi isteğiyle ayrılan ilk ve son hükümdar olarak bilinen ve Bursa'da görülen son Osmanlı Padişahı'dır.

Muradiye Külliyesi mezar taşları

Muradiye Türbeleri : Külliye de 12 türbe bulunuyor. Bu türbelerin içerisinde ise, Osmanlı hanedan üyelerinin mezarlarını görebilirsiniz.

Muradiye Türbeleri

- Gülşah Hatun Türbesi
- Mükri me Hatun Türbesi
- Şehzade Mehmed Türbesi
- Ebe Hatun Türbesi (Fatih Sultan Mehmed'in ebesi)
- Gülrüh Hatun Türbesi
- Şirin Hatun Türbesi
- Şehzade Mustafa Türbesi
- Şehzade Ahmed Türbesi
- Şehzade Alaaddin Türbesi
- Hüma Hatun Türbesi
- Saraylılar (Cariyeler) Türbesi

Muradiye Külliyesi'nde bulunan türbeler

II.Murad Medresesi : Bursa'da inşa edilen son selâtin medresesi olarak biliniyor. II. Murad tarafından yaptırıldığı bilinen medrese, Muradiye Camii (II.Murad)'nin 50 metre batısında bulunmakta. 1425 yılında inşa edilmiş 14 odası, bir kütüphanesi ve büyük bir derşhanesi bulunuyor.

Eskiden Verem Savaş Dispanseri olarak kullanıldığı bilinen medrese, 2005 yılında beri "Döner ocak kanser erken tanı merkezi" olarak kullanılmakta ve içerisinde bir de sağlık müzesi bulunuyor.

Muradiye Külliyesi mezar taşları

Muradiye Külliyesi açılış saatleri : Muradiye Camii açılış saati tam olarak bilinmese de, külliye'nin 08:00-17:00 saatleri arasında açık olduğu söylenmektedir.

Muradiye Camii ve Külliyesi, Bursa

Muradiye Camii ve Külliyesi'ne Nasıl Gidilir ? : Tophane Parkı girişinde Muradiye Külliyesi'nin tabelasını görebilirsiniz. Fakat, bu demek değildir ki, park külliye'ye çok yakın, eğer aracınız varsa, Tophane Parkı'na gelerek buradan külliye'ye ulaşabilirsiniz. Aracınız yoksa, yürüyerek gitmek yerine **Balıbey Hanı**'nın tam karşısında veya **Ulu Camii** yakınından bulabileceğiniz, E2, C3, 5a, 1a, 35b, B41C, B25, 9p, 2E, 29a ve 40h gibi Muradiye Külliyesi'ne giden otobüsler ile ulaşım sağlayabilirsiniz.

Muradiye Camii girişi

Külliye'nin hemen karşısında bulunan otobüs durağında 20 dakika içerisinde gelen tüm otobüsler bunlardır. Külliye'ye bu otobüsler ile gidebileceğiniz gibi, 20 TL gibi bir ücret ödeyerek Tophane Parkı önünden taksileri de kullanabilirsiniz.

Muradiye Külliyesi'nde Bir "Ebe Anne"

21 Ekim 2016 /

Osmanlı Devleti'nin 6. Padişahı Sultan 2. Murad Han'ın, Şehzadelerin ve Eşlerinin Türbelerinin İçinde Bulunduğu, Muradiye Külliyesi Sultan Türbeleri, Haneden Üyesi Olmayan Bir Ebe Kadının Kabrini de İçinde Barındırıyor. 2013-2014 Yılları Arasında Bursa Büyükşehir Belediyesi Tarafından Aslına Uygun Olarak Geniş Kapsamlı Restorasyona Tabi Tutulan ve Çevresi Açık Şekilde İnşa Edilen Kabirde Fatih Sultan Mehmet'in Doğumunu Müjdeleyen ve Belli Bir Yaşa Kadar Eğitimine de Yardımcı Olan Ebe Anne Gülbahar Hatun Yatıyor.

Bursa- Büyükşehir Belediyesi tarafından aslına uygun olarak restore edildikten sonra ziyarete açılan Muradiye Külliyesi Sultan Türbeleri, Osmanlı devletinin 6. Padişahı Sultan 2. Murad'ın yanı sıra Osmanlı hanedanının önemli şahsiyetlerinin ebedi istirahatgahlarını da içinde barındırıyor. Osmanlı Sultanları tarafından yaptırılan son külliye olma özelliği ile Bursa'nın inanç turizmine değer katan Muradiye Külliyesi, İstanbul'un fatihi cihan padişahı Fatih Sultan Mehmet Han'ın babası Sultan 2. Murad Han ve annesi Hüma Sultan ile birlikte 39'u hanedan üyesi 40 önemli şahsiyetin türbelerine ev sahipliği yapıyor. Yurt içi ve yurt dışından binlerce turist tarafından ziyaret edilen Muradiye Külliyesi Sultan Türbeleri'nin içinde hanedan üyesi olmayan, Fatih Sultan Mehmet'in doğumunu babası Sultan 2. Murad Han'a müjdeleyen ve doğumda Hüma Sultan'a yardımcı olan ebe Gülbahar Hatun'un kabrini de görmek mümkün. Tarihin tozlu sayfalarında kaybolmaya yüz tutmuş bir rivayete göre, ebe hatundan bir oğlu olduğu müjdesini alan Sultan 2. Murad Han çok seviyor ve ebe kadın Gülbahar Hatun'a "Benim için çok güzel bir haber müjdeledin. Bende senin için güzel bir şey bahşedeyim. Dile benden ne dilersem" buyurur. Bunun üzerine Gülbahar Hatun Padişah'a "Sizden ne bir mal isterim ne de bir mülk. Biliyorum ki çok cömertsiniz ve ne istersem verirsiniz ama sizden benim böyle bir isteğim olmayacak. Sizden tek dileğim zat-ı şahaneleriniz Hakk'ın rahmetine kavuştuğunda sizi nereye defnederlerse aynı akıbetle karşılaştığımda beni de sizin yakınınıza defnetsinler ki ben de kıyamete kadar dualarınıza ortak olayım" yanıtını verir. Bunun üzerine duygulanan Sultan 2. Murad, Gülbahar Hatun'un kendisinin de ebedi istirahatgahının bulunduğu Muradiye Külliyesi'ne defnedilmesine izin verir. Gülbahar Hatun'un kabri Muradiye Külliyesi'nde bulunan diğer türbelerden farklı olarak "Baldeken" mimarisi ile kabrin çevresi açık bir şekilde inşa edilir. Türbe aynı zamanda Bursa'daki hanedan Türbeleri içinde en mütevazı olanıdır. 2013-2014 yılları arasında Bursa Büyük Şehir Belediyesi tarafından geniş kapsamlı restorasyona tabi tutulan kabir, 2014 yılında UNESCO dünya mirası olarak ilan edilen alan içerisinde yer almaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in doğumunu müjdeleyen ebe kadın Gülbahar Hatun'un kabri, Muradiye Külliyesi'ni ziyaret edenlerin de ilgisini çekiyor.

